

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sifre Tere ‘Aśar - ‘im Perush Rashi ve-targum Ashkenazi u-ve’ur

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 595 [1834 oder 1835]

הירכז רפס

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9129

ספר זכריה

מתורגם ומבואר

מאת שלמה זלמן בהר"ר ליפמן הלוי מואנדערסלעבען

*****

ונוסף לו

פירוש רש"י ז"ל.

ולמלות לועזיות אשר בו

נספחה לסוף שנים עשה הנביאים

העתקה ובאור

מאת המדפיס משה הלוי לנדא

שנת ת"ק צ"ה לפ"ק.

ZACHARIA.

פראג

דרוק אונד פערלאג דעם משה הלוי לנדא.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΤΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

זכריה א

א (א) בחדש השמיני בשנת
שנים לדריוש היה דבר
יהוה אלי זכריה בן ברכיה בן
ערו הנביא לאמר: (ב) קצף יהוה
על אבותיכם קצף: (ג) ואמרת
אלהם כה ואמר יהוה צבאות
שובו אלי נאם יהוה צבאות
ואשוב אליכם אמר יהוה צבאות:
(ד) אל תהיו כבבתיכם אשר
קראו אליהם הנביאים
הראשנים לאמר כה אמר יהוה
צבאות שובו נא מדרך כיכם

הרעים

ר ש י

תרגום אשכנזי קנה

א (א) אים אכטען מאנאמע
דעם צווייטען רעגיערונגס:
יאהרעם דעם דרויש, ווארד
דעם פראפעטהען זכריה זאהן
ברכיה'ס זאהן עדו'ס דעם עווי-
גען ווארט פאלגענדער וויזע:
(ב) איינסט צירנטע דער עווי-
גע אויף איירע אהנען זעהר:
(ג) זאגע איהנען (איהרען קינ-
דערן) נון שפריכט דער הערר
צבאות: א קעהרט צוריק צו
מיר, שפריכט דעם וועלטאללם
הערר, זא ווילל אויך איך צו
אויך מיך וויעדער ווענדען,
שפריכט דא עוויגע אללבע-
העררשענדע וועזען. (ד) אה-
מעט אייערן פארפאהרען ניכט
נאך, דענען דיא עהעמאליגע
פראפעטהען אין דעם עוויגען
נאמען צוריען: קעהרט צו-
ריק פאן איירעם בעזען וואנדעל

לאסט

א (א) נבואה זכריה קדום היא מאד כי יש בה מראות דומות לדמותן לקדום הנבואה
ואין אנו יכולים לעמוד על אמית' פירונו עד בא מורה לדק ולפי היכולת ארץ לב לישב
המקראות א' ארץ מן הספרונות הדומות לו ואחר פירונו של יונתן: בחדש השמיני קודם
שהחילו לחזור ולבנות במלאכה שהרי בעשרים וארבעה לחדש החזילו בה: (ב) על אבותיכם.
שדור

ב א ו ר

א (א) בחדש השמיני, קודם שהחילו לחזור ולבנות ארץ היותם בעלים במלאכה כנוצר
בעזרא, והנבליה הזמן בנבואת חגי וזכרי' יותר מנשאר הנביאים כתב הכרי"א הטעם להגיד
שמה שהעיר ה' את רוח דרויש בזמן ההוא לתת רשות לבנין הבית היה בנבואה מכוונת מאת אל
יתברך כדי שישובו בני ישראל אליו והוא ישוב אליהם, כי זה היה תכלית הפקידה ע"כ. ונבואה
קטנה זו עד פסוק זי"ן קודמת לנבואת חגי האחרונה נראה מס' חגי (ב' י'), וכתבתי הספר
קבלו הנבואות של כל נביא ונביא ואספוס יחד. ותוכן הנבואה זו, לדבר על לב ישראל ולהודיעם
שה' ישוב לרחם עליהם ויוליך אותם לאדמתם, ולכן לא יקשו ערסם כאבותיהם כ"א ישובו
אליו בלב שלם ובנפש חפלה וילכו בדרך אמת ולדק. וזכריה בן ברכיה, לפי משמעות הכתוב
מלת הנביא מוסב על זכריה, ובמדרש חז"ל מצאנו עדו הנביא: (ב) קצף ה', זהו לדעתי דברי
הנביא, ואמר זה לעורר את רוחם על סבת גלייתם שהיתה ע"י עון אבותיהם. קצף, שם מקרה
בפלא שפעל וקמץ הקי"ף להיותו כס"פ, והנבליה השם ארץ הפעל לעורר על הפליגה: (ג) ואמרת
אליהם, ולאחר שהעיר אותם על סבת הנלות, אמר להם בשם ה' שיסירו רוע מעלליהם
מנגד עיניהם. ה' צבאות, כפילת השם הרבה פעמים ללא לורך ענין כלל הוא מסגולת ל"ג
כידוע: (ד) אל תהיו כאבותיכם, אשר נתנו כתף סוררת לדברי הנביאים. ולא שמעו ולא
הקשיבו

לאסט צב פאן אייערן פערדאָר-
 בענען טהאַטען, אונד דיא
 דעננאָך ניכט הערען ניכט גע-
 האָרען וואָללטען, שפּריכט
 דער עוויגע. (ה) אייערע פּאָר-
 פּאָהרן זינד צוואַר ניכט מעהר;
 דיא פּראַפּעטען — אויך דייע-
 זען קאָננטן ניכט עוויג לעבען;
 (ו) אינדעסען האָבען מיינע
 דראַהונגען אונד שטראַפּענע-
 ריכטע, דיא איך דורך מיינע
 דייענער, דיא פּראַפּעטען
 פּערקינדען ליעם, יענע וואָהל
 געטראַפּען, זאָ דאָס זיא
 ענדליך זיך בעדאָלטען אונד
 זעלכסט איינגעשטאַנדען: זאָ
 דער הערר צבאֹות איבער אונז
 פּערהוינג, נאָך אינווערעס וואָנ-
 דעלס לאָהן, נאָך אינווערער
 טהאַטען פּרוּכט, איזטס אויך
 וואָהרליך אין ערפּיללונג גע-
 גאַנגען. (ז) אַם פּיער אונד
 צוואַנציגסטען טאַגע דעם

הָרַעִים וּמַעֲלִילֵיכֶם הָרַעִים וְלֹא
 שָׁמְעוּ וְלֹא־הִקְשִׁיבוּ אֵלַי נְאֻם־
 יְהוָה: (ה) אֲבֹתֵיכֶם אִי־הָיִיתֶם
 וְהַנְּבִיאִים הַלְעוֹלָם יָחִיו: (ו) אֲדוּ
 דְבָרַי וְהִקֵּי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶת־עַבְדֵי
 הַנְּבִיאִים הַלּוֹא הִשְׁיגוּ אֲבֹתֵיכֶם
 וַיִּשׁוּבוּ וַיֹּאמְרוּ כִּי־אֲשֶׁר זָמַם יְהוָה
 צָבָאוֹת לַעֲשׂוֹת לָנוּ כְּדַרְכֵינוּ
 וּכְמַעַלְלֵינוּ כִּן עֲשֵׂה אִתָּנוּ: (ז) בְּיוֹם
 עֲשָׂרִים וָאַרְבַּעָה לַעֲשֵׂתִי עֲשֶׂר
 חֹדֶשׁ הוּא חֹדֶשׁ שְׁבַט בְּשַׁנַּת
 שְׁתַּיִם לְדַרְיוֹשׁ הִיָּה דְבַר־יְהוָה
 אֶל־זַכְרְיָה בֶן־בְּרַכְיָהוּ בֶן־עֲדוּיָה
 הַנְּבִיאָא לֵאמֹר: (ח) רֵאִיתִי וְהַלִּילָה

והנה יתיר י

איילפֿטען מאָנאַטס (דעם מאָנאַטס שבט) אים צווייטען יאהרע דער רעגירונג דעם דרויש,
 וואָרד דעם פּראַפּעטען זכריה זאָהן ברכיה'ס זאָהן עדו'ס, דעם עוויגען וואָרט פּאָלגעני-
 דער געשטאַלט בעקאָננט געמאַכט: (ח) איך האַטטע געהאלדן איינע געכטליכע ערשיי-
 נונג

ד ש י

שדור חרבן הבית: (ח) אבותיכם איה הם. ראו שלקו מכה רעה ברעב בחרב ובצני: והנביא'
 הלעולם יחיו. ואל"ת אף הנביאים איה הם הכי מתו אני משיב לכם וכי הנביאים היה להם
 לעולם לחיות אך סופן מוכיח כי אמת היו דבריהם שכל דברי וחוקי גזירות פורענותי אשר
 לויתי את הנביאים עבדי עליכם הלא השיגו אבותיכם: (ח) ראיתי הלילה וגו'. רבותינו פירשו
 מה

ב א ו ר

הקשיבו, כפל ענין נמ"ש: (ה) אבותיכם איה הם, המקרא הזה נמשך לשל אחריו, וענינו אס
 בלמת אבותיכם נמקו בעונם, וגם הנביאים מתו כמות כל אדם; (ו) אך דברי וחקי, שהם
 גזרותי שגזרתי עליהם ביד עבדי הנביאים אס ילכו עמי קרי, המה עומדים וקמים לעד, כי הם
 השיגו אבותיכם בעבור שעברו על מצותי. כן נראה לי המשך הכתובים. וישובו, ממזבחתם
 הרעה, והלדיקו עליהם את הדין: (ו) הוא חדש שבט, שמות החדשים לא נזכרו כ"א בספרי
 הנביאים אשר חיו בזמן גלות בבל, והטעם, כמו שאנינו (במסכת ר"ה) שמות החדשים עלו
 עמהם בבבל. דבר ה', הנכלל במראות הסמוכים: (ח) ראיתי הלילה, ענינו שלא היה חלוס
 מקרה לילה באמצעות כח השדמה, כ"א ה' המראה ברור אגלי נאלו ראיתו בעיני ממש,
 מדברי

זכריה א

והנה איש רכב על סוס אדם
והוא עמד בין ההדסים אשר
במצלה ואחריו סוסים אדמים
שרקים ולבנים: (ט) ואמר מה

אלה

תרגום אשכנזי קנו

נונג, אלם ריטטע איין מאן
אויף איינעם ראטהען ראססע,
הילטע אן צווישען יענען מיר-
טהען, דיא אין דער טיעפע
בליהען, אינד הינטער איהם
זיין איין נאכטראב פאן רא-
טהען שאקקיגט אונד ווייסען
פפערדען. (ט) וואס, א הערר!
בעי

רשי

מה שפירושו באגדת חלק אך אין סדר הפרשה והל' מתייבב זו: והנה איש. מלאך: על סוס
אדום. רמז הוא ליפוע מנשדים ממדי ופרס בחרב ונדס כמו שהוא אומר בלן וקלף גדול
אוי קלף על העכ"ס: בין ההדסים אשר במלולה. בין אילני דהדסיא די בצבל: ואחריו
סוסים אדומים וגו'. מוכנים לשליחותו של מקום ויש בהם מיני לבעים הרבה ושבת הוא לו:
שרקים. לא ידעתי מה לבע הוא לו. וי"ת קותין: (ט) ואומר. למלאך אחד אשר היה מראה
אותי

באר

(מדברי אברבנאל). ובענין המראות, הסכימו כל המפרשים שהמה סתומים וסתומים עד למאד,
אך קלתם חשבו שהיה זה על שהתחילה הנבואה להפסק כמו ששינוי (במסכת יומא) לכן ראה
מראותיו בלי כתרין, ולדעת קלת לא בא העומק במראותיו לקולר השגת הנביא כ"ל לעומק
המושג וקושי הדברים בעלמס. יהי איך שיהי אל חנקש ממני קורא משכיל, באורים וסודות
על המראות אלו, מי יתן ואלדעם; וביותר כי ברית ברתי לנאורי ללכת בדרך הפשע וביטוב
המקראות, ובזה אולי נבוא אל שער האמת כאשר אותה נפשי. ואם שכבר הערנו במקומות
הרבה בחבורנו על ענין משלי הנבואה ותכונותיהם, בכל זאת לא אמוע מלהעיר את הקורא
עוד על ענין זה, והוא, כי אחד מעניני הנבואה הוא מראה משלי (ויין חלוצהגריטעס געויכט).
והנה מדרך המשל, להיות עניניו מורכבים ממראות שונות, מהם מורות על המרא', ומהם
יחסי' ומקריים שונים הבאים רק ליפות המשל ולהשלימו; ולכן על הקורא להביט על כללת
המשל ותוכן ענינו, ולא לנקש טעם וסבה על כל פרט ופרט (נגון במראה שלפנינו למה ראה
סוסים אדומים ולא ברודים, לבנים ולא שחורים), כי זה יטנו מן הענין המכוון, רק נשים
מגמת פנינו לדעת ענין המראה בכלל (עיין בהקדמה שהארנו שם בענינים כאלה); לכן
אנאר בכל פסוק פרטי המשל הלריכים לנאור, ואחר כלות המראה יבוא בוונת הנמשל
בכללו. והנה איש וגו', לדעתי רמז האיש הרוכב על שר הנבוא היוולא ללחום עם העמים
המריעים לישראל. שום, הוא תאר המהירות כמו הנשר שביחזקאל תאר הגבורה והטרף.
אדם, אמר היראנ"ע ז"ל אדום, ככה ראה, ואין לורך לנקש טעם למה ראה אדום, וככה
לא ננקש טעם למה (ראה גדעון) לליל שעורים ולא חטים, והמפרש שערים מן סערה ואדום
מן דם בדברי דרש הם עכ"ל, וזהו לפי האמת ומוסנס עם אשר דברנו לעיל. ולדעת הרד"א
רמז האיש הרוכב, על אלנסנדר, וכום אדום מורה על סוסו עלום ונורא אשר רכב עליו בכל
מלחמותיו, (בולעפאל שמו). בין ההדסים, ת"י בין אלוני דהדסיא די בצבל, והוא דעת
ח"ל (בפרק חלק) הדורשים הדסים על לדיקים ומלולה על בצל. והנה אף שזכריה נבא בא"י
עלה בדמיונו כאלו הוא בצבל. ויחכן בדעת ר' משה הכהן, ששם מלולה תאר לצריכת המים
וכבינותיה הדסים, וכן נמלא בספרי בוחבו מסעות ארנות המזרח, שהדסים גדלים שם
בארץ אשר נחרבו מימיו ויבשו מקורו, (ברוך כל"א). ואדריו סוסים וגו', מוכנים לשליחתו
של מקום ויש בהם מיני לבעים הרבה ושבת הוא לו (רש"י), והסוסים מורים על עם הנבוא-
שרקים, מווקדי' לבעים שונים, וכן עבדי פשתים שריקות (ישעיה י"ט ט') דוגמת סריקין
של זהב דבכריהם ז"ל כלומר מלבוש מכויר של זהב: (ט) ואמר מה אלה אדבי, טעמו למלאך
המשכייע עלי רוח קדשו כפי' הרד"א, ולא כפי' רש"י וראנ"ע שמוסנס על האיש העומד בין
ההדסים

אֱלֹהִים אֲדַנִּי וַיֹּאמֶר אֵלַי הַמַּלְאָךְ
הַדֹּבֵר בִּי אֲנִי אֲרֹאךְ מִהֶהְיֶה
אֱלֹהִים: (י) וַיַּעַן הָאִישׁ הָעֹמֵד בֵּין
הַהַדְסִים וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲשֶׁר שָׁלַח
יְהוָה לְהַתְּהַלֵּךְ בְּאֶרֶץ: (יא) וַיַּעֲנוּ
אֶת־מַלְאָךְ יְהוָה הָעֹמֵד בֵּין
הַהַדְסִים וַיֹּאמְרוּ הֲתִתְּהַלְכֵנוּ
בְּאֶרֶץ וְהִנֵּה כָל־הָאֶרֶץ יִשְׁכַּת
וְשִׁקְמָת: (יב) וַיַּעַן מַלְאָךְ־יְהוָה
וַיֹּאמֶר יְהוָה צְבָאוֹת עַד־מָתִי
אֶתְּהָ לֹא־תִרְחֹם אֶת־יְרוּשָׁלַם

בעדייטעט דיעס אללעם? פראגטע איד! "באלד" (ע"ה) זייערערטע דער וויך בעגייסטערט דע ענגעל, "לאססע איד דירם, איננע ווערדען, וואס דיעס, בעדייטעט." (י) אלס יענער טאן דער צווישען דען מירטען שטעהען בלועב, נון שפראך: דיעזע היער זינד פאם עוויגען אבגעזאנדט, דען ערדבאלל צו דורכשטרויפן; (יא) שטאט טעמען דיעזעלבען דעם צווישען דען מירטהען האררענע דען ענגעל דעם עוויגען פאלל גענדען בעריכט אב, אונד שפראכען נעהמליך: וויר זינד דאז ערדענרונד דורכצאגען, אונד זיעהע— איינער גליקליך דען אונד שטיללען רוהע גע.

ואח

ניסט איין יעגליכעם לאנד. (יב) היער בעזאן דער ענגעל דעם עוויגען פאלגענדעם גע בעטה: אף עוויגעם וועזען צבאות! וויא לאנגע נאך ווירסט דוא ירושלים זאממט יהודה'ס שטעד.

ר ש י

אותי כל זאת: מה אלה אדוני. והוא תוכנן על סוס אדום: (י) להתהלך בארץ. לראות את שלות העכ"ס: (יב) ויען מלאך ה'. הוא הדובר זי:

ב א ו ר

ההדסים. זה ענין הדובר בי, כי דבר מקושר עם צי"ת מלאנו צנוזאה כנודע. וטעם השאלה, על מה יורה המראה, מה טענו וענינו. אני אראך, מלאנו פעל ראה במקרא גם על השגת השכל ולא על ראות המוש בלבד (עיין קהלת ז' יג), וענינו ע"י מה שיזמע הנביא מפי המלאך ומענה הסוסים, ידע תוכן המראה וכוונתו: (י) ויען, טעם ענה פה התחלת הדבור כמו וענית ואמרת (דברים כ"ו ה') ויש לו הוראות שונות ובכללם הרמת קול. אלה אשר שלח ה' וגו', ע"ד משוט בארץ ומתהלך בה (איוב א' ט'), וטעם השליחות לראות אם יתעוררו המלחמות אשר עליהם נבא קני הנביא באמרו אנכי מרעיש וגו'. (יא) מלאך ה', נקרא לפעמים איש, ולפעמים מלאך ע"ש השליחות ע"ד עושה מלאכיו רוחות (תהלים ק"ד). ואגיד לך כלל, המשוררים העברים מדמים את השם ית' למלך יושב על כסא המשפט, ואתו מלאכיו ושלומו עושי דברו, ומהם רוגלים מהם רובצי סוסים מתהלכים אנה ואנה בארץ לראות מה יעשה, כמו שחמלא באיוב. ואין זה נגד ידיעת אל יתברך סליחה, כי רשות ניתן ביד המליך לשבר את האזן, איד ונאיו אופן ה' יודע נסתרות ונגלות, והבן: והנה כל הארץ וגו', כלומר יושבת במנוחה ושלום. ושקטת, בלי סמך מלחמה, ועוד אין העת המיועד, לעורר מלחמות בין הגוים ולהקים כבוד ישראל על מכונו: (יב) ויען מלאך ה', הדובר לנביא (רד"ק). וטעם ויען והתפלל לה' (הראב"ע), הנה מלאכת הסוסים שלוחי אל ית' העירו את רוח המלאך להתפלל על אורך הגלות ועל שפלות ירושלים: אהה לא תרחם, כפל הכנוי להורות אתה שמתך לרחם על צרותיך, למה תעמוד מרוק ותעלים עיניך מראות צרעתם

זכריה א

תרגום אשכנזי קנו

שטעדטען, וועלכע דוא זייט
 זיבציג יאהרען פֿערוואַרפֿט,
 דיין מיטלייד פֿערזאָגן? (יג) הִיאַ
 רוּף ערטהיילטע דער עוויגע
 דעם מיט כּוֹר שפּרעכענדען
 ענגעל איינע אַנטוואַרט דעם
 הייליגסטען אונד טראַסטרײַ
 כֵּען אינהאַלטס. — (יד) וואָל
 אַן! ריעף כּוֹר דער ענגעל צו
 פֿערקינדגע פֿאַלגענדעס: אַל
 זאַשפּריכט דער עוויגע צבאֹות:
 פֿאַלל דעם געוואַלטען אַיִ
 פֿערס בין איך פֿיר ציִון אונד
 ירושלים; (טו) פֿאַלל דעם
 וויטהענדען צאַרנס איבער יעִ
 נע שטאַלצע באַרכאַרען; דאָ
 איך קוים (אויף ישראל) צו
 צירנען בעגאַן, אונד זיאַ
 דאַן אונד הייל פֿאַרדערטען.
 (טו) וואַהרליך, זאַ שפּריכט
 דער עוויגע: הולדרייך ציהע

וְאֵת עָרֵי יְהוּדָה אֲשֶׁר זָעַמְתָּהּ זֶה
 שְׁבָעִים שָׁנָה: (יג) וַיַּעַן יְהוָה אֶת־
 הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי דְבָרִים טוֹבִים
 דְּבָרִים נְחֻמִּים: (יד) וַיֹּאמֶר אֵלַי
 הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי קְרָא לֵאמֹר כֹּה
 אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת קְנֵאתִי
 לִירוּשָׁלַם וּלְצִיּוֹן קְנֵאה גְדוּלָה:
 (טו) וְקִצֵּף גְּדוֹל אֲנִי קִצֵּף עַל־
 הַגּוֹיִם הַשְּׂאֲנָנִים אֲשֶׁר אֲנִי קִצַּפְתִּי
 מֵעַט וְהֵמָּה עֲזָרוּ לְרָעָה: (טו) לָכֵן
 כֹּה־אָמַר יְהוָה שְׁבַתִּי לִירוּשָׁלַם
 בְּרַחֲמִים בֵּיתִי יִבְנֶה כֹּה נִבְאָם יְהוָה

צבאות

איך וויעדער אין דיא רעזידענץ ירושלים איין, אויף מיין געהיים זאלל דער טעמפעל וויע=

ר ש י

(יג) ויען ה' את המלאך הדבר בי. דברים טובים לא שמע הנביא מה ענהו אך מה שאמר המלאך לו קרא לאמר קנאתי וגו' אני יודע דברים טובים ענהו: (יד) קנאתי לירושלים ולציון. מתכרע אלא פורענות דין ירושלים מן המליקים לה: (טו) השאננים. אשר אלו אימרים עליהם שהם יושנים ושקטים: אשר אני קצפתי. על עמי מעט: והמה עזרו. על הקלף לרעה:

ב א ו ר

ברעתס. אשר ועמחה, ענינו מאסת, והה"א נוספת נדרכו, ואם יהי מעיין קלף כמו לא זעם ה', היל' לריך לומר אשר זעמת עליהם: (יג) דברים טובים דברים נחמים, שמות התארים, ולא פרט הכתוב תשובת ה', כי לא הזכיר אלא מה שענה השם בדרך כלל, והמלאך הוסיף לפרש לו: (יד) קרא לאמר, את יעוד הנבואה. קנאתי לירושלים, פעל קנא עם למ"ד מורה על מדה טובה והתעוררת רוח נקמה על העול הנעשה ללדיק, ולכן יאמר ג"כ בחוק הנבוא ית' בנחיות מדתו שהוא שומע לעקת אביונים ועומד לעזרתם. קנאה גדולה, כפילת השם נעבוד התאר גדולה: (טו) על הגוים השאננים, הנזכרים לעיל פסוק י"א, יושנים ושקטים. אשר אני קצפתי מעט, על עמי והולכתי אותם בארצות אוזיבהם כדי לתת על לשם לשון חלי. והמה עזרו לרעה, הגדילו את הרעה לעבוד בהם עבודת פוך. וכעין זה אמר ישעיה (מ"ז) נגד עם הכשדים, קלפתי על עמי וגו', ואתנס בידך, לא שמת להם רחמים, על זקן הכנדת עולך מאד: (טו) לכן, לשון שבעה נדרכו. שבת לירושלים ברחמים, הנה אעירך כאן קורא משביל על מליכת שיבה וציאה אלל הנורא ית' במקראות הרבה. ידוע, כי בהסתלק פעולות השכל מן האדם וילך ארמות עקלקלות תסתלק ג"כ השגחה אלהות ממנו, ועי"ז נשאר האדם כמטרה לקץ העונש הנאסז ברגל הקטא, ופעולת העונש תכונה אלל השם

תרגום אשכנזי

ויערער ערבויעט, איבער ירושלים דיא מעסשנור וויע. דער געצאגען ווערדען. (יז) פֿערקינדיגע פֿערנער: דער הערר צבאות פֿערהייסט: דעראיינסט נאָך ווערדען מיי. נע שטאַרטע פֿאָן דעם גלקעם פֿיללע איבערשטראָהמען; דער עוויגע ניממט זיך ציון וויעדער אָן, ערקיעזט זיך ירושלים אַבערמאַהלם.

זכריה א ב

צְבָאוֹת יְקוּהַ יְנַטְהֵל יְרוּשָׁלַם: (יז) עוֹד וְקָרָא לְאָמַר כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עוֹד תְּפוּצְנָה עָרֵי מִטּוֹב וְנָתַם יְהוָה עוֹד אֶת־צִיּוֹן וּבָחַר עוֹד בְּיְרוּשָׁלַם:

ב (א) וְאִשָּׂא אֶת־עֵינַי וְאָרָא וְהִנֵּה אַרְבַּע קַרְנֹת: (ב) וְאָמַר

אל וקו קרי

ב (א) איך בליקטע אויף, אונד וואָרד פֿיער הערנער געוואָהר. (ב) ,, וואָס בעדייט טעט

ר ש י

(טו) וקו ינטה. למוד חומותיה ארכה ורחבה:

אלה

ב א ו ר

ית' שהיא סנות הטוב יציאה ממקומו, ר"ל ממקום החסד והרחמים, יומה הטעם, הנה ה' יוצא ממקומו, (עיין מיכה א'); ובשוב רשע מדרכו ויחזור ללכת כמקדם בדרך השכל, תשוב השגת אלהי עליו כנראשונה ופעולה זה תכונה אלל השם ית' שיבה למקומו, והו ענין פה של שנת לירושלים, והתנוון זאת. ברחמים, במדת הרחמים שלי. וקוה ינטה וגו', לפי הקרי קו שהוא משקלת הנונים, ולפי הכתיב קוה (בפלים נוה), אולי הוא מלשין חקוה: (יז) עוד תפוצנה וגו', לשון רבוי כמו יפולו מעינותיך חובה (משלי ה' ט"ז) כהוראת שרש סוף על כל דבר היולא חוץ לגדרו, וטעם הכתוב שתפוצנה ערי ירושלים מרב טוב שחלק להן, וטעם עוד שהוא יחס הזמן, כלומר עוד יבא העת שירבה הטוב מאד, וכמו על זמן החשמונאים כאשר תמלא נס' יוס' פון בן גוריון, וכאשר אבאר להלן. ונחם, מבנין הדגוש וענינו תנח מין, ובזה נשלים המראה הראשון שזוכן ענינו הוא, על קיום היעוד של הנביאים הראשונים, שעמים רבים יבואו ירושלימה להשתחות לה' ולקבל עבודתו (עיין ישעי' מ"ט נ' נ"א נ"ב, נ"ד ס' ס"א ס"ב), ואחרי שגם חגי הנביא בשר שאל ית' ידש תנועה בטבע, ועי' נפילות ישראל יתקבלו לחיק ארץ אבותם, היו ישראל יושבים ומלפס לישועה כזה, ועוד מעט, ורפתה רוחם ויחמרו כואש. — לכן הראה השם לנביא איש הרובע על סוס מלחמה אשר ילא ללחום ולנקום וקמת ה' לנאות ואחריו סוסים משתני המראות לאות ולסימן על קבוץ הנפורים ע"י המלחמות שיהיו בין העמים, כדי לפייס דעתם של ישראל, אבל שאר ענינים במראות הזה לא באו כ"א להשלימו כאשר הערנו.

ב (א) ואשא את עיני, במראה הלילה, ודע כי לפי משמעות הנתינים וקשורם היו המראות כלם (מן פרשה א' פסוק זי"ן עד פרשה וי"ו פסוק יו"ד) חזון לילה אחד וכמו שפחת, ראיתי הלילה, ואשוב ואשא עיני, והולך ואומר ויורינו וגו' מבלי שיגביל הזמן יותר; לכן כל מראותיו נאחזים ונדבקים יחדו, ומשולבים איש אל אחיו, כי באמצעות השבע הנבואה האושל' על כח דמיון הנביא, רעיוניו נקשרים זה בזה, והיו מראותיו כלם לאחדים, והתאחדו' הזאת נקראת צמי חכמי המליכה, אחדות הכללי והשתנות הפרטים (חייך ייחשעטריטעם גאנלעטס), (עיין בהקדמתנו). ובסוף המראו' אדבר עוד מזה לנאר איכות התאחדותם והתהוות הרעיונות זה מזה: ארבע קרנות, טעם קרן תאר הגבורה והממשלה, והרבה בכחונים. ויונתן תרגם ארבע מלכוון, והמה לפי דעת הרד"ק והרד"א, צבל, פרס, יון ורומי, ואע"פ שמלכות פרס הרשו להם לעלות לארכס ולבנות ביתם, זה ה' בתחלה, אבל בסוף הרעו להם צמי ארתתששתא

ובימי

תרגום אשכנזי קנח

טעט דיעס? " פראגטע איך
דען מיך בעגייסטערנדען ענ
געל, " דאז זינד דיא מאַכטע
ערוועדערטע ער, " דיא
יהודה, ישראל אונד ירושלים
אינוואהנער אומהערשטריי
טען: " (ג) נון ליעס דער
עוויגע מיך פיער מייסטר שוי
ען. (ד) איך פראגטע, וואס
וואללען דיזע אונטערנעהמען?
אונד מיר ווארד פאלגענדער
בערייט: דיזע קאממען יענע
מעכטע, דיא יהודה ווא צער.
שטרייעט האבען, דאס ניע.
מאנד דאז הויפט עמפאר צו
העבען געוואגט — אין באַנ

אֶל-הַמֶּלֶאךְ הַדָּבָר בֵּי מֶה-אֱלֹהִים
וַיֹּאמֶר אֵלַי אֱלֹהֵי הַקְּרָנוֹת אֲשֶׁר
זָרוּ אֶת-יְהוּדָה אֶת-יִשְׂרָאֵל
וְיְרוּשָׁלַם: (ג) וַיֹּרֵאֲנִי יְהוָה אַרְבַּעַה
חֲרָשִׁים: (ד) וַיֹּאמֶר מָה אֱלֹהֵי בָאִים
לַעֲשׂוֹת וַיֹּאמֶר לֵאמֹר אֲנִי
הַקְּרָנוֹת אֲשֶׁר-זָרוּ אֶת-יְהוּדָה
כַּפִּי-אִישׁ לְאִתְּנָא רֵאשׁוּ וַיִּבְאוּ
אֱלֹהֵי לְהַחְרִיד אֶתְּם לִידוֹת אֶת-
קְרָנוֹת הַגּוֹזִים הַנְּשָׂאִים קֶרֶן אֶל-

ארץ

גען שרעקקען צו זעטצען, איחנען דאז האָרן אַכצושטויבפֿען, דאז האָרן, וועלכעס זיא

שטאַלץ

ר ש י

ב (ב) אלה הקרנות. אלה העכו"ם אשר נבד' רוחות השמים אשר נגזו נקרניהם את יהודה וירושלים עד אשר זיכרו: (ג) ארבעה חרשים. וגרים היודעים לנסר את הקרנות ורבותינו פי' נמס' סוכה מי הם: (ד) ויאמר לאמר הלה הקרנות. אשר ראית בראשונה: אשר זרו את יהודה. והסבילום עד כפי איש לא נשא ראשו ולא נתנו לא' בניי עמי להרים ראש: ויבאו אלה. החרשים להחריד אותן הקרנות ולידות אותן: לידות. להשליך:

חבל

ב א ו ר

ובימי אחרונים; ולפי דעת רש"י מוסב ארבע על האומות בארבע רוחות השמים; ובאמת אין לנקש טעם על מספר ארבע המורגל כפי הנביאים ומורה על הרבוי (ובאן על רבוי העמים), דוגמת מספר שבע בל"ע: (ב) מה אלה, הרלון ע"מ יורו הקרנות, כי לא הבין ענינם (מרד"ק). זרו, לשון סוור ממקום למקום, ע"מ הבוי (הושע ד' י"ח): (ג) ארבעה חרשים, ת"י אומנים, ויש למלה הזאת הוראות שונות מסתעפות מסעיף אחד, הנחתו הראשונה על החרוטה ופירה בין בקרקע, בין בדבר אחר, ומה נגזר על חתירת המסעכה להוליך דבר מה מן הכח אל הפועל, כמו חרש און, אל תחרוש על רעד רעה, לכן יפול ג"כ על כל אומן ואומן היודע לחשוב מחשבות בכל מלאכה ומעשה, כמו חכם חרשים (ישעי' ג' ג' ועיינ פי' הראב"ע ע"ס). ומה הטעם, ונתחיד ביד חרשי משחית (יחזקאל כ"א ל"ו) הכונה אתהך ביד העמים היודעים להשחית ונת"י אומנין לקטלא, ולזה הכוונה פה שהרא' הקב"ה לזכריה שהעמים המזכירים לישראל יפלו ביד חרשי משחית היודעי' להליר להם, וטעם ארבע כנגד ארבע קרנות. ודרש חכמינו ז"ל (במסכת סוכה פ' החליל) ידוע: (ד) ואמר, אל המלאך הדבר בי, ואת"ם שלא הזכירו הכתוב בפירוש אלל כל מראה ומראה נדע בנידור שהמלאך בא חמיד לסתור לו חזיונו כעין מה שמלאנו בדניאל ע"ש: מה אלה, לתכלית מה באו. אלה הקרנות וגו', שעורו, אלה באו להחריד את הקרנות אשר זרו את יהודה. כפי, כשעור (נזף) נחוסן שאש מישראל לא נשא ראשו כפניהם. להחריד אותם, כמרגומו לאזעא יתהון, כלומר לשבור תקפס וגבורתם. לידות, שראו ידה לשון השלכה, כמו וידו אטן בי (איב' ג'), ומרגומו כפי

שטאלץ איבער יהודה'ס רייד
 ערהאבען, זיינע בעוואָהנער
 אומהער צו שטרייען. (ה) אלס
 איך פֿערנער אויפֿבליקטע, זאָ
 געוואָהרטע איך איינען מאַן,
 מיט איינער מעסשנור אין דער
 האַנד. (ו) „וואָהין געהעסט
 דואַ?“ רעדעטע איך איהן אַן,
 „ירושלים אויס צו מעססען“
 ערווידערטע ער, „לענגע אונד
 ברייטע צו ערפֿאַהרען.“ —
 (ז) אינדעם דער רעדענדע עג
 געל מיד פֿערלאַססען וואָלל=
 טע, קאַם איין אַנדערער איהם
 ענטגעגען, (ח) אונד ריעף,
 „איילע! פֿערקינדדיגע דיעזעם

אַרץ יהודה לזרותה: (ה) וַאֲשָׁא
 עיני וארא והנה איש ובידו חבל
 מדה: (ו) וַאֲמַר אָנָה אַתָּה הַלֵּךְ
 וַיֹּאמֶר אֵלַי לָמַד אֶת־יְרוּשָׁלַם
 לראות כמה רחבה וכמה
 ארבה: (ז) וְהָנָה הַמֶּלֶאךְ הַדֹּבֵר
 בִּי יֵצֵא וּמִרְאֵךְ אַחֵר יֵצֵא
 לַקְרִאתוֹ: (ח) וַיֹּאמֶר אֵלּוּרִי דָבֵר
 אֶל־הַנֶּעַר הַלֵּז לֵאמֹר פְּרוּזֹת
 תֵּשֵׁב יְרוּשָׁלַם מֵרַב אָדָם וּבְהִמָּה
 אליו קרי

ייגלינגע: אָפֿפֿנען לאַנדשטערטען גלייך ווירד ירושלים בעוואָהנט ווערדען, דער צאָהל
 רייכען מענגע וועגען, זאָ וואָהל אַן מענשען, אלס אַם פֿיהע, זאָ זיך אין איהר בעפֿינדען ווער:
 דען

ר ש י

(ח) חבל מדה - חוט המדה למדוד את ירושלים כמה יהיה ארבה ורחבה: (ז) והנה המלאך הדבר
 בי ילא. הוא אשר בידו חבל המדה: (ח) רן דבר אל הנער. אל תלא עוד למוד כי נמלך הקב"ה
 בפמליא שלו שלא יהא לה קנב ושיעור ועתה רון דבר אל זכריה פרוזות תשב מאין חומה כדי שיתישב
 בה

ב א ו ר

כפי הנאות בלשון אשכנזי. אל ארץ יהודה, כטעם על: (ה) והנה איש, בעין שראה
 יחזקאל איש מראהו. כמראה נחשת (יחזקאל מ' ג'). ובידו חבל מדה, חוט שמודדן
 צו את הבנין: (ו) למד את ירושלים, מקור מן מדד כמו לרום את הסלת מן רסם (רד"ק),
 ומן ההמשך הרעיונות נשמע שהמראה הזה רמז על בנין בית שני (וכן לעת רוב המפרשים),
 כי אחרי שראה מקדש מפלת האויבי', נולד בנפשו הרעיון של בנין ירושלים על חלה ומכונה
 במקדש: (ז) והנה המלאך הדבר בי יצא, הוא האיש אשר בידו חבל המדה (רש"י). ומלאך
 אחר, ממערכת מלאכים אחרים, (הראש"ע). והנה המלאך הדבר ביוגו', דע, ענין המראה
 הזה הוא משל על התעלות רוח הנובאה המשפיעה בנפש הנובא ממדרגה למדרגה ומענין
 לענין, כי המלאך הראשון אמר לו, כי הוא הולך למוד את ירושלים ולראות נמותה הנוכחת,
 ורמו לו בכללו כי תתרחב עוד יותר ממה שהיתה, ועתה בלאת המלאך הראשון (הוא הסרת
 השפעה הראשונה) בא המלאך השני (הוא התחדשות השפעה שנייה) ואמר לו, רון דבר אל הנער
 הלו וגו'. ומה נעים המשל הזה המוטבע בטבע נפש הנובא המשכיל העולה בהשכלתו אחת אחת עד
 שכתב מושכל אַחד יעלה אל מושכל שנייה ומן כללות הענין ילא אל פרטיה. והבן זאת:
 (ג) אל הנער הלו, שלשה התנבאו והם נערים ירמי' זכרי' ושמואל (המפרשי'). הלו, כמו
 הווא, כמו הפלשתי הלו (שמואל א' י"ז"ו): פרוזות תשב ירושלים, ערי מיסור שאין להם
 מנבך ולא חומה (הרד"ק) וכאלו נכתב בפרזות בכ"ף, כלומר שירושלים תתרחב ותגדל כ"כ
 עד שלא יקיסו בה חומות. מרב אדם ובהמה, שיהיו בתוכה ויתרבו מיום אל יום:

זכריה ב

בְּתוֹכָהּ: (ט) וַאֲנִי אֱהִי־לָהּ נֶאֱמַר-
יְהוָה חוֹמַת אֵשׁ סָבִיב וּלְכָבוֹד
אֱהִי בְּתוֹכָהּ: (י) הוּי הוּי וְנִסּוּ
מֵאֲרִץ צָפוֹן נֶאֱמַר יְהוָה כִּי כֹאֲרֵבֶעַ
רוּחוֹת הַשָּׁמַיִם פָּרַשְׁתִּי אֶתְכֶם
נֶאֱמַר יְהוָה: (יא) הוּי צִיּוֹן הַמְּלִטִי
יּוֹשֶׁבֶת בֵּת-בְּבֵל: (יב) כִּי כֹה אָמַר
יְהוָה צְבָאוֹת אֲחֵר כְּבוֹד שְׁלַחְנִי
אֶרְהֹגִים הַשָּׁקֵלִים אֶתְכֶם כִּי
הִנֵּגַע בְּכֶם נִגַע בְּבֵת עֵינֹ: (יג) כִּי

חרגום אשכנוי קנט
דען. (ט) איד אכער, זא
שפריכט דער הערר צבאות,
ווערדע איהר אים אונד אום
איינע פֿייריגע רינגמויער אונד
דעם רוהמעס פֿאלל אין איהר
רער מיטטע זיין. —
(י) וואָהלאַן, וואָהלאַן! ענט
פֿליהט דעם מיטטערנעכטלי
כֵּען לאַנדע, שפריכט דער עווי
גע, לאַנגע גענוג וואַרעט
איהר צערשטרייעט, דען פֿיער
וועלטגעגערדן גלייך! (יא) אויף!
ציין ענטפֿלייך! דוא, דיא דוא
זא לאַנגע אין בכל געוואָהנט!
(יג) דען זא שפריכט דער הערר

חנני
צבאות, דער דעם פֿערהייסנען רוהמעס האַלבער מיך אַכגעוואַנדט, פֿאַן יענען היידען
דיא אויך בערויבען: (דען ווער זייך בעריהרט, דער בעריהרט זיינעם אויגעס אַפֿפֿען). (יג) מ״י

ד ש י

זה כל הנא ומגדל מיום אל יום: (ט) ואני אהיה לה. למגן כאילו חומות אש סביב וגם בתוכה
תשכון שכינתי לכבודכם: (י) הוי הוי. אין הוי אלף ל' הכרזה והזעקת קיבוץ וכן ת"י אלכו
למבדריא הכרזו כמו (שמאל ב' כ"ג) ירעם מן השמים אכליא מן שמיא: ונסו מארץ. לאו
גלוית עמי מתוך בבל ואשור: (יא) הוי ליון המלטי. אף זה ל' הכרזה האספו עם גלות ליון
והמליטו מתוך בבל: (יב) אחר כבוד. אחר כבודכם אני שולח להגדיל לכם כבוד. ומרש
אגדה אחר כבוד אחר שאזלם לעשו כבוד שבינד אביו:

ב א ר

(ט) ואני אהיה לה וגו' חומת אש, למחסה ולמסתור מפני חמת המליקים. ולכבוד אהיה
בחוכה, שיכירו כל העמים כי שמי נקרא עליה, ויבדו אות' בתשורה ומתה ע"כ דברי המלאך:
(י) הוי הוי, מלות הקריא' (חינטעריעקליאָנען), והנה לפי שקיים המלאך, ולכבוד אהי'
בתוכה, יעלה הנביא בדמיונו כאלו כבר נבנה העיר, וחומת אש סביב לה, וכבוד ה' חוסף
עליה, וקורא בהתלהבות נבואתו לאלו האזכנים עוד בגלותם, לאו לאו מן הגולה כי עתכם עת
דודים בא. ונסו, טעם הוי"ו כטעם נרדס ורכנ וסוס, ומורה על מלה חסרה (רד"ק),
ואין לריק כי שם טעמו זה כמו זה, ובאן הוא וי"ו המאך, כלומר אחרי שהכל על מצונו ותלו,
תוכלו לנוס, ואמר ונסו, ביד רמה, ולא כעבדים הבורחים מאדוניהם, כי זהו ההבדל בין
בריחה לניסה, (עיין שפת אמת שרש נוס): מארץ צפון, זה בבל. כי כארבע רוחות השמים,
וגו', כלומר רב לכם שבת בארצות אוביכם אשר הייתם נפזרים בארבע רוחות. וטעם בארבע
רוחות כטעם כרחוק מזרח ממערב: (יא) הוי ציון, הטעם אנשי ליון. יושבת בת בבל,
על הנשארים עוד בבבל שיטונו לחיק ארץ אבותם: (יב) כי כה אמר ה' צבאות, שער הכתוב
כן הוא לדעתי, כי כה אמר ה' כנאות אשר שלחני בעבור הכבוד המיועד לכם, אל הגוים
השוללים אתכם, ומהו האמירה? הנני מניף את ידי עליהם וגו' ומאמר כי הנוגע בכם וגו'
הוא כמו מאמר מוסגר, והכוונה כי הנוגע בכם להרע אתכם, כאלו נוגע בבנת עינו של
הקב"ה. וטעם אל הגוים בשביל כמו כה אמר ה' לאדום (עובדיה א' א') בשביל אדום:
(יג) כי

הַנְּנִי מִנִּיף אֶת־יָדַי עֲלֵיהֶם וְהָיוּ
 שָׁלָל לְעַבְדֵיהֶם וַיִּדְעוּתָם כִּי־יְהוָה
 צָבָאוֹת שְׁלַחְנִי: (יד) רָנִי וְשִׂמְחִי
 בְּתִצִּיּוֹן כִּי הִנְנִי־בָא וְשִׁכְנִתִּי
 בְּתוֹכָךְ נְאֻם־יְהוָה: (טו) וְנִלְווּ גוֹיִם
 רַבִּים אֶל־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ
 לִי לְעַם וְשִׁכְנִתִּי בְּתוֹכָךְ וַיִּדְעוּתָ
 כִּי־יְהוָה צָבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ:
 (טז) וְנָחַל יְהוָה אֶת־יְהוּדָה חֶלְקוֹ
 עַל אֲדָמַת הַקֹּדֶשׁ וּבָחַר עוֹד
 בִּירוּשָׁלַם: (יז) הֵם כָּל־בֶּשֶׂר מִפְּנֵי
 יְהוָה כִּי נִעְוָר מִמְּעוֹן קִדְשׁוֹ:

נע גייסעל שווינגע איך איבער
 זיא, אונד אייגען שקלאפען
 מיססען זיא צור בייטע דיע.
 נען. — זא ערקענט דאן,
 דאס דער הערר צבאות מיך
 אבגעזאנדט. — (יד) ,טריי
 אומפיהרע טאכטער ציון אונד
 יויכצע, זיעה' איך קאממע
 אונד האלטע רעזידענץ אין
 דיר! "שפריכט דער עוויגע.
 (טו) „אונד שמיגען זיך פיע
 לע נאציאנען גלייך אן דען
 העררן צו יענער צייט, אום
 מיין פאלק צוויין, זאטהראנע
 איך דאך אין דינער מיטטע
 נור", אלסדאן ווירסט דוא'ס
 איננע, דאס דער הערר צבאות
 מיך צוריר געשיקט. (טז) דער
 עוויגע ניממט אלסדאן יהודה

ויראני

וויעדער צו זיינעם ערבטהיילע אן, אויף הייליגעם באדען, ערוועהלט זיך ירושלים אבער.
 מאלם. — (יז) עם שוויגע אללעם פלייש אויס עהרפורכט פאר דעם העררן, איהם, דער
 אויס זיינעם הייליגען וואהנזיטצע זיך ערהעכט.

מאן

ר ש י

(יג) והיו שלל לעבדיהם. לישראל שהם עתה עבדים לה': (טו) ונלוו. ונתחברו: (טז) ונחל
 ה' את יהודה. לנחלו ולחלקו: (יז) הם כל בשר. כל שאר העב"ס: כי נעור: ל' הערה והקלה:
 לשטנו

ב א ו ר

(יג) כי הנני מניף את ידי, ע"ד ושלחתי את ידי והכיתי את מלכיהם (שמות ג' כ'). וידעו, הם
 אז כי ה' שלחתי ולא מלכיהם כדיתו: (יד) רני ושמחי בח ציון, סיוס הנבואה בהתעוררת שמחה
 וגיל על ישועתם ועל השרת שבינתו בתוכם: (טו) ונלוו גוים רבים, ואעפ"כ ושכנתי בתוכך,
 וידעו שנימי בית שני מקיים היעוד הזה שעמים רבים הלכו לנקש את פני ה' לבאות כמו
 שמלאנו ביוסיפון. ומלאתי און לו במדרש חז"ל שדרשו, אנה הלך דורך ונקשנו עמך (ש"ה ו')
 אומות העולם יאמרו זאת לישראל בזמן בית שני: (טז) ונחל ה' וגו', ונחל פעל עומד,
 והכוונה שה' יבחר ביהודה להיות לו חלקו. וטעם אדמת הקדש א"י אשר עין ה' בה:
 (יז) הם כל בשר, מלת ירושלים הנזכרת, העירה את רוח קדשו וקורא בחזק ונבואתו — הם
 כל בשר ולא תבואו עוד לנשאת אל הקדש. כי נעור ממעון קדשו, מלאון עורה למה תישן
 (תהלים מ"ד) והוא מבנין נפעל מנחי העי"ן, וטעם ממעון קדשו על מושב שכינת כבודו: —

ויראני

זכריה ג

תרגום אשכנזי קנט

ג (א) מאן צייגטע מיר דען
האָהען פריעסטער יהושע
שטעהענד פֿאַר דעם ענגעל
דעם עוויגען, צו זיינער רעכט.
טען שטאַנד דער אַנקלעגער
ווידער איהן צו צייהען: (ב) דאָ
ליעס דער עוויגע דעם אַנקלע.
גער וואָגען: עס וועהרטס דער
הערר, דיר אַנקלעגער, דיר
וועהרטס דער הערר, דער
ירושלים זיך ערקאַהר, איין
לעשבראַנד איזט דיעזער, דעם
פֿייער ענטריססען. (ג) אַלס
יהושע אַבער נאָך אין אונרײַ
נען קליידערן פֿאַר דעם ענגעל
שטאַנד; (ד) זאָ בעפֿאַהל דייע.

ג (א) וַיִּרְאֵנִי אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן
הַגָּדוֹל עֹמֵד לִפְנֵי מַלְאָךְ
יְהוָה וְהִשְׁטָן עִמֹּד עַל־יְמִינוֹ
לְשֹׁטְנוֹ: (ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
הַשְׁטָן יִגְעַר יְהוָה בְּךָ הַשְׁטָן וַיִּגְעַר
יְהוָה בְּךָ הַבְּחַר בִּירוּשָׁלַם הַלְוָא
זֶה אִוֹד מְצִיר מֵאִשׁ: (ג) וַיְהוֹשֻׁעַ
הָיָה לְבוּשׁ בְּגָדִים צֹאֲאִים וְעִמֹּד
לִפְנֵי הַמַּלְאָךְ: (ד) וַיַּעַן וַיֹּאמֶר

אל

ר ש י

ג (א) לשטנו. להשטינו על שהיו בניו נשואות נשים עכ"ס כמו שכתב בספר עזרא וימלא
מבני הכהנים אשר הושיבו נשים עכ"ס מבני יהושע בן יהולדק: (ב) יגער ה' כך השטן.
יגער הקב"ה כך אתה השטן (וחזר ואומר יגעה ה' כך הנוחר וגו' מהר"ז) ויגער כך הוא הנוח'
בירושלים שלא תכנס לפניו לקטרג הלדיק הזה הלל ראוי הוא וזכה לכך שהולל מאש השריפה:
הלוא זה אוד מולל מאש. מפורש באגדת חלק שהושלך עם אחאב בן קוליה וחבירו לאור:
(ג) לנזש בגדים צואים. כתרוממו הוו ליה בנין דנכסין להון נשין דלא כשרין לכהונתא והיה
נענש

ב א ו ר

ג (א) ויראני אח יהושע וגו', אחר שהראהו מלאך ה' במראה הקודם בניו ירושלים על תלה,
הנטיח לו עתה במראה הזה, כי לא יהיה עוד משטין ומכשיל בבנין בית הבחירה,
ובעבודת הכהונה. והשטן עמד על ימינו, השטן משל לסנבלט וחביריו המשטינים את ישראל
בבנין המקדש (מרד"ק), והטעם כי סנבלט וחביריו אשר היו משטינים עד הנה, יסכר פיהם
מהשטין עוד, ומעתה יכליתו במלאכת עבודת הקדש. וענין ימין כטעם והשטן יעמוד על
ימינו (תהלים ק"ט ו'), כי אולי בן היה בימים ההם שהמקטרג עמד במקום המשפט מימין
הנרשע: (ב) ויאמר ה' אל השטן וגו', המתרגם ארמי (דער זירער) וגם הפולגלאטי קוראים
כאן, ויאמר מלאך ה', אבל אין מן הכורך, כי מלאנו ויאמר ה' לה דרבקה (בראשית כ"ה
כ"ג), פי' ע"י מלאך וכן כאן, או המלאך בענמו נקרא בשם ה', (עיין נת"ה בראשית ט"ז
י"ג י"ח, י"ז כ'). יגער ה' כך השטן וגו', כפילת הדברים לנעם המליכה, וטעם הגערה ידוע.
אוד מצל מאש, כלומר כאוד הדולק המוסר מאש השרפה, בן יהושע זה מולל מאש הגלות
לכוא לירושלים לננות הבית. מצל, לשין הסרה, כטעם וילל אלהים את מקנה אביכם (בראשית
ל"א ט'): (ג) ויהושע היה לבוש בגדים צואים, וי"ו המתכרת בענין, כי אחרי שגער ה'
בשטן מהשטין, והוסרו עי"ז המניעים החצונים, עוד נאשר מכשול פנימי, והוא העון שנשארו
בניו נשים נכריות (עיין עזרא י"ד), וזה ענין הנגדים הצואים אשר יהושע היה לבוש בהם
בעמדו לפני המלאך (וכן דעת חז"ל בפסוק זה), וטעם המשל כי ידוע שנימים הקדמונים הגדון
היה לבוש בבגדים מצוערים נעת עמדו לפני המשפט עד אשר נגמר דינו, (עיין יוספון לעבריים

ס'

אל העמדים לפניו לאמר הסירו
 הבגדים הציאים מעליו ויאמר
 אליו ראה העברתי מעליך עונף
 והלבש אתך מחלצות: (ה) ואמר
 ישימו צניף טהור על ראשו
 וישימו הצניף הטהור על ראשו
 וילבשו בגדים ומלאך יהוה
 עמד: (ו) ויעד מלאך יהוה
 ביהושע לאמר: (ז) כה אמר
 יהוה צבאות אם בדרכי תלך

זער דען אומשטעהענדן: נעה
 מעט זיא איהם אבדיא שזומ
 ציגען קליידער; צו איהם אבער
 שפראך ער: זיעהע, היערנויט
 בעפרייע איך פאן דיינען זיג
 דען דיק, אונד נון, לעגע דיר
 איין עהרענגעוואנד אן! (ה) דא
 דאכטע איך, א מעכטע מאן
 דאך אויך איינען ריינען בונד
 איהם אויף דאז הויפט זעטצען
 אונד זיא זעטצען איינען ריינען
 בונד איהם אויף דאז הויפט,
 לעגטען איהם אויך עהרענג
 קליידער אן. דער ענגעל דעם
 עוויגען בליעב נאך, (ו) אונד
 פערמאחנטע דען יהושע מיט

פאלגענדען ווארטען: (ז) זא שפריכט דער עוויגע צבאות, ווירסט דוא אין מיינען וועגען
 וואג

ר ש י

ועגש הוא על שלא מיחה בידם: (ד) הסירו הבגדים הלואים מעליו. יבדילו בניו את נשותיהם
 וימחול לו: מחללות. חליפות בגדים נאים כלומר זכיות אבל לפי שדימה העון לבגדים לואים
 דימה הזכות למחללות בגדים נאים ולבגדים: (ה) ואומר. אני זכרים: ישימו לניף טהור וגו'.
 בקשתי רחמים עליו: (ו) ויעד. לשון התראה כמו (דברים ל"א) ואעידה גם את השמים וגו':
 (ז) אם בדרכי תלך. וגם אני זאת אעשה לך:

ב א ו ר

ס' שזי' פ' מ' ד': (ד) אל העמדים לפניו, ת"י למשמין קדמוהי, כלומר המלאכים העומדים
 לשרת לפניו. הסירו הבגדים הציאים מעליו, רמז שיבדילו מן הנשים הנכריות, וכת"י. ויאמר איו,
 אל יהושע בעלמו. והלבש אותך מחלצות, היפך הבגדים הלואים, והוא משל על הזכיות,
 וכת"י ולבניש אותך דבון. ונקראו בן חליפות בגדים נקיים, לפי שלבש אלו בהסרת אלו,
 והוא מענין חלץ מהם (הושע ה' ו') (מהמפרשים). ועם והלבש מקור, וענינו שמתה לאמר
 הסרת החטא נאות הוא לקבל בגדי כבוד והוד. וזה אין לורך במה שכתבו רד"ק וראב"ע
 על הפסוק להלך וילבשו בגדים, שטעמו כבר הלבשוהו; כי להלך ספר אעשה בן בסועל.
 או יתכן שיהיה לווי, והטעם שאמר ליהושע, שמאמר שיוסר החטא ילביש א"ע בגדי תפארת,
 ולא יפול עוד ברשת הרשעה וכן תרגמתי, ואולי לקח הנוביא המשל הזה מן הנמוס הידוע
 בארצות הקדם, שאם יספון המלך באחד מעבדיו לשרתו ולעמוד בהיכלו, יתן לו בגד הנקרא
 אללם (קאפטון, טטאטסקויד) ואז הורשה לו לבוא לפניו, וכן כאן, שעי' לבישת המחללות
 ניתן ליהושע רשות לעמוד לפני ה' ולנקר בהיכלו בכל עת מלוא: (ה) ואמר ישימו צניף
 טהור וגו', אמר ר' מריוס כי הוא תחת ויאמר, ומוסב על המלאך, (וכן הוא בנוסחת ע'
 זקנים ובנוסחת הפולגלאטי). אמנם כבר בארו המפרשים שטעם המלה, ששנתי לבני כמה היה
 נאה אלו יהיה לניף טהור על ראשו (לסימן שנתמלא ידו לקדש), וראה הנוביא שנתקיימה
 מחשבתו. ומלאך ה' עמד, מחובר למקרא שלאחריו, וטעמו שהמלאך ה' אשר היה עוד עומד
 שם, העיד ביהושע: (ו) ויעד, לשון אזהרה, כמו העיד בנו האיש (בראשית מ"ג ב'): (ז) אם
 בדרכי תלך, בדרך הטוב וישר. וגם אתה תדין את ביתי, וי' וגם הוא וי' התנאי, כדעת
 הראב"ע

תרגום אשכנזי קסא

וואנדעלן מיינען דינסט בעפאב.
 אכטען, טריליך מיינעם הויזע
 פארשטעהען, אונד אויך מיי
 נען האף אין עהרען האלטען;
 זא פערגעננע איך אינסט צו
 טריטט דיר אונטער דען היער.
 שטעהענדען. (ח) מערקע עם
 וואהל יהושע! האהער פריע
 סטער, דוא אונד דיינע גע.
 פעהרטען, דיא פאר דיר זיט
 צען, דיעזע אויסגעצייכעטען
 מעננער אללע! מערקט עם,
 איך לאססע איהן אויפטרע.
 טען מיינען ליבלינג, יענען
 האלדען שפרעסלינג. (ט) דען
 זעהט יענען שטיין, דען איך פאר יהושע געלעגט —
 זעבענפאך ווירד ער בע.
 וואכט

ואם את-משמרתיו תשמור וגם-
 אתה תדין את-ביתו וגם תשמור
 את-הצרי ונתתי לך מהלכים
 בין העמדים האלה: (ח) שמע-נא
 יהושע והכתן הגדול אתה ורעיך
 הישבים לפניך כי-אנשי מופת
 המה כי-הנני מביא את-עבדי
 צמח: (ט) כי והנה האבן אשר
 נתתי לפני יהושע על-אבן אחת

שבעה

ר ש י

אתה תדין את ביתי. תשפוט ותהיה פקיד על בית מקדשי: ונתתי לך מהלכים. כתרגומו ובאמיות
 מיתאשויך ואתן לך רגלן מהלכן בין שרפיש האלן. ולפי פשוטו מבשרו על בניו שיזכו לעתיד:
 העומדי' שרפיש ומלאכי השרת שאין להם ישיבה: (ח) אתה ורעיך. חנוניה מישאל ועזריה היו: אנשי
 מופת. גברין כשרין למעבד להון נסין אף להם נעשה נס: כי הנני מביא את עבדי צמח. כי עתה
 זרובבל פזח יהודה קטן בחצר העלך אני מלמית לו גדולה וחס נתתיו לחן בעיני המלך שימלא שאלתו
 בבנין הבית והעיר כמו שפורש בעורא דברי נחמיה בן חכליה והוא זרובבל כדאמרין בסנהדרין:
 (ט) כי הנה האבן. יסוד הבית אשר יסדתם בימי כורש ובטלו על ידיכם ואותו היסוד ועובי
 החומה היה מעט בעיניכם כמו שפורש בעורא ובנבואת חגי: על אבן אחת שבעה עינים.
 סופו להרכיב על אחד שבעה וכן ת"י על אבנא חדא שבעה עינין חזיאן לה ולשון עינים לשון
 מראות. ולי נראה שבעה עינים על שם עיני הקב"ה שבעיניו ולנו להוסיף עליו על אחד שבע'
 לפי שדוגמתו בבנואה זו וראו את האבן הבדיל ביד זרובבל שבעה אלה עיני ה' המה מאשטי'
 אלא

ב א ו ר

הראב"ע, (ולא תזכרת התנאי כנראה מדברי רש"י ז"ל), ועיניו אס תהיה פקיד על ביתי
 לעבוד עבודתי בלדק ובדין. ונתתי לך מהלכים, פה הוא תזכרת התנאי, כו"ו של והאבן
 הזאת (בראשית כ"ח, כ"ב). מהלכים, ע"מ מסמרים: העמדים האלה, ת"י בין שרפיש האלון,
 ורמו לו בזה קיום הנפש והיותה מתהלכת בין מלאכי ה' הקיימים לנלח. וגם חז"ל תארו
 עולם הנשמות באופן זה אמרו (מניגה פרק אין דורשין), ערבות שבו גנוי לדק ומשפטו
 גנוי חיים וכו', ונשמותיהן של לדיקים, ושם אופנים ושרפיש ומלאכי השרת: (ח) שמע נא, מוסב
 על הבט זה שאב בסוף המקרא. ורעיך, הם הנהנים אחרים. כי אנשי מופת המה, מלת מופת יאמר
 על דבר היוצא חוץ לגדרו המורגל, והכוונה פה על הנהנים, המובדלי' משאר אנשי' במדרגה ובמעלה,
 ועד' מתורגס. כי הנני מביא את עבדי צמח, הכוונה על זרובבל להגדילו מעלה מעלה כנלח השרה
 (רש"י, רד"ק, וראב"ע וגמ' לסנהדרין): (ט) כי הנה האבן, הוא אבן הפנה אשר הוסי
 ע"י זרובבל לפני יהושע. על אבן אחת וגו', הוא נעין מאמר מוסגר, ועיניו שהאבן הזאת
 אשר

וואָלט ווערדען דיזער איינציגע
שטיין—איך זעלבסט, שפּרייכט
דעם וועלטאללס הער, גראַ-
בע דען שפרוך איהם איין:
איך שאַפֿע הינוועג
דאָז אונגליק דיעזעס
לאַנדעס, אין איינעם
טאָגע הינוועג! (י) דאָן,
זאָ פֿעהרייסט דער עוויגע
צבאות, ווירד דער פֿריינד דען
פֿריינד וויעדער איינלאַדען,
אונטער דעם וויינשטאָקס, אונטֿ
טער דעם פֿייגענבוימס שאַט-
טען.—

שבעה עינים הנני מפתח פתחה
נאם יהוה צבאות ומשתי את עון
הארץ והיא ביום אחד: (י) ביום
ההוא נאם יהוה צבאות תקראו
איש אל רעהו אל תחת גפן
ואל תחת תאנה:

ד (א) וישב המלאך הדבר בי
ויעירני כאיש אשר יעור
משנתו: (ב) ויאמר אלי מה אתה
ראה ויאמר ראיתי והנה מנורת
ואמר קרי

ד (א) הירוף וואַנדטע זיך
דער רעדענדע ענגעל צו

מיר, ערמונטערטע מיך גלייך איינעם, דען מאָן אויס דעם שלאַפֿע ערמונטערט, (ג) אונד
פֿראַגטע: „וואָס זיהסט דואַ?“ איך ערווידערטע, איינען לייכטער זעהע איך, גאַנץ אויס
גאַלד

ר ש י

אלא לימד שנתן עיניו להרבות כבוד הבית בבניינו: הנני מפתח פתחה. מתיר קישוריה מפיר
עלת העב"ו אשר כתבו שטנה לנטל המלאכ' ומשתי. והסירותי: ביום אחד. לא ידעתי איזה יום:
וגלה

ב א ו ר

אשר הוא יסוד הבנין עליה יהו' השגחה רבה מאת אל ית' לכל ישבתון לרויהם ממלאכתם.
וטעם שבעה הוא סך חשבון על הרוב נידוע, ומשל השגחה בעינים ידוע מן המקרא עיני
ה' אלהיך זה (דברים י"א ב'). הנני מפחח פתחה, לדעת רש"י ורד"ק באורו הנני מפתח
את האזן אשר היתה קשורה וסגורה כל הימים שנטלו המלאכה. אמנם לא ידעתי לכוון לפירוש
מלת פתחה על נכון. לכן יותר נרא' לי דברי האבאר להפטורה, שהוא מלאך פתחי מותם,
והענין, כי ידוע שהמנהג לפתוח על האזן הראשה מאמר מליכ"י (אוינטריפט) המכוון לאותו
בנין, ולזה יהי' טעם המקרא באלו השם ב"ה כביכול יפתח בעלמו ונכבדו על האזן הזאת,
מאמר ומשתי את עון הארץ ההיא ביום אחד. עון, מלאך גדול עוני משוא (בראשית ל' י"ג)
כלומר שיוסר מהם כל רע וכל כרה ויחיו בשלום: (י) ביום ההוא, ביום שיוסד ההיכל
(הראש"ע): תקראו איש אל רעהו, לשמחה ולעונג, ורמוז על חנוכת הבית:

ד (א) וישב המלאך ויעירני, מאותו התבודדות והנבואה אשר עוד נשחקע בו, העיר
המלאך אותו למראה אחר הרומז על גדולת זרובבל והשלמת הבנין. יעור, מבנין
נפעל ופי' הוא העירני ואני נתעוררתי (רד"ק), וענין התעוררות, ההכנה לקבל שפע נבואה
אחרת: (ב) מה אתה ראה, יתכן שענין השאלה הוא כמו שצ"ל הרדי"א ע"פ מה שכתב הרב
המורה, השפע שיקבל השכל מהנבדל יגשמהו כח המדמה בעת הנבואה, ולכן שאל לו המלאך
מה המשל אשר עשה כחך המדמה מהדברים האלה אשר הודעתך כבר, ע"כ. מסכים למה
שכתבנו

זכריה ד

וזה בגולה וגלה על ראשה ושבעה
נרתיה עליה שבעה ושבעה
מוצקות לגרות אשר על ראשה:
(ג) ושנים זיתים עליה אחד מימין
הגלה ואחד על שמאלה: (ד) ואען
ואמר אל המלאך הדבר בי
לאמר מה אלה אדני: (ה) ויען
המלאך הדבר בי ויאמר אלי
הלוא ידעת מה המה אלה ואמר
לא אדני: (ו) ויען ויאמר אלי
לאמר זה דבר יהוה אל זר בבל

תרגום אשכנזי קסב

גאלד געפארמט, אן דעססען
אבערן טהייל איינע שאאלע,
אן וועלכער זיעבען לאמפען
זינד, אונד יע זיעבען אונד זיש
בען ראהרע, דיא צו יעדער
פאן דען לאמפען פיהרען, דיא
דיא שאאלע רינגס אומגעבען.
(ג) אויך צווייא אלביימע נעבען
איהר, איינער צור רעכטען
אונד איינער צור לינקען דער
שאאלע. (ד) וואס בעדייטעט
דיעס מיין הערר? פראגטע איד
דען מיך בעגייסטערנדען ענ
געל. (ה) „מערקסט דוא דען
ניכט וואס דיעס בעדייטען
זאלל“, ערווידערטע יענער, איד
זאגטע, ניין מיין הערר. (ו) ער

פֿוהר פֿארט, „דען שפרוך גאטטעס בעדייטעט עס, דעם זרובבל פֿערקינדעט, זא לוי

ר ש י

ד (ב) וגלה על ראשה. כמו (יהושע ט"ו) גולות עליות לשון מעיין כמין ספל גדול עגול:
ושבעה נרותיה. כמין בזיכין שנותנין השמן והסתילה לתוכה: שבעה ושבעה מולקות. לכל
נר ונר באין שבעה נורות קטנים שהשמן זב מן הגולה דרך אותן מולקות לכל נר ונר: (ג) ושני
זתים עליה. אכלה שני אילנות שהזיתים גדלים בהם: א' מימין הגולה וא' על שמאלה וגומר.
וכאן לא פירש על שני לנתרות זהב האמורות למטה בפרשה והם כמין עריבות ועדשים של בית
הבד שהם עומדים אצל הזיתים והזיתים נחבטים מאליהם לחוך הלנתרות ומתחממות שם
בנמעטן ונעלרים שם בבית הבד והשמן נופל לחוך הלנתרות ומהלנתרות לחוך הגולה ומהגול'
אל המולקות ומהמולקות אל הנרות והמולקות והנרות מ"ט היו רמז לאור שלעתיד לבוא אור
החמה יהיה שבעתים כאור של שבעת ימים מ"ט על אור של יום בראשית: (ד) מה אלה אדני.
מה זה שהזיתים נחבטים מאליהם והשמן בא אל הנרות מאליהם: (ו) זה דבר ה' אל זרבל. זה
סימן

ב א ו ר

שכתבו למעלה בקשור הרעיונות ויחוסיהם בנפש הנביא. וגלה על ראשה, כמו גולות עליות
(יהושע ט"ו) לשון מעיין כמין ספל גדול עגול (רש"י), ומפיק ה"א של גולה רק לתפארת הקריאה,
כמו כניכורה בטרם קיץ ודומיהם (מרד"ק). ושבעה נרותיה עליה, כמין בזיכין שנותנין השמן
והסתילה בתוכו. שבעה ושבעה מוצקות, לכל נר ונר באין שבעה נורות קטנים שהשמן זב
מן הגולה דרך אותן מולקות לכל נר ונר, כדי שלא יבכר השמן בשום אופן (רש"י): (ג) ושנים
זתים עליה, אילנות שהזיתים גדלים בהן, נחבטים מאליהם אל חוך הגולה והשמן יוצא משם
מעלמו דרך המולקות אל הנרות. (רש"י): (ד) מה אלה אדני, על מה רומז מראה הזתים
המליקים את השמן אל הנרות? ולא שאל על המורה, כי הנביא השיג שרמזה על ישועת ישראל
כידוע שאור הוא סימן על התשובה ושלום. (ה) הלוא ידעת וגו', הלוא תוכל להשיג ענינו.
לא אדני, על שהמדמה לא יוכל להשיג דבר על מכונו מבלי השפעת השכל והנבואה: (ו) זה
דבר ה' אל זרבל, זה המראה של הזתים קימן הוא על זרובבל, כשם שהשמן נגמר מאליו

לכל

תרגום אשכנזי

זכריה ד

לאמר לא בחיל ולא בכח פיאם
ברוהי אמר יהוה צבאות: (ו) מי
אתה הר הגדול לפני זרבבל
למישור והוציא את האבן
הראשה תשאורת חן חן לה:
(ח) ויהי דבר יהוה אלי לאמר:
(ט) ידי זרבבל יסדו הבית הזה

טעם ער: ניכט דורך געוואלט
דורך מאכט ניכט (וויירדס
זויסגעפיהרט), זאנדערן דורך
מיינען וויללען בלאס, שפריכט
דער עוויגע צבאות. — —
(ז) ווער דוא אויך זייסט מעכ.
טיגער בערג! דעם זרובבל איי.
נע עכנע נור, שאן האט דען
עקשטיין ער געלענט, אונטער
הייפיגען גליקווינשען דער ייב.
צענדען מענגע. (ח) דארויף
ווארד מיר דעם העררן ווארט
וויא פאלגט: (ט) „זרובבל'ס האנד האט ריעוען טעמפעל געגרינדעט, אונד זיא ווירד

וירד

וויא פאלגט: (ט) „זרובבל'ס האנד האט ריעוען טעמפעל געגרינדעט, אונד זיא ווירד

איהן

רש"י

סימן לך להנטיח את זרבבל בשם שהזתים והשמן הזה נגמר מאליו לכל דבריו כך לא בחיל ולא
בכח שלכם תעשו את בנין ביתי: כי אם ברוחי. אני אתן רוחי על דרוש ויורה לכם לבנות
ולבנות כל זרבי יליאת הבנין משלו ויזויר אחכס בחטין ויין ושמן ועלום כמ"ש בעורא ולא
תלטרכו לעזרת אדם: (ו) מי אתה הר הגדול. שרי עבר הנהר תתני פסת עבר נהרא ושחר
בזוני וכונותהון שבטלתם המלאכה עד בה מעתה תהיה לפני זרובבל למישור אין לכם שררה
וגדולה עוד עליו: והוליא את האבן הראשה. האדריכל יקח את אבן הנדיל בידו להיות אדריכל
בראש הנונים והם יבנו הכל כפי דבריו אשר יורה בבנין נאה ומפואר: תשואות חן חן. יהיה
לה לאותה האבן שהכל יאמרו מה נאה בנין זה העשו ע"י אבן המשקלית הזאת. תשואות חן
כמו תשועות נוי וכמו תשואות מליאה עיר הומיה (ישעיה כ"ב) קול שאין (שם ס"ו) כולם לשון
השמעת קול הם: (ט) ידי זרבבל יסדו הבית הזה. מתחלה ועד סוף בימי בורש הראשון:

באור

לכל דבריו, ולא יקוה לאיש, בן לא בחיל ולא בכח שלכם תוכלו לעשות את הבית. כי אם
ברוחי, בהשגחתי הפרטית עליכם. ויתבונן הקורא תפארת מליכת המקרא (א) בהוראת חיל
וכח, שהמה נרדפים צענין, וההנדל ציניהם, כי כח מורה על השגת דבר בכח עצמי וחיל
על השגת דבר ע"י כח זולתו, ומעתה יאמר כי התשועה לא תהיה על ידי שום כח גשמי
כי אם ברוחי, (ב) בהשמעת הפעל יעשה, או יקרה, עזב אל הקורא לזייר במחשבתו כל
עניני השועה הנריק להשלמת הבית, ינתן להם מאת מקור הטוב. (ו) מי אתה הר הגדול,
לדעתי הם דברי הנביא הקורא בחזקת צעזעו, אל כל אחד מהמשטינים, מי אתה,
בלומר אם תהיה כהר הגדול, לפני זרובבל תהיה רק למישור, ולא תוכל לעמוד נגדו,
כי רוח ה' עמו. והוציא את האבן הראשה, זה האבן הפנה, ונקראת ראשה שהיא
ראש הבנין. וטעם והוליא, בעלמו, כנהוג עוד היום שבעל הבנין בעלמו מוליא את האבן
הפנה, ליסד את הבית בקול הומיה ושמחה. הראשה, במפיק ואינו לנקבה נסתרת וכמו
וגלה דלעיל (מרד"ק). השאורה חו חו לה, שרשו שאו וענינו המון, והטעם שעשו בה תשואות
לשמחה ואמרו כל העם חן חן להאבן הזאת מאת אל ית', והנפל לחזק, כמו שלום שלום (מהר"ל).
(ה) ויהי דבר ה', עתה יפרש דברי המורה (הראב"ע). ולדעתי אשר שהפסיק הנביא במקרא
שלפניו, לקרוא (בכח ההתלהבות) לכל א' מן המשטינים, מי אתה הר הגדול וגו', חזר והתחיל
באן לספר שהמלאך חזר והשפיע עליו. ויתכן שמליכת דבר ה' במקרא הזה מוסנה על פסוק
וי' שזכר שם מאמר המלאך, זה דבר ה' וגו', ולא זכר אס תגמר הדבר ע"י זרובבל, ומעתה
נחפעל ע"י השפעת הנבואה, כי זרובבל אשר התחיל ליסד, הוא יבצע את מעשה הבנין:
וירעח

וידיו תבצענה וידעת כי יהוה
 צבאות שלחני אליכם: (י) כי מי
 בז ליום קטנות ושמהו וראו את
 האבן הבדיל ביד זרפבל שבעה
 אלה עיני יהוה המה משוטטים
 בכל הארץ: (יא) ואען ואמר אליו
 מה שני הזיתים האלה על ימין
 המנורה ועל שמאלה: (יב) ואען
 שנית ואמר אליו מה שתי שבלי
 הזיתים אשר ביד שני צנתרות
 הזהב המריקים מעליהם הזהב:

איהו אויך פֿעלליג הערשנעל.
 לען. — "זאָווערדע דען יע"
 דער אינגע, דאָס דער הערר
 צבאות צו אייך מיך אַבגע.
 זאָנדט. (י) וואָהרליך, ווער יע=
 נער צייט שפּאַטעטע, דאָהיל.
 פֿע נאָך אונבערדייטענד וואָר,
 ווירד ענטציקט דאָן זענקבלייא
 אין זרובבל'ס האַנד ערבליק.
 קען; ווירד אינגע ווערדען, וויא
 יענע זיעבען, דיא אַללואַל.
 טענדע פֿאַרזעהונג גאַטטעס,
 אַללע לענדער דורכשפּעהן.
 (יא) נון פֿינג אייך וויעדער צו
 פֿראַגען אַן: וואָס בעדייטען
 וואָהרדיעזע צווייא אַלביי.
 מע, צור רעכטען זייטע דעס

ויאמר

הבי בחי"ס

לייטערס אונד צור לינקען? (יב) איך פֿוהר דאָן פֿאַרט: וואָס בעדייטען דייעזע ביי דען אַלי.
 פֿענצווייגע, דיא אין דען צווייא גאָלדעגען לעמפֿען הענגען, אויס וועלכען גאָלדקלאַרעס

אַהל

ר ש י

וידיו תבצענה. אותו עתה: תבצענה ל' גמר הוא כמו (שס י) כי יבצעה' כל מעשהו: (י) כי
 מי בז ליום, שיוסד הבית אשר הוקטן בעיניהם כמו שנאמר (בעזרא ג) ורבים מהכהנים אשר
 ראו הבית הראשון ביסדו זה הבית בעיניהם בזים בקול גדול. ובנבואת (חגי ב') הלא כמוהו
 כאין בעיניהם ושמו עתה בשיראה את האבן הבדיל המלויה בחוט המשקלות אשר ביד אדריכל
 ראש הבונים שמכוון בה ראש הפינה וזו תהיה ביד זרובבל: שבעה אלה. על א' שבעה ביסוד
 הראשון שנימי כורש וכן ת"י שבעא ודבכין כאלין: עיני ה' המה משטטים. ולו נראה לעשות
 כן והוא ראה את זרובבל זה הגון לדבר: (יא) מה שני הזיתים. מה רמז הס ומה רמז שני
 שבלי זיתים טרוק"א בלע"ז קבוצות זיתים בענף כמין שכולת: (יב) אשר ביד שני לנתרות.
 כלומר אלל שני הכנתרות (כמו שמואל ב' י"ד) ראו חלקת יואב אל ידי: המריקים מעליהם. את

ב א ו ר

(ט) וידעה וגו', על כל אחד ואחד אמר זה: (י) כי מי בז ליום קטנות, חסר כאן המתואר
 (וב"ל ישועות או נחמות קטנות כפי' הראב"ע), ולכן בא החסר בלשון נקבה, וטעמו מי הוא
 אשר בז ליום הזה אשר הישועה היתה אז רק קטנה, כמבואר בעזרא (ג' י"ד) ורבים מהכהנים
 וגו', וגם חגי אמר (ב' ב') הלא כמוהו כאין בעיניכם. עתה בראותם את האבן
 הבדיל ביד זרובבל, כמנהג הבונים המודדים בפעם בפעם ע"י אבן הבדיל לכוון מעשה הבנין.
 בו, מן עלומי העי"ן ובא תמיד בגבול שאליו וגדרו לעג וגדוף, והראוי בקמץ. שבעה אלה,
 לדעתו, וראו עומד במקום שנים, והראוי וראו את שבעה אלה, ומוסב על שבעה עיני' שזכר
 למעלה, כאשר יבאר עיני ה' וגו', וטעמו שכולס יראו וישיגו אז, כי השגת ה' מאושטת
 בכל הארץ לשמור את עם סגולתו מכל מכשול ופוקה: (יא) מה שני הזיתים, לדעתי כוונת
 השאלה על מספר שנים, כי על הזתים בעלמם נכר שאל למעלה, וכן על מספר שתי שבלי
 זתים ונתרות. שבלי טרוק"א בלע"ז (כ"ל טראשע, ביטעו) קבוצות זתים בענף (רש"י).
 צנתרות, כלים כמין כנורות (רד"ק). ואף שלא זכר למעלה מן הכנורות ומן השבליס ידענו
 שכן ראה (ה"ל): (יב) המריקים מעליהם הוהב, השמן הזך כזהב, וכן כוס זהב בכל ביד

תרגום אשכנזי

אהל פליעסט? (יג) אונד ערהיעלט צור אנטווארט: פערקסט דוא דען ניכט, וואס דיעס בעדייטען זאלל? ניין, מיין הערר ערווידערטע איד. (יד) אונד ער ערקלעהרטע מיר: עס דייטעט אויף יענע צווייא דורכס אהל געווייהטען זעהנע, וועלכע דען נעכסטען צוטריטט האבען, בייא דעם העררן דעם וועלטאללס. —

ה (א) אלס איד נון אבער. מאהלס אויפבליקטע, דא ווארד איד איינע פליעגענדע ראללע געוואהר. (ב) „וואס

זכריה דה

(יג) ויאמר אלי לאמר הלוא ידעת מה אלה ואמר לא אדני: (יד) ויאמר אלה שני בני היצהר העמדים על ארון כל הארץ: ה (א) ואשוב ואשא עיני ואראה והנה מגלה עפה: (ב) ויאמר אלי מה אתה ראה ואמר אני ראה מגלה עפה ארבה עשרים באמה ורחבה עשר באמה:

ויאמר

זעהעסט דוא? "פראגטע ער (דער ענגעל) מיך, איד ערווידערטע איינע פליעגענדע ראללע, דיא וואהל צוואנציג עללען לאנג, אונד צעהן עללען ברייט זיין מאג.

ר ש י

השמן הזה הולל וטוב להזיר כזה כמו (איוב ל"ז) משפון זהב יאתה: (יד) שני בני היצהר. קרן כהונה ומלכות הנמשחים בשמן המשחה: העמדים על ארון כל הארץ. לנקש מלפניו להזיז את גדולתם: שני בני היצהר. יל"ט ויל"ה מתהפך לטוב בזכות התורה. (א"ה מה שאמר חז"ל אם פגע בך מנוול זה משכיהו לב"המד ודו"ק כ"ג):

ה (א) מגלה עפה. רבותיו פירושו כפולה ואמרו שהתורה כתובה בה ולמדו מנאן שהעול' א' מג' אלפים ומאתים נתורה כדאיתא בעירובין. וי"ת מגילתא פתחה פורחת באויר. ולפי פשוטו של פתחה מגלת פירענות היתה והוא שראה (ישוקאל ג') וכחב אליה קנים והנה

ב א ו ר

ה', היין הודך ונקי (מהמכרשים): (יג) הלוא ידעת מה אלה, כלומר איך לא תדע ענין המספר, אחרי שכל המראה מדבר על יהושע וזרובבל. לא אדני, כי לא הבין, שאלו ענינים מורים על תכלית אחד, והמלאך השכילהו בזה באמרו: (יד) אלה שני בני היצהר, יל"ה הוא השמן, כמו תירוש ויל"ה (דברים י"א י"ד) והכוונה על זרובבל ויהושע שנמשחו בשמן המשחה זה למלוכה וזה לכהונה. העמדים על ארון כל הארץ, הקרונים אליו לראות את פני המלך הארון ה' לבאות שמו:

ה (א) ואשוב ואשא עיני, המראה הזה נמשך עם מה שלפניו, כי מקודם השיג הנושא בנין הנזית והשלמתו ע"י מראה המורה ושבעה נרותיה, ומעתה השיג ענין אחר ע"י מראה המגלה ומראה האופה, ר"ל תכלית הפקידה ותכלית הבנין, שהיא לבער את הרשעה מקרב הארץ ולהטיב מעלליהם, כי בלעדיו זאת לא יתכן הבית לעמוד ולהתקיים על חלו ומכונו. מגלה עפה, ת"י מגלה פתחה, פירושו מגלה כפולה, כי תרגם וכפלת ולפי דרש חז"ל (במסכת עירובין פרק עושין פסין), פירושו מגלה כפולה, כי תרגם וכפלת וחשף, ואמרו (סס) שהתורה כתובה בה, ע"ש, כוונתם בזה שהתורה יל"ה לתבוע עלבונה מאנשי הגולה, שלא שמו מה שכתב בה, לא תגנוב, לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא, לא יהיה לך איפה ואיפה, והלכו ועברו על מצותיה. עפה, תאר למגלה, והוא כעין המגלה שראה ישוקאל נכבדותו אשר כתב עליה קנים והנה והי (ישוקאל ב' י'). ותוכן דבריה גורה ועושה להבי על הרשעים, כמו שבאר לו המלאך ענינה, זאת האלה היוצאת להעניש את אנשי רשעה: (ב) מה אתה רואה, כוונת השאלה להעיר את הנושא שיחבונן על מהות המראה

זכריה ה

(ג) ויאמר אלי ואת האלה היוצאת
על פני כל הארץ כי כל הגנב
מזה כמוה נקה וכל הנשבע מזה
כמוה נקה: (ו) היוצאתיה נאם
יהוה צבאות ובאה אל בית הגנב
ואל בית הנשבע בשמי לשקר
ולנה בתוך ביתו וכלתו ואת

עציו

תרגום אשכנזי קסד

(ג) היערויף זאגטע ער: "דיע
זע ענטהעלט דאז איבער דען
ערדקרייז זיך פֿערברייטענדע
שטראפֿגעריכט; דען זאָ וויא
אין דיעזער געגענד דיעב
שטאהל אונגעאנדעט בליעב,
זאָ אין יענער מיינאייך; (ד) דאָ
רום מאַג עם הינציהען, מאַג
איינקעהרען אין דער וואָהנונג
דעם דיעבעס, אונד אין דער
וואָהנונג דעסיעניגען, דער
דורך פֿאלשען שוואור מיינען

נאמען ענטווייהט; מאַג דאָרט אין איהרעם הויזע זיך ניסטען, ביז הויז, האַלץ אונד
שטיין

ר ש י

והי: (ג) זאת האלה. זאת שכתוב בה פורענות נקמת שזועת שקר: היוצאת. עתה מביא
ק"הק מלפני השכינה להתהלך על פני כל הארץ וזהו ארנה כ' ורמזה י' כמדת פתח העזרה
והסיכל אשר חלף דרך סם: כי כל הגנב. עד עכשיו: מזה כמוה נקה. מזה הפורענות כמו
שהוא מפורש בה נקה ולא נשתל' פורענות יסודים העוברים על התורה אלא המתין עד שנתמלא'
סאת כולם ולקו כולם כאל' בחורבן ובגולה וכן כל הנשבע לשקר עד הנה מזה הפורענות כמו
שהמגילה הזאת מגדת נקה ולא נשתלם אבל מכאן ואילך הולאתיה לשוט בארץ ולקוס מן
הגנבים

ב א ו ר

והוראתה, והשיב הנביא מגלה עפה, והוסיף לאמר ארנה עשרים וגו', נלימר שהשיג בשכלו
שדומות על אולם הבית שמדחו כך, אבל לא השיג כוונתו עד שאר המלאך ואמר: (ג) זאת
האלה, חוכן המגלה הוא קללה ופורענות על הרשעים העוברים על מצות אלהיהם, ומעתה
הנין הנביא, שכוונת המדה על החטאים שהחריבו הבית שמדחו כך. היוצאת, שעורו אשר
תפשט בכל הארץ. וטעם כל הארץ, או שמוסב על ארץ ישראל לדעת הרד"ק או על כל
היהודים אשר בירושלים ואשר נשארו בנבל ובארץ פרס לדעת הראב"ע; ולפי האמת, מדרך
הנבואה לזכור הארץ בכללה במקום ארץ מיוחדת, (עיין באור מילה א' ב'). כי כל הגנב
מזה כמות נקה, לדעת הרד"ק והראב"ע מלות מזה ומזה מוסבים על המגלה, וטעמו, שהמגלה
היתה כתובה משני עבריהן, כלד האחד כתובה אלוה הגנב, וכלד השני אלוה הנשבע לשקר,
ונקה לדעתם פירושו סיכרת מן העולם, דוגמת פלוני ילא נקי מנכסיו בדבריהם ז"ל. ולדעתם
לא ידעתי לכוון מלת כמוה על נכון, גם לא יתכן מלת מזה בל"ז על המגלה, לכן יותר
נראה לבאר מלת מזה על המקום, ופירש נקה כמשמעו בכל מקום נקי מעונש, כמו ונקה
האיש מעון (במדבר ח' ל"ח) וכדומה, ושעור הכתוב כך הוא שהמלאך נתן סבה לדבר האלה,
בעבור ב' עונות גדולות שהתפשטו בכל המקומות, ולכן אמר, כי כמו שבמקום הזה לא הענישו
את הגנב, כן במקום אשר לא הרשיעו את הנשבע לשקר, ובפילת כמוה להוראת השווי, כמו
כי כמוד כפרעה: (ד) לכן היוצאתיה, את המגלה אשר האלה כתובה בה, וטעם הולאתיה,
כי עד עכשיו הי' נדמה לעין, כאלו העונש נסתר ונעלם, ואתה ילא ממקום מחבואו. ולנה,
שראו לון ומשפטו וְלָנָה, ונח הסגול תחתיו כמו והאורה תבקע אפעה (ישעיה נ"ט ה'), ופירושו
תשכון האלה בתוך ביתו עד שתכלה את הבית על פני כולו עם העמים והאנשים שבתוכו,
כמאמרם ז"ל (שזעות פרק שזעות הדיינין) דבר שאין אש ומים מכלה שזעות שקר מכלה:

ויצא

עציו ואת אבניו: (ה) ויצא המלאך
 הדבר כי ויאמר אלי שאנא עיניך
 וראיה מה היוצאת הזאת:
 (ו) ואמר מה היא ויאמר זאת
 היאיפה היוצאת ויאמר זאת
 עינם בכל הארץ: (ז) והנה כבר
 עפרת נשאת וזאת אשה אהת

יושבת

דע שטרעבען " (ז) אונד זיהע! איין בלייאשטיק האָב זיך אין דיא העהע, אונד נון צייגטע.

ר ש י

זיך

הגנבים והנשבעים לסקר מעבשיו ובא אל בית הגנב וגו': (ח) שא נא עיניך וראה. עוד יולאת
 אחרת שתלא מבית ק"ה: (ו) ואמר מה היא. היולאת שתאמר אלי לראות: ויאמר זאת האים'.
 שתראה יולאת כמין איפה שמודדין בה: ויאמר זאת עינם בכל הארץ. ולאחר גראיתו אמר
 זאת היא מדה שלקו בה אותם שענייהם בכל הארץ לגזול ולעשוק להקטין איפה ולהגדיל שקל
 ונמדד להם סאה בסאה: (ז) והנה כבר עופרת נשאת. ראיתי שנשאת מעל הארץ לאויר משקל

ב א ו ר

(ה) ויצא המלאך הדובר בי, ע"ד העננה ילא ממערכת מלאכים אחרים (הראב"ע), (ועיין
 מה שכתבתי למעלה על הס' והנה המלאך הדובר בי יולא). מה היוצאת הוא, העיר אותו
 על מראה אחר שעמד לנוגד עיניו, ושאל אותו להבין מהותו ועניו: (ו) ואמר מה היא,
 לא הי' ביד הנביא להשיג כוונתו. ואת האיפה היוצאת, אין כוונתו לומר שהיא איפה, כי
 זה הדבר אשר בעיניו ראה הנביא. אמנם תמה על הנביא שלא היה יכול להשיג ענין כוונתו,
 ולכן תרגמתי בלשון שאלה. ועל שלא ידע הנביא להשיג על שאלתו דבר, לכן הוסיף זאת
 עינם בכל הארץ, (וזה הוא כפילת ויאמר ויאמר ב' פעמים, כלומר הלא היא הרומזת על הדבר
 שכל מגמת פניהם בארץ, וכמו שכוון רש"י בפירושו זאת היא מדה שלקו בה אותם
 שענייהם בכל הארץ לגזול ולחמוק להקטין איפה ולהגדיל שקל, עד כאן לשונו, ויהיה
 טעמו כטעם בלתי אל המן עיניו (במדבר י"א ו'), כי דע הוראת מלת עין לפעמים
 על התכלית אשר אליו יבון האדם במעשיו, בהוראת מלת (אויג'ענשערק, ליעז'פונקט בל"א).
 ומזה הטעם ויהי שאלו עיני את דוד (שמואל א' י"ח ט'), כלומר שהיה כל מגמת לבו להרע
 לדוד; כי באמת שם עיני נופל כן על כלי חוש הראות, כן על דמות ותאר המוחש החצוני
 (חברוק דעס חביעקטיעפן געגענטשטונדעס, געשטחלט, טיין ציינער זח"ע) כמו וכסה את
 עין הארץ (שמות י' ח'), והנה הנגע עמד בעיניו (ויקרא י"ו ה') (עיין שם רש"י וראב"ע),
 האדם יראה לעינים (שמואל א' ט"ז ז'), בנחיות שדמות ולורת המוש תלטייר לעין, ובנחונה
 זן יקרא ג"כ ע"ל ההשאלה דמות מושג שכלי (סוביעקטיעפער געגענטשטונד) המלוויר לעין
 השכל בשם עין, כמו החכם עיניו בראשו (קהלת ב' י') כלומר שהחכם ישיג בשכלו אחרית דבר
 בראשיתו, כעין מאמר חז"ל איזהו חכם הרוואה את הנולד, ומזה הטעם יתואר השגחה אלהות
 המשקיפה על מקרי ב"א לתקן את כל לטובתם, בשם עין, (פירעוהונג, פירעוהיט), עיני
 ה' אלהיך בה מראשית השנה עד אחרית שנה (דברים י"א ב') — והבן זאת. גם איננו
 רחוק מה שנתנו אחר המפרשים בהוראת מראות האיפה על העוגש המיועד, שהשם ימודדס
 בסאתם ויענישם מדה כנגד מדה. ואם נאמין להעתקה יונית הנמלאת ומיוחסת לע' זקנים,
 נראה כי העתיקו, זאת יעוּגם בכל הארץ. והעתקה היא מסכמת לכאורנו: (ו) והנה כבר
 עפרת נשאת, מעל האיפה שהיתה הנכר של עופרת כעין למיד פתיל עליה. וטעם כבר
 אינו משקל דווקא אלא כחתיכת עופרת. וזאת אשה אחת וגו', הע' זקנים וגם המתרגם הנשדי

וּשְׁבַת בְּתוֹךְ הָאִיפָה: (ח) וַיֹּאמֶר
זֹאת הָרִשְׁעָה וַיִּשְׁלַךְ אֶתָּה אֶל-
תּוֹךְ הָאִיפָה וַיִּשְׁלַךְ אֶת-אֶבֶן
הָעוֹפֶרֶת אֶל-פִּיהָ: (ט) וַאֲשָׂא עֵינַי
וַאֲרָא וְהִנֵּה שְׁתֵּים נָשִׁים יוֹצְאוֹת
וְרוּחַ בְּכַנְפֵיהֶם וְרֵהָנָה כְּנָפִים
כְּכַנְפֵי הַחֲסִידָה וְהִשְׁנָה אֶת-
הָאִיפָה בֵּין הָאָרֶץ וּבֵין הַשָּׁמַיִם:
(י) וַאֲמַר אֶל-הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בֵּי
אֲנִי הִמָּה מוֹלְכוֹת אֶת-הָאִיפָה:

חסר א'

ויאמר

חרגום אשכנוי קסה

ז"ך זיטצענד אין דעם איפה
איין פֿרויענצימער. (ח) דיע.
זעס איזט דאז לאַסטער ו" זאג.
טע ער (דער ענגעל), שלידער.
מע זיא גרימוג אין דאז איפה
צוריק, אונד ווצרף דיא בליי.
ערנע דעקקע אויף דעססען
מינדונג וויעדער. (ט) אלס איך
פֿערנער אויפֿבליקטע, דאָער.
שיענען צווייא פֿרויען; אין איה.
רען פֿיטטיגען בליעז דער
ווינד, איהרע פֿליעגעל גליכען
האביכטס פֿליגעלן, אונד דיע.
זע פֿרויען טרוגען דאז איפה
צוויישען ערד אונד היממעל.
בעגייסטערנדען ענגעל.

נאך

ר ש י

כבר עופרת וראיתי עוד וזאת אשה אחת יושבת בתוך האיפה: (ח) ויאמר זאת הרשעה. האשה
זאת שאחה רואה בתוך האיפה היא מדת דרך הרשע אשר ינהגו בה הרשעים והנה עתה נתוני
בתוכה ללקות בתוך הסאה עלמו שמדדו בה מדה נמדה: וישלך אהה. עד עתה היתה יושבת
והוא השליכה ומצטה לתוכה רמו ליסורים ולעונשים: וישלך את אבן העופרת א פיה. לשקעה
למען לא יגדלו עוד ולא ישמע קולן לשדד עניים ואביונים: (ט) שתיים נשים יוצאות. מן הכנית:
החסידה. דייה לכנה וולטוי"ר בלע"ז:

ב א ו ר

וארמי קוראים והנה תמורת וזאת; ואין לורך, כי מסגולת ל"ע להוסיף לפעמים כנוי הרומז
(פראגאמען דעמאנסטרייטיוס) שלא ללורך ענין כלל כמו קול דודי הנה זה בא (ש"ה ב'),
והנה זה מלאך (מ"א י"ט) ודומיהם: (ח) זאח הרשעה, המוגשמה (דאז פערזאנלע פֿילירטע
לעסטער) בדרך המליץ להגשים דבר שאין בו רוח חיים ולעשות ממנו פועל עלם, ורמו על דרך
הרשעה שהיה עוד בין עולי הגולה. וישלך אהה, את האשה הרשעה. אח אבן העופרת,
זהו הכבר הנזכרה למעלה. אל פיה, אל פי האיפה. וטעם ההשלכה, יפה פירש"י ז"ל
לשקעה למען לא תגדל עוד ולא תשמע קולה לשדד עניים ואביונים ע"כ: (ט) והנה שתיים
נשים, בקשו המפרשים לתת טעם על ענין שתי נשים, והקורא משביל יראה שדבריהם רחוקים
מדרך הפשט וישנו המקראות, ולדעתי נקשר ונאחד המראה הזה עם מראה הקודם, כי אחרי
שראה הנביא מראה האיפה והרשעה, חזר וראה עתה מראה שתי נשים הרומזות על צדק
ואמונה (טוגענד צונד רעליגיאן), אשר תסתעפנה מעבודת ה' בהנית אשר בנו, ואשר שם
יתקבצו כולם בלב אחד להשתפך נפשם לפניו ולהשחלם במעשיהם (כי זהו חכלית הבנין),
והן הנה אשר תשאנה את האיפה עם הרשעה בתוכה, חוץ לגבול ארץ הקדושה, לארץ
שנער, ושנער הוא בבל, כי שם למדו ממעשיהם הרעים והמתועבים; אבל מעתה יטהרו את
לבם מכל אשמה ופשע, ויגדו את הרשעה למקומה הראשון, וילכו בדרך אמת ולדק, ורשעים
עוד אינם. ורוח בכנפיהם, לסימן שתבאנה חיש קל לבבל: בכנפי החסידה, כנפים ארוכות
ורחבות כפי החסידה (מרד"ק): הסידה, לדיה לבנה וולטוי"ר בלע"ז (רש"י), כ"ל וואלטיי (דאביכט
בל"א

תרגום אשכנזי

(יא) נאך דעם לאנדע שנער
הינאב, ענטגעגנעטע ריעזער,
אום פיר דאזעלבע דארט איין
הייז צו ערבויען, איין פֿעסטעם
הייז, וואָ עס (דעז איפה, וואָרין
זיך דעז לאַסטער בעפֿינדעט) אויף
זיינעם זיטצע רוהען מעגע.

ו (א) אלס איך ענדליך נאָכ־
מאלס אויפֿבליקטע,
געוואָהרטע איך פֿיער וואָגען
צווישען צווייאַ בערגען הער־
פֿאַרראַללענד. (דיז בערגע
וואָרען חוים ערן געבילדעט.)
(ב) אַם ערשטען וואָגען וואָרען
ראַטעהע ראַכסע, אַם צווייטען
שוואַרצע, (ג) אַם דריטטען
ווייסע אונד אַם פֿיערטען ווייס
אונד גרויאַ געשפרענקעלטע
ראַם־

זכריה ו

(יא) ויאמר אלי לבנות־לה בית
בארץ שנער והוכן והניחה שם
על־מכנתה:

ו (א) ואשב ואשא עיני ואראה
והנה ארבע־מרכבות יצאות
מבין שני ההרים וההרים הרי
נחשת: (ב) במרכבה הראשונה
סוסים אדמים ובמרכבה השנית
סוסים שחורים: (ג) ובמרכבה
השלישית סוסים לבנים
ובמרכבה הרביעית סוסים

כרודים

ר ש י

(יא) והוכן והניחה שם. והוכן הבית והונחה האיפה עם הרשעים שבתונה. שם באותו הבית: על
מכנתה. על קביעות' ועל בסיסה כאן רמז לרשעונו של ישראל שמדדו בסאת עבירות ורשע לקו
באותה מדה ובאו ב' אומות שמלכו כאחת הן בבל וכשדים חיל ר"ל והגלוס לבבל ושם עמדו קבועים על
מנון בסיס ההוקבע להם והוא לפי מלאות ע' שנה עד עתה שחזרו. ונוטה פי' זה אחר יונתן במקלת
ובמה דרכים פותרים זה ולא נתיישבו לי. ורבותינו פירשו ולמדו מכאן שנמסר להם יל"ה לאנשי
בנסת הגדולה ושדיו' לדורא דאברא וחסאו' באברא משום דשאיב קליה כדאיתא בסנהדרין ובמס' יומא
ושפתרתי מלכות ר"ל בכפל שתי אומות. ראיתי במדרש תהלים שארבע מלכויות הללו שגשג עבדו בישראל
כסולות היו בבל וכשדים מדי פרס יון מוקדון אדום וישמעאל (מהר"ו עב"ו) מוקדון וישמעאל
ועל כן יסד הקלירי רביעית היא שמינית:

ן (א) וההרים הרי נחשת. סימן על חזק מלכויות הללו הנח להם מבין שני ההרים שהיא
קשה ואמין שאלו ד' מרכבות שלוחי הקב"ה לחרת ממזל' לר' מלכויו' בבל ומדי ועכו"ם וישמעאל:
(ב) סוסים אדמים. הם שהרכיבו את בבל שהיא אדומה כמ"ס אנת הוא רישא דדהבא (דניא
ב'): שחורים. להרכיב את מדי שהשירה את פניהם של ישראל בימי המן: (ג) לבנים. להרכיב
את

באור

בל"א): (יא) והוכן, מלאון כן, ר"ל שם יהיה לשנת: והניחה שם על מכנתה, על בסיסה
ומאנה הראשון. ומלת והניחה, שרשה ינח, ומורכבת מן הפעיל והפעל. ולדעתי העם
להורות על ההנחה ממקום למקום ועל המנוחה בארץ שתהיה מוכרחת לנוח שם. ומלאנו רבים
מורכבים במקרא, כמו ישבתי בארזים ומקוננתי בלבנון מורכב מהוה ועבר, למתתוני, הרכבת
הנסתרים והנמלאים ודומיהם:

ן (א). ואשוב ואשא עיני, האחרון שנמראות זכריה והקשה שכולם. הרי נחשה, אולי
ירמוז על חזק המקום שילאו ממנו: (ב) סוסים אדמים, יזכור הקורא מה שכבר
הערת

בְּרָדִים אֲמַצִּים: (ד) וְאֵעַן וְאָמַר
 אֶל-הַמַּלְאָךְ הַדָּבָר בִּי מִה-אֵלֶּה
 אֲדַנִּי: (ה) וַיַּעַן הַמַּלְאָךְ וַיֹּאמֶר
 אֵלַי אֱלֹהֵי אַרְבַּע רוּחוֹת הַשָּׁמַיִם
 יוֹצְאוֹת מִהַתְּיָצֵב עַל-אֲדוֹן כָּל-
 הָאָרֶץ: (ו) אֲשֶׁר-בָּהּ הַסּוּסִים
 הַשְּׁחֹרִים יוֹצְאִים אֶת-אֲרֶץ צָפוֹן
 וְהַלְבָּנִים יוֹצְאוֹ אֶת-אֲחֵרֵיהֶם
 וְהַבְּרָדִים יוֹצְאוֹ אֶת-אֲרֶץ הַתִּימָן:
 (ז) וְהָאֲמַצִּים יוֹצְאוֹ וַיִּבְקְשׂוּ לָלֶכֶת
 לְהִתְהַלֵּךְ בְּאֶרֶץ וַיֹּאמֶר לָבוֹ

ראססע געשפאנט. (ד) וואס
 בעדייטען דיעזע? א הערר!
 פראנטע איך דען מיך בעגיי-
 סטערנדען ענגעל. (ה) דארויף
 ערווידערטע ער: זיא ציעהען
 היננאך דען פיער וועלטגעגענ-
 דען, נאכדעם זיא איהרען
 שטאנדפונקט נעבען דעם
 וועלטאללס העררן פערלאס-
 סען. (ו) נאך נאָרדען ציעהט
 דער וואגען מיט דעם שוואר-
 צען געשפאו, איהם פאלגען
 דיא ווייסען פפערדע, דיא
 געשפרענקעלטען ציעהען נאך
 זידען היין; (ז) דיא ראטהען
 אבער זינד אים בעגריף דא
 גאנצע ערדענרונד צו דורכ-
 ציעהען; איהנען ווארד דער
 בעי

התהלכו

ר ש י

אח פרס שנה את הבית: ברודים. המה מנומרים להרכיב את עב"ם שעינו את ישראל בניני
 גזירת משונות זו מזו: אמלים. להרכיב ישמעאל ולא ידעתי מהו ל' אמולים. וי"ת קיטמנין:
 (ח) אלה ארבע רוחות השמים. שרי העב"ם מאומות המושלית ב' רוחות: יוללות מהתיכב
 וגו'. בא לפנוי ונתן להם רשות מפיו למשול: (ו) אשר בה הסוסים השחורים יולאים אל ארץ
 לפון. להרכיב את מדי ועל האדומים לא כתיב יולאים שכבר כלתה לה ממשלת בבל: והלבני
 ילאו אל אחריהם. להרכיב את פרס שתיהן בלפון ומשלו על בבל: והברודים ילאו אל ארץ
 התימן. להרכיב את יון ויטלו המלוכה מיד פרס ופתרונו לרב סעדיה בדניאל ראיתי המלך
 הנגב הוא מלך עב"ם: (ז) והאמצים ילאו ויבקשו. מלפניו איהא אורך גדול לממשלתם ללכת
 בבל הארץ: ויאמר לנו התהלכו בארץ. נתן להם רשות למשול ממשלת רב:

ראה

ב א ו ר

הערתו על ענין זה למעלה (פרשה א' ח'): (ג) ברודים, תרגמתי על פי הרד"ק באורש ברד,
 שאר בחמים לבנים כמו ברד, וכן פי' הראב"ע פ' וילא, ויונתן תרגם פליטין. אמצים, יש
 פותרים מל' אמיץ וחזק (וויטהיגע רחססע), ולד"ב קבת ענינו אדומים, מטעם חמוץ בגדים
 בחלוף אהמ"ע, ותרגומי על פי היונתן שחרגס קטמנין: (ה) ארבע רוחות השמים, טעמו
 לארבע רוחות, וכן ויבא ירושלים כמו לירושלים (מרד"ק וראב"ע): יוצאות מהתיצב, ממקום
 מכבס על אדון כל הארץ, כלומר בשליחות אל שאלתם על זה, כמו להתיכב על ה' (איוב א'
 ו') לשמוע רצונו ולגשות פקודתו: (ו) אל ארץ צפון, זה בבל: יצאו אל אחריהם, ג"כ לארץ
 לפון: (ז) והאמצים, קורא אני כה עם המתרגם הארמי, וסומקים, פי' אדומים כלשון הש"ס
 אול סומקא ואתי חורא, וכן אמר הראב"ע וז"ל, והאמצים הם אדומים לבדם שהיו במרכבה
 הראשונה ע"כ: יצאו ויבקשו, כלומר מוכינים המה להתהלך על פני כל הארץ, לא לרוח
 מיוחדת: ויאמר, ג"כ דברי המלאך שספר כי על פי מאמר ה' ומלותיו תתהלכנה בארץ. וענין
 באור המראה לדעתי, ידוע כי לא לבד בארץ לפון היה עם ה' נפורים, כי אס גם במלכים
 ובשאר ארכות, ובכלת ישראל מבבל, לא היו כולם עולים באחד, כי נרשיון כורש לא עלו רק
 ארבע

הִתְהַלְכוּ בְּאֶרֶץ וְהִתְהַלְכְּנָה
בְּאֶרֶץ: (ח) וַיִּזְעַק אֶתִּי וַיְדַבֵּר אֵלַי
לֵאמֹר רְאֵה הֵיוּצְאִים אֶרֶץ
צָפוֹן הֵנִיחוּ אֶת־רוּחִי בְּאֶרֶץ

בעפעהל, דאז לאנד צו דורש.
וואנדערן, אונד נון פאללציע.
הען זיא דיעוען בעפעהל.
(ח) ערנער ריעף (דער ענגעל)
מיר מיט לויטען ווארטען צו:
זיעהע! דיא הין נאך נארדען
ציעהען, וואללען מיינען איבער
דיעועם לאנד וואלטענדען
צארן

צפון

ר ש י

(ח) ראה היוצאי אל ארץ צפון. להרכיב מדי ופרס: הניחו את רוחי. שכו את חמתי בבבל
שהשיתו את בלשצר וזרעו של נ"נ הוא שאמר (ישעיה מ"ח) ה' אהבו יעשה חפלו בבבל וגו':
לקוח

ב א ו ר

ארבע רבוא אלפים ושלש מאות וששים, ושאריתם היו מלפים ועומדים עד יעזור ה' אותם
ועמוד נגד שוטניהם, ובשנת שבע לארתחששתא כשאלו חסן ה' בידם יללח, אז גם חלק
מהנשארים עלה עם עזרא הסופר (עיון עזרא א' ב' ח'), ועל זה רמז המראה שהיהודים
הנסורים בארצות אויביהם לא ללחח מאבד תקותם, כ"א גם המה יעלו לירושלים עיר הקדש.
ולכן ראה בתחלה השחורים יוצאים לארץ צפון זה צבל, והלכנים יוצאים אחריהם, רמז על
הנשארים שעלו אחרי זמן מה, והבנודים ילאו לארץ תימן, זה מזכירם שהיא בדרום לארץ
ישראל, והאמונים ילאו אל כל הארצות אשר נפזרו שם: ועהה קורא משכיל בא ונחזור על
יו"ד המראות של זכריה וראה איך המה קרויים ונאחזים יחד בחרוזות השלשלת הנקשרות היטב.
במראה הראשון ראה הנביא סוסים יוצאים לראות אם נתעוררו כבר מלחמות בארץ ואם הקים
ה' את דברו שדבר לעבדיו הנביאים להקים כבוד ישראל על מכונו, ושמע קול ה' המבטיח
לקיים נקמת עמו מאויביהם. וזהו (ב) מראה הקרנות המה השונאים אשר בקרנותיהם עם
ה' נגמו (ג) ומראה החרשים, המוכנים להשנית אויב ומתנקם ועי"ז ידעו ויכירו כל העמים
את מעשה ה' כי נורא הוא וינאו כלם לחלות את פני האדון ה' לבאות ולבקר נהיכלו בירושלים
עיר הקדש, עד שיהיו יושביה רבים מאד מהכיל, ועי"ז רמז המראה (ד) מאיש הבא למדוד את
העיר והבטחת המלאך כי פירות תשג ירושלים — ולקול הנשורה הזאת נשא הנביא קולו לרנן
בנעים זמירות. אך עוד נשאר ספק בנפשו אם יזכו ישראל לשכון בתוכה כבוד ה', אם כהנייהם
ילכו בדרך הטוב והישר? — ותמונה לנגד עיניו (ה) יהושע ב"הג ומימינו השטן לשטנו,
ומלאך בא להעביר מעליו הנגדים הנואים ולהלביש אותם מחלכות. והנה רעיון אחר עוד מנעתו
אולי לא ינחו מרונו האויבים העומדים להשטין בנין הבית? לזה ראה (ו) מראה המנורה
ואופן תכונתה, הרומזת על השגחת האל ית' כי קרובה ישועתי לבא ע"י זרובבל העומד נגד
השטנים להעביר סוקה ומכשול, ולהשלים מעשה הבנין בכללו. ומעתה עוד זכר עונותיהם
העלה בלבול ומצוכה בנפש הנביא, כי ידע שלא היו עוד מטוהרים מתועבות העמים אשר באו
בתוכם, גניבה ושנועת שקר ואיפת רזון ועומה; ולכן ראה (ז) מראה המגלה הרומזת על
האלה היוכלת (ח) ומראה האיפה אשר בתוכה יושבת הרשעה. והנה עוד תכלינה עיניו לראות
איך ובמה יוכל לנער הרשעה מקרב הארץ, למען תבונן הקללמה המדינית לנלח — והנה
ראה אז (ט) מראה שהי הנשים הרומזות על הלדק והאמונה, על ידם ינטלו החטאים הבית
יעמוד על מכונו, ושלוס הארץ ישגה למעלה, כי כל העם המפוזר ומפורד ישוב למק ארץ
אבותיו כאשר ראה במראה הסוסים (י) היוצאים לארבע רוחות השמים, זהו מה שרמתי לבאר
ועתה נחזור לענין הפרשה: (ח) ויזעק אותי, קרא עלי בקול גדול (רד"ק): הניחו את רוחי,
השקיעו את רוח הקמה שהיה לי עליהם, על שרעו לישראל יותר מדאי (הנ"ל). וטעם מלילת
הניחו את רוחי, ידוע, כי הכח המתעורר בנפש נקרא רוח, ומורה על הרוחה והתפשטת,
והנה כשיתעורר האדם לפעולה מה, אז הרוח הזה מתפעל בו, סובב סובב הולך למלאות חסן האדם,
ד"מ, צעת הכעס וחימה, יתפעל הרוח ויעוררהו לנקום נקמה וכדומה, אך בלאת הפעולה
ההיא

צִפּוֹן: (ט) וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי
 לֵאמֹר: (י) לָקוּחַ מֵאֵת הַגּוֹלָה
 מִחֲלָדָי וּמֵאֵת טוֹבִיָּה וּמֵאֵת
 יַדְעִיָּה וּבָאתָ אִתָּהּ בַּיּוֹם הַהוּא
 וּבָאתָ בֵּית יִשְׁשִׁיָּה בֶן־צִפְנִיָּה
 אֲשֶׁר־בָּאוּ מִבְּבֶל: (יא) וְלָקַחְתָּ
 כֶּסֶף־וְזָהָב וְעָשִׂיתָ עֲטָרוֹת וְשָׂמַתָּ
 בְּרֹאשׁ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־יְהוֹצָדָק הַכֹּהֵן
 הַגָּדוֹל: (יב) וְאָמַרְתָּ אֵלָיו לֵאמֹר
 כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת לֵאמֹר
 הִנֵּה־אִישׁ צִמָּח שָׁמַיִם וּמִתְחַתָּיו
 יִצְמַח וּבְנָה אֶת־הַיִּכָּל יְהוָה:
 (יג) וְהוּא יְבַנֶּה אֶת־הַיִּכָּל יְהוָה:

והוא

קמץ ב"ק

תרגום אשכנזי קסו

צִפּוֹן בעזענפטיגען. (ט) היע
 רוּיף ווארד מיר פֿאלגענדער
 בעפֿעהל דעס עוויגען: (י) נים
 פֿאן חלדי, טוביה אונד ידעיה,
 וועלכע אויס דער געפֿאנגעני
 שאַפֿט אין כבל צוריק געקאָמֵ
 מען זינד; דוא זעלבסט גע
 העסט נעהמליך דיעוען טאָג צו
 איהגען הוּ, דוא טריפֿפֿסט
 זיא אים הויזע דעס יאשיה זאָהן
 צפניה'ס, (יא) נים פֿאן איה
 נען דאָן (מיטגעברחטע) זילבער
 אונד גאלד, אונד לאַססע קראַ
 נען דאָרויס פֿערפֿערטיגען.
 איינע דערזעלבען זעטצע אויף
 דאָוהויפט דעס האָהען פֿריע.
 סטערס יהושע זאָהן יהוצדק'ס,
 (יב) אונד זאָגע איהם פֿאלגעני
 דעס: זאָ שפראַך דער הערר
 צבאות: זיעהע איין מאַן צמח
 (הַתְּדַעַר טפֿרעסלינג) איזט זיין
 נאָמע! דען דורך איהן ער
 בליהט דאָ גליק, ער בעגאָן
 דעס העררן טעמפעל צו ערבויען, (יג) אונד ווירד דיעוען טעמפעלבויא פֿאללפֿיהרען,
 מיט

ר ש י

(י) לקוח מאת הגולה מחלדי וגו'. אשר באו מבבל כל האנשים האלה: (יב) צמח שמו. הוא זרובבל
 האמור למעלה הנני מביא את עבדי צמח וע"ש שלמחה גדולתו מעט מעט. ויש פותרים אותו במלך
 המשיח אבל כל הבנין הזה מדבר בבית שני: ומתחתיו יצמח. מורע המלוכה:

ב א ו ר

היה מן הכח אל הפועל אז שקט הרוח ונח במקומו, וזהו ענין המליכה פה, שעל ידי שלקחו את
 נקמתי בארץ צפון, עשו לי נחת רוח: (י) לקוח, מקור במקום טווי, כמו הלוך וקראת
 ודומיהם (רד"ק): מאח הגולה, יכנס בשם גולה ע"ש גלותם: ובאת אתה וגו', כפל הכנוי
 להורות אתה בעלמך: בית יאשיה בן צפניה, אשר היה כנר בירושלים, ובניתו היו עולי
 הגולה (הראב"ע): אשר באו מבבל, מוסב על תחלת המקרא על חלדי וגו' (הכ"ל): (יא) ולקחת
 כסף וזהב, שהביאו לנדבה. ובעבור אורך מילוע בפסוק הזה חזר ואמר ולקחת: ועשית
 עטרות, א' לזרובבל וא' ליהושע: ושמת בראש יהושע, כאשר הוסי העטרה על ראש המלך.
 ואין נורך לומר שישם העטרה על ראש זרובבל, כי הוא היה מלך, ואין מלך בלא עטרה (מרד"ק
 וראב"ע): (יב) הנה איש צמח שמו, הוא זרובבל האמור למעלה, הנני מביא את עבדי צמח.
 ויש פותרים אותו במלך המשיח, אבל כל הבנין הזה מדבר בבית שני (לשון רש"י ז"ל). וטעם
 איש לשון גדולה, כמו גדעון בן יואש איש ישראל (שופטים ז' י"ד): ומתחתיו יצמח, ממקומו,
 כמו וישנו תחם (יהושע ה' ח'), והוא באור שם צמח כלומר שיצמח על ידו הגדולה והאשר:
 ובנה את היכל ה', וסמוך לו: (יג) והוא יבנה את היכל ה', ואמר הרד"ק כפל ענין לחזק
 ולדעתי

מיט זיינעם דיאדעם פראנגענד
ווירד ער זיכער אויף דעם
טהראנע זיטצען אונד רעגיע.
רען; אויך דער פריעסטער
ווירד זיין אַמט בעהוויפטען,
אונד פֿריעדליכער אַנשלאַג
ווירד ביידע פֿעראייניגען. —
(יד) יענע קראַנען זאָללען אים
טעמפעל דעם עוויגען אויפֿבעי.
וואַהרט בלייבען אַלס איין
דענקמאַהל פֿיר חלם, טוביה,
ידעיה אונד חן זאָהן צפניה'ס.
(טו) פֿאַן ווייטער פֿערנע ווירד
מאַן הין צום טעמפעל גאַטטעס
וואָללען, אום דאָרט זיך צו
ערבויען. אַלסדאָן ווערדעט
איהר'ס אינגע ווערדען, דאָס

וְהוּאִ יֵשָׁא הוּד וְיֵשֵׁב וּמִשָּׁל עַל-
כִּסְאֹו וְהָיָה כְהֵן עַל-כִּסְאֹו וְעֵצַת
שְׁלוֹם תְּהִיָּה בֵּין שְׁנֵיהֶם:
(יד) וְהָעִטְרַת תְּהִיָּה לְחֵלֶם
וְלְטוֹבִיָּה וְלִידְעִיָּה וְלַחֵן בֶּן-
צְפַנְיָה לְזִכְרוֹן בְּהִיכַר יְהוָה:
(טו) וְרַחֲוִקִים יָבֹאוּ וּבְנֵי בְּהִיכַל
יְהוָה וַיִּדְעֵתֶם כִּי יְהוָה צְבָאוֹת
שָׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם וְהָיָה אִם-שְׁמוֹעַ
תִּשְׁמָעוּן בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

ויהי

דער עוויגע צבאות מייך צו אייך אבנעזאנדט. — דיעס אללעס, ווען איהר דער שטיממע דעם
עוויגען גאטטעס געהאָרואַם לייסטעט.

ר ש י

(יג) והוא ישא הוד. הוד נשיאות: וישב. כ"הג על כסא הכהונה: ועלת שלים וגו'. הנשיא והכהן
יאהבו זא"ל: (יד) והעטרת תהיה למלס וגו'. מקרא מסורס הוא והעטרת תהייה בהיכל ה' לזכרון
טיב לזלם ולטוביה אשר התנדבו הכסף והזהב ולאותן עטרות היו תלויות בתלויות בגובה ההיכל
כמה שגניו במסכת מדות חלם הוא חלדי: (טו) והיה אם שמוע. והיה לכס הדבר הזה אם
שמוע תשמעו וגומר:

ב א ו ר

ולדעתי טעם המקרא בטעם ידי זרובבל יסרו הבית הזה וידיו תבצענה (למעלה ד' ט'), וכן
פה הרכון שהוא התחיל לבנות את ההיכל נימי כורש, והוא יגמור את הבנין. והוא ישא הוד,
כתר מלכות. והיה כהן על כסאו, הכהן הגדול יהושע גפ הוא ישב על כסאו (הראש"ע),
כי מלת כסא ענין ממלה כ"א לפי גדולתו: ועצת שלום תהיה בין שניהם, כלומר שלא יהיה
שום קנאה ותחרות בין שני הכסאות האלה, וענין עצה ידוע, שהוא הסכמה לדבר מה, הן
בעיני אדם פרטי, הן בדברים הנוגעים אל הכלל, כמו מחשבה בעלם תכון וגו' (משלי כ' י"ח),
ומעתה יאמר כי עלת שניהם אשר ישפטו ויסכימו בין בעיניים הנוגעים לאשר המדיני שזהו
עסק המלך, ובין הנוגעים בענין עבודה אלהית שהוא עסק הכהן, הכל יהי בשלום ובאחדות,
וחפץ ה' בידם ילליח: (יד) והעטרת תהיה, כ"א מהן, ושעור הכתוב, והעטרת תהייה בהיכל
ה' לזכרון למלס וגו' שתזכרנה על שמותם, במתמרס ז"ל (במסכת מדות) על הפסוק הזה,
שרשרות של זהב היו קבועות בתקרות האולם שבהן פרחי כהונה עולים ורואים את העטרת
שבזלכות: לחלם, הוא חלדי, כמו אחימות הוא נפת בד"ה: ולחן, הוא יאשיהו הנזכר,
כמו עמינדב הוא יאהר ורבים ככה (לשון הראש"ע): (טו) ורחוקים יבאו ובנו וגו', ונתח הרד"ק
זו"ל: אכשר שטעם וכנו על בנין הירדום שניה בבית המקדש ע"כ. ולדעתי טעם מלת ובנו
כאשר יאמר הווען (זיך ערבויען) על המתעסק בענינים אלהיים כמו עבודה וחפלה, שעל ידי
עסק כזה נבנת הנפש על מנוחה, (ועזה הטעם התלמידים קרויין בניס משרש בנה, ועל זה
מיוסד דרש חז"ל אל תקרא בניך — אלא בוניך —), וכן פה הכוונה של ובנו בהיכל ה' שעמים
רבים יבואו מארץ מרחקים להתפלל בבית אלהים ולקבל שם עבודתו, וזהו הטעם בהיכל ה'
בבית ה'. והיה אם שמוע תשמעו וגו', כל אלה יהיו אם את מלותיו תעשו ואת תקיו תשמרו

זכריה ז

ז (א) ויהי בשנת ארבע לדריוש המלך היה דבר יהוה אל זכריה בארבעה לחדש התשעי בכסלו: (ב) וישלח בית אל שראצר ורגם מלך ואנשיו לחלות את פני יהוה: (ג) לאמר אל הכהנים אשר לבית יהוה צבאות ואל הנביאים לאמר האבכה בחדש החמשי הנזר כאשר עשיתי זה כמה שנים: (ד) ויהי דבר יהוה צבאות אלי לאמר: (ה) אמר אר כל עם הארץ ואל הכהנים לאמר כי

הרגום אשכנזי קסח

ז (א) אים פיערטען רעגיע רונגסמאהרע דעם קע. ניגס דריוש ערגיענג דעם עווי גען ווארט אן זכריה אס פיער טען טאגע דעם ניינטן מאנאטס כסלו; (ב) מאן האטטע נעהמי ליד שראצר, רגם מלך אונד זיין געפאלגע נאך דעם טעם פעל גאטטעס אכגעוואנדט, אום דא פאר דעם עוויגען צו פלעהען. (ג) אויך בייא דען פריעסטערן, דיא אים טעם פעל דעם עוויגען דען דיענסט האטטען, אונד בייא דען פראפעטען פאלגענדעם אנצו פראגען: מום איך איטצט נאך אים פינפטען מאנאט מיד דער טרויער ווידמען, איטצט נאך יעדעם זינליכען גענוס ענטוא גען, זא וויא איבס זייט פיעלען יאהרען געטהאן? (ד) היערויף ווארד מיר דאז ווארט דעם עוויגען צבאות, וויא פאלגט:

צמחם

(ה) זאגע דעם געוואמטען פאלקע דעם לאנדעס, וויא אויך דען פריעסטערן: זא

איהר

ר ש י

ז (ב) וישלח בית אל שראצר ורגם מלך ואנשיו לדיקים היו ושלחו מבבל לקרוביהם שבנית אל לבא לחלות את פני ה' בירושלים בעדם ולשאול מאת הכהנים להודיעם אס ינבו במדש אב אשרי אשר חזר הבית להכנות: (ג) הנזר. לפרוש מן התענוג כאשר עשיתי זה ע' שנה. אין

ב א ו ר

ז (א) דבר ה', הנזכר בסמוך: (ב) וישלח בית אל, יספר איך בא אליו דבר ה' שהיה בעת שלחו את שראצר ורגם מלך וגו' לבית אל לשאול מן הכהנים איך יתנהגו כלומות וכו' וכו' ורגם מלך, שס אחד מן השלוחים (בן מלך), ולדעת קלת הוא מטעם שרי יהודה רגמתס, שפירושו קהלס: לחלות את פני ה', להתפלל שס (המפרשים): (ג) לאמר אל הכהנים, נמו ולאמר בוי'ו: אשר לבית ה' צבאות, ת"י דמשמין בבית מקדשי דה': האבכה בחדש החמשי, טעם היחיד על הכנסייה, וטעם החמשי, שבו נשרף בית שלהינו נמנואר (בירמיה ל"ב י"ח). הנזר, ת"י האמנע נפשי מתפנוקין, וכן תרגמתי. וכלל במלה ההיא גם הכוס כמה שנים, להגדלת הדבר, כלומר שנים רבות (מרד"ק): (ד) ויהי דבר ה', עתה התחיל הנבושא שהזכיר בתחלת הפרשה: (ה) אמר אל כל עם וגו', העירס שאין הכוס והענוי עיקר, ולא באלה חפץ ה', אס לא ישתלמו עלמס במות שנין אדם לחזירו שהמה מיקודי האמונה, באשר

איהר פֿאסטעטעט, טרויער
 אַנשטעללעטעט אים פֿינלעטען
 וויא אים זיעכענטען, אונד
 דיעם זייט זיכענציג יאהרען—
 פֿראַמטע דא איער פֿאסטען
 מיר עטוואַ? — (ו) זאָ אַרד,
 ווען איהר עסטעט אָדער טריני
 קעט — דער גענוס דער שפיי
 זע אונד דעם טראַנקעס איזט
 יאָ נור איער. — (ז) האַט דער
 עוויגע דיעס ניכט שאַן לענגסט
 דורך יענע פֿראַעטען פֿערקיני
 דיגען לאַסטען, דא ירושלים
 נאָך אין פֿריערליכער רוהע
 בעוואַהנט וואַר, מיט אומליע
 גענדען שטעדטען פֿראַנגטע;
 דא עס נאָך דעם זיד אונד
 ניעדערלאַנדע ניכט אַן בעי
 וואַהנערן מאַנגעלטע? —

צמתם וספוד בהמישי ובשביעי
 וזה שבועים שנה הצום צמתני
 אני: (ו) וכי תאכלו וכי תשתו
 הלוא אתם האכלים ואתם
 השתים: (ז) הלוא את הדברים
 אשר קרא יהוה ביד הנביאים
 הראשנים בהיות ירושלים ישבת
 ושלחה ועריה סביבתיה והנגב
 והשפלה ישוב: (ח) ויהי דבר
 יהוה אל זכריה לאמר: (ט) כה
 אמר יהוה צבאות לאמר משפט

אמת

(מ) פֿערנער וואַרד דעם זכריה פֿאַלגענדעם וואַרט דעם עוויגען: (ט) זאָ שפראַך דער עוויגע
 צבאות

ר ש י

אין זיכה כ"מ אלא פרישות: (ה) ובשביעי. הוא ל"ג: הלום למתני אני. ה"א נקודה חטף
 פתח לפי שהוא משמט ל' תמיהה שז' לכבודי למתם שתהיו זריכים ללום גם עתה: (ו) וכי
 תאכלו וכי תשתו. ואם לא תלמו מה לי גם כזו הלא אתם להנאחזם הוא האכל והמשתה:
 (ז) הלוא את הדברים. מי גרם לכם הלום והמספד הלא דברי תוכחות אשר קרא ה' וגומר
 הם

ב א ו ר

כאשר הכזו הנביאים להוכיח ע"ז: ובשביעי, נראה ממה שהשיבס האל ית' גם על דבר שלא
 שאלו בו, כי המה לא שאלו רק על לום המישי על שנסתפקו בו, אם עוד החיוב עליהם ללום
 בו, אחרי שכבר נבנה המקדש. אמנם על לום השביעי לא נסתפקו כלל, כי הלום הזה אין לו
 התלות בבנין הבחירה, אחרי שהוא לזכר הריגת גדליהו וחביריו, ומדוע לא ילמו עוד? —
 ולכן השיבס השם יתברך, כי לא יהיה זה לום יבחרו, אחרי שאין שלימות האדם תלויה בענין
 זה כלל, וזה שאמר הלום למתני אני? על דרך אם לדקת מה תתן לו, ולכן זכר גם כן
 לום השביעי, להעיר אותם על כי דברי זומתם וזעקתם הוא רק לרכות לכבס ואכלס
 על אבידתם, ולא זה הדרך לבוא אל הקדש, לדבק לה', כי אם לעבוד אותו בשמחה
 ונטוב לבב, ולעשות אמת, משפט ודקה, כל הימים: הצום צמתני א.י, בא כפל הכנוי
 על משקל ישר אף אם מהראוי על משקל נוטה, כי היה לו לומר הלום למתם לי,
 ומלאנו הרבה בדומ' לו (עיין אור לנתיב' לרמב"מ נ"ע), וטעם הכתוב כמו שבאר הרד"ק וז"ל,
 אם למתם בעבורי, וכי אני לויתי אתכם ללום? אם אתם למים מדעתכם בעונותיכם ובעונות
 אבותיכם ומה תתנו לי כלומכם או נאכלכם ושתותיכם, ואם תעשו משפט אמת חסד ורחמים
 לא תלמו, כי יבנה הבית שאתם למים בעבורו ותשארו בבנינו ותאכלו ותשתו עכ"ל: (ו) הלוא
 אף הדברים, הלא אלה הדברים, בעלמס שקראתי כבר ע"י נביאים ראשונים, שאין הלום ושק
 עיקר רק המעשים טובים (עיין ישעי' נ"א ו', ירמי' כ"ב ט"ו): (ח) ויהי דבר ה', עוד הוסיף
 רוח

תרגום א שכנזי קסט

צבאות: מעכטעט איהר נור
 טרייע אונד רעכט אויסאויבען,
 הולד אונד בארמהערציגקייט
 ערציגען איינער דעם אנדערן!
 (י) מעכטעט איהר נור ניכט
 וויטטווע, ניכט וואָוע, ניכט
 פֿרעמדלינג אונד עלענדען
 דריקקעז, קיינע טיקקע אים
 הערצען אונטער איינאנדער
 העגען! (יא) אלס יענע (זיייע
 דע פֿערפֿעהרען) זיך דער פֿער-
 מאהנונג ווייגערטען, איהרע
 שולטער אונביעגזאם, איהר
 אהר טויבגעגען אללע לעהרע
 וואָר; (יב) אלס זיא איהר הערץ
 אבהערטעטען, ניכט אויפֿ-
 מערקען וואָללמען אויף גע-
 זעטץ אונד וואָרטע, וועלכע
 דיא עהעמאהליגען פֿאָם עווי-
 גען צבאות בעגייסטערטען
 פראָפעטען איהנען פֿערקיני-
 דיגט — דאָ מוסטע פֿריי-
 אונגעהאָרזאָם וואָרען זיא גע-
 דאָ מערקטע אויך איך ניכט אויף איהר פֿלעהען, שפּריכט
 דער

אמת שפטו וחסד ורחמים עשו
 איש את אחיו: (י) ואלמנה ויתום
 גר ועני אל העשקו ורעת איש
 אחיו אל החשבו בל בנכם:
 (יא) וימאנו להקשיב ויחגו כחף
 סדרת ואזניהם הכבדו משמוע:
 (יב) ולבם שמו שמיר משמוע את
 התורה ואת הדברים אשר שלח
 יהוה צבאות ברוחו ביד הנביאים
 הראשנים ויהי קצף גדול מאת
 יהוה צבאות: (יג) ויהי כאשר
 קרא ולא שמעו כן יקראו ולא
 אשמע אמר יהוה צבאות:

קמן ב"ק ואסערס
 לך דער צאָרן דעם עוויגען צבאות ענטברענגען. (יג) אונגעהאָרזאָם וואָרען זיא גע-
 גען אללע ערמאָהנונג — דאָ מערקטע אויך איך ניכט אויף איהר פֿלעהען, שפּריכט

ר ש י

הס הדריבו אתכם וע"כ למתם ואלה הדברים אשר קרא משפט אמת שפטו: (יב) שמו שמיר.
 תולעת חזק מכור מראין אותו על האבן והיא מתנקעת: (יג) ויהי כאשר קרא ולא שמעו.
 אמר ה' לבאות עליהן באותן הימים כן יקראו ולא אשמע:

ואסערס

ב א ו ר

רוח ה' לפעמו, לעורר אותם עוד על שלמות האדם, כי ישפטו משפט אמת, ויעשו חסד
 ולדק: (י) ואלמנה ויתום וגו', דבר הכתוב בזהו, כי אלה אין להם על מי יסמוכו: אל תחשבו,
 כי המשנה גורמת המעשה: (יא) וימאנו להקשיב, אבותיכם שגלו מארץ: ויחגו כחף
 סדרת, ע"ד ויקשו את ערכם. וענין מליצת כחף סדרת, כי מי שאינו רוצה להקשיב בקול
 חזירו יעות לו כתפו נגדו, ואינו רוצ' לפנות לו: סדרת, מאר מהמרוצע וענינו העות והשתנות
 מהמהג כמו כפרה סוררה, ותרגמתי לפי הכוונ': (יב) ולבם שמו שמיר, כלומ' לבס ה'
 חזק כאבן שלא יכול הברזל לפסל' (מרד"ק), (ומלת שמיר טטחז בל"א): ברוחו, ברוח נבוא'
 שהשפיע על הנביאים: ויהי קצף גדול, על אבותיכם. (יג) ויהי כאשר קרא וגו', כ"כ ה'
 הזעם עד שהעניס מדה כנגד מד', ועל שלא שמעו לקול הקורא אליהם, לכן גם הוא לא שמע
 לקול קוראם: ולא אשמע, בעולם החפעלות הנביא הקיב הדבור מהנפתר אל הנוכח:

ואסערס

תרגום אשכנזי

דער עויגע צבאות. (יד) איך צערשטיעכטע זיא מיט מיינעם זועטטער אונטער איהנען אונג בעקאנטע פעלקער; פער. העערט לאג דאז לאנד הינטער איהנען, פאן קיינעם וואנדע. רער בעזוכט, דיא רייצענדע פלור ווארד צור איינאדע אומג געשאפען. —

ח (א) פערנער ווארד מיר דאז ווארט דעם עויגען צבאות פאלגענדר געשטאלט: (ג) זא שפריכט דעם וועלט: אללס הערר: פאלל דעסגע. וואלטיגען אייפערס בין איך פיר ציון, מיט שרעקליכער וואוסה ראכע איך איהרער מיד. (ג) זא שפריכט דער הערר: אין ציון האלטע איך מיי גען איינצוג וויעדער, טהראגע אין ירושלים אבערמאהלם; שטאדט דער טרייע,

זכריה ז ח
(יד) ואסערם על כל הגוים אשר לא ידעום והארץ נשמה אתריהם מעבר ומשב וישמו ארץ חמדה לשמה:

ח (א) ויהי דבר יהוה צבאות לאמר: (ב) כה אמר יהוה צבאות קנאתי לציון קנאתי גדולה ותמה גדולה קנאתי לה: (ג) כה אמר יהוה שבתתי אל ציון ושכנתי בתוך ירושלים ונקראה ירושלים עיר האמת והר יהודה צבאות הר הקודש: (ד) כה אמר יהוה צבאות עד ישובו זקנים

וזקנות

זאלל מאן ירושלים נענגען, אונד דען בערג גאטטעס: הייליגער בערג! (ד) פערנער שפריכט דער הערר צבאות: איינסט נאך ווערדן ירושלים'ס שטראסן פאן בעיאהרטן מענגערן

ר ש י

(יד) ואסערם. צנלות וכן עשיתי: וישמו. בעונם: ארץ חמדה לשמה. והוא גרם להם הכוס (והמסד) אבל עתה קנאתי לכיון בשביל ליון אקנא את העמים: ח (ב) קנאתי לה. בשבילה ולא תזקקו לכוס ולספור כן סוף הענין לוס החמשי וגומר: מר

ב א ו ר

(יד) ואסערם, קזה בנקיד, כי אם הוא מהקל ראוי להיו' ואסערם ואם מפיעל ואסערם. ואולי מורכב משניהם כמו ירהף אויב (תהלים ז' ו') ולירי תחת אל"ף האית"ן נהפך לסגול תולדתו. ועצם המקרא, כת"י ואבדרינון בינו עממיא. והוא ע"ד שאמר המשורר, שתמו בגלגל, תרדפם בסערך, כי רדיפת הסער קזה מנולם, עד שלא ימלא הוס מנוח לכף רגלו, וכן ענינו כאן שרדפתי אותם בסערי בין העמים אשר לא ידעום:

ח (א) ויהי דבר ה', כמו אלי (רד"ק), והוא המשך הנבואה הקודמת, שסיים בה בדברי תוכחה ופורענות, ועתה בא לדבר על לבם דברים טובים דברים נחומים, ולהבטיחם בשם ה' הנטות שלותם והגלחתם, ועל כל נחמה ונחמ' חור ואמר כה אמר ה' לחזק הנחמה: (-) קנאתי לציון, בשביל ליון, ולא תזקקו לכוס ולספור (רש"י): (ג) ונקראה ירושלים עיר האמת, וס"ה לכל א"י וזכר ירושלים שהיא ראש הממלכה. הר הקדש, שלא יחללהו עוד זרים: (ד) עד ישובו זקנים וזקנות, מעין הנכרה שניכר ישעלי (ס"ה כ') ונער בן מאה שנה ימות. ויפן

זכריה ח

וּזְקֵנוֹת בְּרַחְבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ
 מִשְׁעַנְתּוֹ בְּיָדוֹ מֵרַב יָמִים:
 (ה) וּרְחַבּוֹת הָעִיר יִמְלְאוּ יְלָדִים
 וַיְלָדוּת מִשְׁהַקִּיִם בְּרַחְבֹּתֶיהָ:
 (ו) כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת כִּי יִפְלֵא
 בְּעֵינַי שְׂאֵרֵית הָעַם הַזֶּה בְּיָמִים
 הָהֵם גַּם-בְּעֵינַי יִפְלֵא נְאֻם יְהוָה
 צְבָאוֹת: (ז) כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת
 הִגֵּנִי מוֹשִׁיעַ אֶת-עַמִּי מֵאֶרֶץ
 מִזְרַח וּמֵאֶרֶץ מְבֹאָה הַשְּׁמֶשׁ:
 (ח) וְהִבֵּאתִי אֹתָם וְשָׁכְנוּ בְּתוֹךְ
 יְרוּשָׁלַם וְהָיוּ-לִי לְעַם וְאֲנִי אֶהְיֶה
 לָהֶם לֵאלֹהִים בְּאַמֶּת וּבְצַדִּיקָה:
 (ט) כֹּה-אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת

חחוקנה

ר ש י

תרגום אשכנזי קע

אונד פֿרױען וויממעלן, יעדער
 אַם שטאַב וואַללענד, דעם גרוי-
 ען אַלטערס וועגען. (ה) קנאַ-
 בען אונד מעדלען, אין דען
 גאַססען שערצענד, ווערדען
 דיא שטאַדט ערפֿיללען. (ו) אונד
 זאַלטע דיעס, שפּריכט דער
 הערר צבאות, דעם איבער-
 רעסטע דיעזעס פֿאַלקעס צו
 דיעזער צייט וואונדערבאַר שיי-
 גען — איזט עס מיר דעם-
 וועגען איין וואונדער, שפּריכט
 דאַז עוויגע אַללרעגירענדע ווע-
 זען? (ז) יא עס פֿערהייסט'ס
 דער עוויגע צבאות, זיהע! בע-
 פֿרױען ווערדע איד מיין פֿאַלק,
 אויס אַסטען אונד וועסטען.
 (ח) ווערדע זיא הין נאָך
 ירושלים פֿיהרען, דאַס זיא
 רוהיג דאַזעלכסט וואָהנען,
 מיין פֿאַלק וועדער זיין, אונד
 איד מיך וועדעראיהר גאַטט
 נעננע, אויס טרייע אונד הולד!
 (ט) נאָך שפּריכט דער הערר

צבאות

(ד) מרב ימים. יהיו לריבים למשנת זידם: (ו) כי יפלא. בעיניהם המסד הגדול אשר
 אעשה לכם: גם בעיני יפלא. איך שנתי מן המרון הגדול. וכנתינו דרשוהו על שקיטת יל"הר
 במסכת

ב א ו ר

ויתכן כמו שנאמר הרד"א ז"ל, שהיעוד הזה נגד אנשי צבל, שאמרו, כי השיבה טובה צבל על
 שם שאריבין שם ימים, (כמו שאמרו רז"ל, שהיו מאריבין ימים הרבה צבל, מכני שהיו
 אוכלים סלקא ושתיים מי פרת), לכן הבטיחם שגם בירושלים ישנו זקנים וזקנות: (ו) גם
 בעיני יפלא, תרגמתי ע"פ באור ר' יהוד' הלוי (וכן פירש הרד"ק ז"ל) שכח כי הוא חסר
 ה"א התימה, ובאלו כתב, הגם בעיני יפלא, כמו אחת תעשה מלוב' על ישראל? (מלכים
 א' כ"א ז') ודומיהם. וטעם הכתוב, אס גם בעיניכם יפלא הדבר הזה ותחשבו אותו לנמנע
 על שלא תוכלו להשיג אופן מליאותו וסבתו, אמנם אנכי הממני יפלא כל דבר? הטנע כולו
 עומד לשרתני ואין דבר קשה ממני: (ז) מארץ מזרח וגו', כתב הראב"ע ז"ל: מארץ מזרח
 זה צבל ופרס, ומבוא השמשה מזכרים ואשור, ע"כ: (ח) ושכנו בתוך ירושלים, זכר ירושלים
 על שהיא עיר הממלכה, וכמו שכתבתי למעלה: באמת ובצדק, ע"ד שאמר הושע וארשתיק
 לי באמוני' (עיין הושע ב' י"ט והבאור שם). ואולי מוסב על שניהם, והיו לי לעם באמת
 ונלדקה

תרגום אשכנזי

צבאות : ערמ'טהיגעט אייך, איהר, דיא איהר צו יענער צייט דיא פֿעהר הייסונגען אויס דער פֿראָפֿעהעטען כ' נד פֿער' נאָממען, צור צייט, דיא מאן צום בויה דעם טעמפעלס דען גרונד געלענט. (י) יא פֿאר דיעזער צייט קאם דעם מענשען געווינניכט צום געדייהען, אויך דעם פֿיהעם געווינ שוואַנד דאָ היז, קיין וואַנדרער וואַר זיכער פֿאַר דעם פֿיינדעם וואַטוה — איך רייצטע דיא מענשען ווי דער איינאַנדער. (יא) איצט אַכער צייגע איך טיך דעם איבעררעסט דיעועם פֿאַלקעם גאַנץ אַנדערס אַלס אין דען פֿאַריגען צייטען, שפּריכט דער הערר צבאות. (יב) דיא אויס זאָט איזט פֿאַן געדייהען, דער וויינשטאַק ביטהעט זיינע פֿריכטע דאַר, רייכליכען ער טראַג ברינגט דיא ערדע, אונד דער היממעל פֿעדלייהט זיינען טהוויא. אַללעס דיעועם מאַכע איך דעם איבעררעסטע דיע- זעם

זכריה ח

תחזקנה ידיכם השמעים בימים
האלה את הדברים האלה מפי
הנביאים אשר ביום יסד בית
יהוה צבאות ההיכל להבנות:
(י) כי לפני הימים ההם שכר
האדם לא נהיה ושכר הבהמה
איננה וליוצא ולבא אין שלום
מן הצר ואשלח את כל האדם
איש ברעהו: (יא) ועתה לא כימים
הראשנים אני לשארית העם
הזה נאם יהוה צבאות: (יב) כי
זרע השלום הגפן תתן פריה
והארץ תתן את יבוליה והשמים
יתנו טלם והנהלתי את שארית

העם

העם זעם

ר ש י

זמסכת סוכה, בעיני יפלא איך יוכלו הכלדיקים לעמוד בנגדו נחיהם: (ט) תחזקנה ידיכם. לבנות ולהשלים ואל תיראו מעם הארץ המרפס ידיכם ומנהילים אתכם מלכנות וכמו שמפורט בספר (עזרא ד'): השמעים בימים האלה. בשנת ד' לדריוש: את הדברים האלה. של נישומי מפי הנביאים אשר נבאו להם ביום יוסד בית ה' בשנת ב' לדריוש את הדברים להתחיל במלאכ' כי נבחנו אותם הנביאים בעיניהם בדבריהם שהם נביאי אמת ולפיכך כדאי הם לסמוך עליהם אף בדברי נישומים של עכשיו ובמה נבחנו כי לפני הימים ההם שכר האדם וגו' והם נבאו לכם שמתחילו במלאכה תבא ברכה במעשה ידיכם ונתקיימו דבריהם שהרי עתה לא כימים הראשונים

ב א ו ר

ובלדק', ואני אהי' להם לאלהים באמת ובלדקה: (ט) תחזקנה ידיכם וגו', שצור הכתוב, אתם השומעים בימים האלה את דברי הנביאי' אשר דברו ביום יוסד ההיכל, תחזקנה עתה ידיכם להשלים אותם, ואל תיראו מעם הארץ המרפס ידיכם ומנהילים אתכם: (י) כי לשני הימים ההם, קודם שהוסד בית ה'. שכר האדם לא נהי', כמו שזכר בחגי. ועצם נהי', נגמר, כמו תאוב נהי' (משלי י"ג י"ט) לדעת קלת, כי פעל היה מורה על המליאות כידוע, וכשבא בנסעל הוראתו על גמר הדבר והשלמתו, (ולכן תרגמתי במלת געדייהען), והוא ע"ד והמשכר משכר אל כבוד נקוב: ואשלח את כל האדם וגו', ת"י ואגרה, כמו ושלחתי בכם את קית השדה: (יב) כי זרע השלום, זרעכם הוא לשלום ולברכה, וחסר כאן דבור המליאות יהיה

זכריה ח

הַעַם הַזֶּה אֶת-כָּל-אֱלֹהִים: (יג) וְהָיָה
כַּאֲשֶׁר הָיִיתֶם קָלִלָה בְּגוֹיִם בַּיִת
יְהוּדָה וּבַיִת יִשְׂרָאֵל בֶּן אוֹשִׁיעַ
אֲתָכֶם וְהָיִיתֶם בְּרֻכָּה אֶל-תִּירָאוּ
תִּחְזַקְנָה יְדֵיכֶם: (יד) כִּי כֹה אָמַר
יְהוָה צְבָאוֹת כַּאֲשֶׁר זָמַמְתִּי
לְהַרְעֵ לָכֶם בְּהַקְצִיף אֲבֹתֵיכֶם
אֹתִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְלֹא
נִחַמְתִּי: (טו) בֶּן שִׁבְתִּי זָמַמְתִּי
בְּיָמִים הָאֵלֶּה לְהִיטִיב אֶת-
יְרוּשָׁלַם וְאֶת-בַּיִת יְהוּדָה אֶל-
תִּירָאוּ: (טז) אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר
תַּעֲשׂוּ דְבָרוֹ אֱמֶת אִישׁ אֶת-רַעְהוּ
אֱמֶת וּמִשְׁפַּט שְׁלוֹם שְׁפָטוּ
בְּשַׁעֲרֵיכֶם: (יז) וְאִישׁ וְאִתְּ-רַעַת
רַעְהוּ אֶל-תִּחְשְׁבוּ בְּלִבְכֶם
וּשְׁבַעַת שֶׁקֶר אֶל-תִּאָּהֲבוּ כִּי אֶת-

כל

תרגום אשכנזי קעא

זעם פֿאַלקעס טהיילהאָפֿט.
(יג) וואָרעט איהר נון כיוועזט,
איהר אויס יהודה'ס אינד
ישראל'ס הויז! איין פֿלוך אונז
טער דען היידען, זאָ זאָללם
איהר נון דורך מיינע הילפע
צום זעעגען זיין; צאָנט דאָהער
ניכט בלייבעט פֿעסטען מוט.
העס! (יד) דען זאָ שפּריכט
דער הערר צבאות: זאָ וויא
איך אונגליק איבער אייך בע-
שלאָססען, אַלס אייערע אַה-
נען מיינען צאָרן רייצטען,
שפּריכט דער הערר צבאות,
אונד מיינען ראָטהשלוס ניכט
ענדערטע; (טו) זאָ האַבע
איך איצט וויעדערום בעשלאָס-
סען, נוטעס נור ירושלים אונד
דעם שטאַממע יהודה'ס אַנגע-
דייהען צו לאַססען, בלייכט
דאָהער אונפֿערצאָנט! —
(טז) איכט נור פֿאַלגענדעס
אויס: יעדער רעדע אויפֿריב,
טיג מיט דעם נעכסטען, וואָהר-
הייט, רעכט אונד פֿריעדען
פֿיהרט אין איירעטהאַרע אין.
(יז) מעגע דאָז הערץ ניכט
באָזהייט ערוינגען, גענען זיי

נען נעכענמענשען, מעגעט איהר ניכט דען מיינאייד ליעכען, דען דיעועס אַללעס האָס-
סע

ר ש י

הראשונים: (יד) ולא נחמתי. על אשר זממתי להניח עליכם לחזור בו אלא הניאותיה כן לא
אנחם על הטובה אשר זממתי לכם: (טז) ומשפט שלום. היא הפסרה: (יז) ואיש את רעת
רעהו. הזהירם על שגאת חנם והיא שהמריבה נ"המ שני:

לום

ב א ו ר

יהיה, והוא כלל, ואח"כ פרט הגפן תתן פריה וכו': (יג) כאשר הייחם קללה בגוים, ע"ד והייתם
למשל ולשנייה (דברים ב"פ ל"ז), שהכל קללו בכם, כן עתה אושיע אתכם וטהיו לברכה, ע"ד,
כך יברך ישראל (בראשית מ"ח כ'). (טז) אלה הדברים אשר העשו, כלומר קיום היעוד
שיעדיתי תלוי רק בכשרון מעשיכם. ומשפט, פתיח כי הוא סגור, ואלום תאר למשפט,
כלומר שפטו משפט שעי' יהי' שלום. בשעריכם, על שהוקיים יושבים בשער כנודע:

ויהי

סע איך שפריכט דער עוויגע. —
 (יח) ענדליך ווארד מיר דעם
 עוויגען צבאות ווארט פאלגענע
 דער מאססען: (יט) זאָ שפריכט
 דער עוויגע אללבעהעררשער:
 מאַג איממעהרין דער פאַסט-
 טאָג דעם פֿירטען, פֿינפֿטען,
 זיבענטען אונד צעהנטען מאָ-
 נאַטס דעם הויזע יהודה'ס אין
 וואָננע, אין פֿריידע, אונד
 פֿעסטטאָגע זיך פֿערוואַנדעלן,
 ליעכט נור וואַהרהייט, ליעכט
 נור פֿריעדען! (כ) זאָ פֿער-
 הייסט דער הערר צבאות:
 איינסט נאָך ווערדען נאַציאָ-
 נען זאָ וויא בעוואַהנער פֿיע-
 לער שטעדטע זיך אויפֿמאַ-
 כען. (כא) צוואַממען טרעטען

כל־אלה אשר שנאתי נאם־יהוה:
 (יח) ויהי דבר־יהוה צבאות אלי
 לאמר: (יט) כה־אמר יהוה צבאות
 צום הרביעי וצום החמישי וצום
 השביעי וצום העשירי יהיה
 לבית־יהודה לששון ולשמחה
 וקמעים טובים והאמת והשלום
 אהבו: (כ) כה־אמר יהוה צבאות
 עד אשר־יבאו עמים וישבי ערים
 רבות: (כא) והלכו יושבי אחת
 אל־אחת לאמר גלכה הלוך
 לחלוח

ווערדען דיא אייננוואַהנער דיעזער אונד יענער שטאָרט, שפרעכענדר: אויף! לאַסט אונד

ר ש י

(יט) לוס הרביעי. לוס של תמוז שהוא רביעי לחדשים: ולוס החמישי. של אב: ולוס השביעי.
 ג' בתשרי שבו נהרג גדליה: ולוס העשירי. של טבת:

עשרה

ב א ו ר

(יח) ויהי דבר ה', נמשך עם מה שלפניו, כלומר שהי' אליו דברה', את אשר נא בכתוב הסמוך,
 שאם יעשו הדברים הטובים אזכר, אז לא ילומו עוד, כי הטומות יהי' להם לשאון ולשחמה:
 (יט) צום הרביעי, לוס של תמוז שהוא רביעי לחדשים, שבו נבקע' העיר כנוצר (ירמ' כ"ב).
 וצום החמישי, באב, שבו נשפך בית אלהינו (שס). וצום השביעי, על הריגת גדליה (עין
 סוף מלכים). וצום העשירי, של טבת (מלכים ב' כ"ה). וענין המקרא כמו שכתוב הר"י עראמה
 (בספרו הנחמד על התורה, שער ס"ג) וז"ל: לשון צום יאמר על שלשה פנים: האחד, מה
 שהורגלו עליו רבים מעמי הארץ, והיא העדר האוכל לבד מנלי שום כוונה אחרת, עד שיאזר
 על האדם קודם שיאכל שהוא לם, וכ"ש אם נתעבב לו עת האוכל. השני, מה שיכוון בו
 לענות נפש, כמו שעומד בתענית יום או יומים או בתענית שעות כפי מה שאומד עליו
 בהלטערו מאשר חטא כמו שהם טומות כל בעלי התשובה. השלישי, והוא היותר נאות מכולם,
 וכמו שאמר הניבא, הלא זה לוס אבתרהו פתח חרובות רשע, ואמר ירמ' הלא אביך הראשון
 וגו', כי לא על הלחם לבדו ילום האדם, כי על כל מוצא פי ה' וגו', ואמר עוד (שס) נחלו
 לאדם שלא יחטא ולא ילום, וכך הוא רכוננו של מלך מלבי המלכים הקב"ה, כמו שפירש ע"י
 זכרי', כי זמתס וספוד וגו', וכל הפרש'. ובסוף דבריו באר כי כאשר יהי' האדם אלס באל'
 הדברים (בעשות אמת חסד משפט ולדקה), הנה המלוה אליו לאכול ולשתות, וכמו שאמר
 הכניא, לוס הרביעי וגו' ירבה, מי יתן ויהיו לכם הטומות לימי שמחה ומשתה בשתהיו אלהים
 האמת ושלום, ע"כ, ע"ש, שכל דבריו בהשכל ונדקק: (כ) עד אשר יבאו, עוד יהי' הזמן
 אשר יבאו העמים ויקבלו אמונת אל אמת: (כא) יושבי אחת אל אחת, יושבי עיר אחת
 אלכה

לחלות את פני יהוה ולבקש
את יהוה צבאות אלקה גם אני:
(כג) וּבָאוּ עִמָּי רְבִים וְגוֹיִם
עֲצוּמִים לְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה צְבָאוֹת
בִּירוּשָׁלַם וּלְחַלּוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה:
(כג) כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת בְּיָמִים
הַהֵמָּה אֲשֶׁר יִחְזִיקוּ עֲשָׂרָה
אֲנָשִׁים מִכָּל רֵשׁוֹת הַגּוֹיִם
וְהִחְזִיקוּ בְּכַנֶּף אִישׁ יְהוּדִי לֵאמֹר
נִלְכָה עִמָּכֶם כִּי שָׁמַעְנוּ אֱלֹהִים
עִמָּכֶם:

ט (א) מִשָּׂא דְבַר־יְהוָה בְּאַרְצֵי
חֲדָרָה וּדְמִשְׁק מְנַחְתּוֹ כִּי

חרגום אשכנזי קעב
הינויאללען דעם עוויגען אנט-
ליץ אנצופלעהען. לאסט אויך
מיך וואללפאהרענד דען עווי-
גען וועלטבעהעררשער אויפֿו-
בען. (כג) אונד זא ווערדען
פֿיעלע פֿעלקער, צאהלרייבע
נאציאנען היז נאך ירושלים
קאממען, דארט דען עוויגען
צבאות אויפֿצוויבען דארט איהן
אנצובעטען. (כג) יא, צור
זעלביגען צייט שפרייט דער
זערר צבאות ערגרייפען וואהל
צעהן מעננער אויס פֿערשידע-
נען פֿעלקערשאפטען דעם גע-
וואנדעם שאאס אינעם מאנ-
געס יירישער נאציאן, שפרע-
בענד: וואללאן, לאסט אונז
מיט אייך וואללפאהרען, וויר
וואורדענס איננע, דאז גאטט
בייא אייך איזט. —

ט (א) אראקעל - שפרוך דעם
עוויגען ווידער חדרים רייך אונד ווידער דמשק, דעססען רעוידענץ: אויף דען עווי-
גען

ד ש י

(כג) עשרה אנשים. מע' משפחות הריז' מאות לכל כנף וכנף הריז' כנסות הטלית אלפים וח' מאות:
ט (א) בארץ חדרך. דרש ר' יהודה בר אלעאי זה משיט שהוא חד לעב"ם ורך לישא מהר"ז.
אמר לו רבי יוסי בן דורמסקית יהודה בריבי עד מתי עתה מעווי' עלינו את הכתובים
מעיד אני עלי שמים וארץ שאני מדמשק ויש מקום ששמו חדרך ומה אני מקיים ודמשק מנוחתו
שעתידה ירושלים להיות מגעת עד דמשק ואין מנוחתו אלא ירושלים שנאמר זאת מנוחתי עדי
עד (תהלים קל"ג) א"ל ומה אני מקיים ונבנתה עיר על תלה א"ל שאין עתידה לזוז ממקומה
בך ברייתא שנויה בספרי: כי לה' עין אדם. כי ציוס ההוא ישעה האדם אל עושיהו ועיניו
אל

ב א ו ר

אלכה גם אני, על כל עיר ועיר: (כג) בימים החמה, כלומר כל זה יהי' בימים אשר יחזיקו
וגו', ואמר עוד והחזיקו לאריב' הדברים ביניהם (מדברי הרד"ק). בכנף איש יהודי, אשר
יעל' לירושלים או לרגל להביא מנחה ותודה, ונחונכס נלכה גם אנחנו עמכם לקבל עבודתו,
כי אלהים עמכם, ויאות לדבק בו ובעם סגולתו:
ט (א) משא דבר ה', תימטל סתגמא דה'. וכבר בארנו פעמים הרבה הוראת המלה הזאת,
הנופלת על הנבואה: בארץ חדרך, המפרשים נדחקו בבאור הכתובים האלה לפתור
אותם ע"פ דרש הברייתא בספרי שעתידה ירושלים להיות מגעת עד דמשק וכו', גם הראב"ע
דחק לפרש מלת מנוחתו על מנוחת המשא, וכתב זה לשונו: וגם קמת תגבל בה תשים
גבול בה לישראל עד כאן. אמנם אחרי שמלאנו במסות שלנו גבולי הערים הנזכרים פה,
יתכן לפרש הכתובים בענין זה: חדרך, שם מלך, נדעת הראב"ע, ועיר ממלכתו היא דמשק.
חמה

לִיהוֹה עֵין אֲדָם וְכָל שְׁבִטֵי
 יִשְׂרָאֵל: (ג) וְגַם חֶמֶת תִּגְבַּל בָּהּ
 צָר וְצִידוֹן כִּי חֲכָמָה מְאֹד: (ג) וְתִבְנֶן
 צִוּר מְצוּר לָהּ וְתִצְבֵּר כֶּסֶף כְּעֶפְרָיִם
 וְחֲרִיץ כְּטִיט חוֹצוֹת: (ד) הִנֵּה אֲדָנִי
 יוֹרֵשְׁנָה וְהִכָּה בַיָּם חִילָה וְהָיָה
 בְּאֵשׁ תֵּאָכֵל: (ה) תִּרְא אֲשַׁקְלוֹן

וחירא

צעהרט איהרע שאַטצע, ויאזעלבסט ויירד דער פלאַממע רויב. (ה) אשקלון ויעהטס אונד צא-

געט

ר ש י

אל הקב"ה תראינה כמ"ש למעלה. (ח' כ"ג) ולכה עמנס וגו' ונספחו הם ועריהם על ערי ישראל
 וכל שבטי ישראל חסובים לה' כיוצא בו (מלכים א' י"א) שלמה אהב נשים ונכריות רבות ואת בת
 פרעה והלא בת פרעה נכלל היתה אלא שהיתה בת פרעה חנינה לו כנגד כולם אף כאן כל
 הגוים יהיו להקב"ה וישראל כנגד כולם: (ב) וגם חמת תגבל בה: תשיג גבולה בגבול ירושלי:
 בר וצידון. גם המה בנותיהם: כי וגו'. אע"פ שחכמה מאד שנתחכמה מאד וסבורה להיות
 לעולם גברת בתחמתה: (ג) ותבן צור מזור לה. ואומרת מי יורידני לארץ: ותצבר כסף כעפר.
 ומתהללת בעושה: ומרון. מן מראית זהב: (ד) הנה ה'. שהוא שליט על כל: יורישנה.
 ל' מוריש ומעשיר. (שמאל א' ב'): והכה בים חילה. והבליע בתוך ימים ממונה יעלה עליה
 את הים ויטבענה כמ"ש יחזקאל: (ה) תרא אשקלון. את מפלת צור וחירא ועקרון אף היא

ב א ר

האח, עיר מערי ארם דסמונה לדמשק (עיין בהקדמה), ומעתה טעם המקרא הוא, הנבואה
 זו היא על ארץ חדרך, ועל דמשק, ששם היא מנוחת המלך ומשכנו (רש"י דע"כ). ובאר מה
 המשא? ואמר, כי עין כל האדם תפנה אל ה' לקבל עבודתו, כי זהו תכלית הנבואה הזאת,
 וכמו שאמר להלן ונשאר גם הוא לאלהינו וגו', ומלת עין עומדת במקום שנים, כלומר עין כל
 האדם ויחר על כולם, עין שבטי ישראל תהי' אל ה': (ב) וגם חמת תגבל בה, גם הנבואה
 הזאת היא על חמת אשר תגבל בדמשק: צד וצידון, גם עליהם תהי' המשא: כי חכמה מאד,
 או הטעם על כל אחת מהערים, או על צור לכדה כמו שאמר (יחזקאל כ"ז) חנמך צור היו בך,
 ואמר אע"פ שהיא חכמה מאד, לא תועיל לה חכמתה: (ג) וחבן צור, דע כי מטבע המליץ
 לצור (לסבה מה) באזד הפרטים לבד אשר התחיל בו, ולפרוט בו הענין המבוקש במאמר,
 אף שנונתו על כל ח' מהפרטים, (והוא ע"ד כל דבר שהי' נכלל וינא מן הכלל ללמד לא ללמד על
 עכמו ינא אלא על הכלל כלו ינא). ולכן עזב הנביא פה שאר הערים שהתחיל בו, ומספר
 והולך ענין הנבואה לבד בצור, על שהיא הגדולה מכולם בחכמה ובגבורה, ובכל זאת לא עמדו
 לה ביום עברה, ומכ"ש יקרה ככה לשאר הערים שזכר. צור מצור, לשון נופל על לשון,
 וענין מליר תוקפא, והוא לדעתי, או על בתיהם הרמים והנשגבים מאד כידוע לקוראי:
 ד"ה לעמים, או על הים הסובב את האי אשר עליו ננת' העיר, אשר שחברה ע"י
 נבוכדנצר, וע"י כך חסבו שלא ינא בקל האויב עליה. ותצבר כסף כעפר, שנתעשרה עושר גדול
 ע"י מסחר וקנין: (ד) הנה ה' יורישנה, מלשון מוריש ומעשיר (רש"י). זהכה בים חילה, שירישנה
 ע"י איכה חילה בים. והיא, העיר בעלמה תאכל באש, ונתקיימה נבואה זו בימי אלכסנדר שכבש את
 יושביה (בעור הגשר אשר עשה מן היבשה עד האי אשר שם מושב העיר, כידוע) ואח"כ שרף
 את העיר באש: (ה) תרא אשקלון וחירא, ידענו מספרי קורות העמים, שלאחר שכבש
 אלכסנדר

וּתִירָא וְעִזָּה וְתַחֲלִיל מֵאֵד וְעַקְרוֹן
כִּי הוֹבִישׁ מִבֶּטֶה וְאַבְד מֶלֶךְ
מֵעִזָּה וְאַשְׁקֵלוֹן לֹא תֵשֵׁב: (ו) וְיֹשֵׁב
מִמֹּזַר בְּאַשְׁדּוֹד וְהִכְרַתִּי גֵאוֹן
פְּרִשְׁתִּים: (ז) נְהַסְרֹתִי דָמוֹ מִפִּי
וְשִׁקְצִיו מִבֵּין שָׁנָיו וְנִשְׁאַר גַּם־
הוּא לֹא אֶהְיֶה וְהָיָה כְּאַלְף בִּיהוּדָה
וְעַקְרוֹן כִּיבוֹסִי: (ח) וְחָנִיתִי לְבֵיתִי
מִצִּבָּה מֵעֵבֶר וּמִשֵּׁב וְלֹא־יֵעֶבֶר
עֲלֵיהֶם עוֹד נִגַּשׁ כִּי־עַתָּה רָאִיתִי

די במקום א'

בעיני

חרגום אשכנזי קעג

געט, אויך עזה בעבט, עקרון
לעסט דען מוטה נון זינקען
פערלוסט'ג ווירד נון עזה זיי
נעם קעניגס, אונד אונבע
וואהנט בלייבט אשקלון. (ו) צו
אשרוד ניסטעט זיך פערעדעם
געזינדעל איין, זא כייגע איך
פלשהים שטאלץ דארניע
דער. (ז) ענטרייסע איהרעם
ראצען דיא בלוטיגע בייטע,
דיא עקעלהאפטע שפיווע איה-
רען רייבערצעהנען, דאס אויך
זיא זיך אונוערעם גאטטע ענד-
ליך ווייהען, וויא יהודה'ס
שטאמפירשט זייען, עקרון
וויא יבוסי. — (ח) אום מיי-
נען טעמפעל לאגערע איך מיך
דאן, אונד שיטצע איהן פאר
שטרייפהארדע, קיין וויטהריך זאלל איהן איבערפאללען, זא וויא איכס יינגסט מיט מיי-
נען

ר ש י

תירא: ועקרון. שהיתה ראש לבני עשו כמ"ט רבותיו במס' מגילה ותחילה היתה משל פלשתים;
כי הוביש מבטה. שהיתה נשענת על כור: (ו) וישב ממזר באשדוד. עם נכרי באשדוד הם ישראל
שהיו בה נכרים: (ז) והסרתי דמיו מפיו. של עשו אלו בית צימה שלהם שהיו זורקים שם דמי
זבחים. ויש פותרין שפינת דמים שהיה שיך דמי ישראל: ונשאר גם הוא לאלהינו. אלו בתי
בנסיות ובתי מדרשות שבגלותינו: והיה באלף ביהודה. אלו ערטיאות וקרקסיות שלה' שעתידי'
שרי יהודה ללמד בהם תורה ברבים. והיה באלוף לשון אלוף ולמוד: ועקרון. תהיה לישראל:
ביבוס. ירושלים: (ח) וחניתי לביתי מכנה. אחנה אלל בתי להגין עליה מן המעמיד' מבצר
ומשחית שלא ילכו עליה ודוגמתו וכל לביה ומלודתה (ישעיה כ"ה). ויש עוד לפתור מלכס
כמו מלכא באל"ף: כי עתה ראיתי. לרחם בעיני אע"פ שעד הנה הסתרתני פני מהם:

ב א ו ר

אלכסנדר כור ולידון הלך לערי הפלשתים הסמוכים (עיין יוסיפון לרומיים ס' י"א, פ' ס')
וכן אמר תרא אשקלון את מפלת כור, ותירא גם היא. ועזה, ג"כ מערי הפלשת. והחיל
מאד, מלשון חיל אחז. ועקרון, גם היא לפלשתים. כי הוביש מבטה, שהיתה בעומה
על כור, ועתה הנסה נושא וכלימה, בראותה את מפלת'. ואבד מלך מעזה, כי תהי' נכנעת
לאלכסנדר: (ז) וישב ממזר באשדוד, מלשון זר, ושני ממי"ן נוספות, כמו שני ממי"ן צמלת
ממגורות (רד"ק). ובכוונה נחר הנביא מלה זו, לשון קלון ובזוי, כלומר עפ בזוי ושפל ומזר
ליושביה, ישנו בה מעתה לאחר שנכנשה וכן היה, והו' אסיים והכרתי גאון פלשתים: (ח) והכרתי
דמיו מפיו, משל למעשיהם המכוערים והמתועבים, וענין המשך הכתוב: כי אשר שאסיר מהם
את תועבותיהם ושקוליהם, אז יהיו הנשארים מוכנים לעבודת ה'. והיה באלף ביהודה, כמונחר
שביהודה לעבודת השם ית' (הראב"ע): ועקרון כיבוסי, כירושלים, שגם יושבי עקרון יביר את
ה' האמת, ויקבלו עבודתו. ואולי רמז בזה על ימי החשמנאים כאשר תמלא ביוסיפון לעבדיו ולרומיי'
(ח) מצבה, בה"א כמו באל"ף (המפרשים). והטעם וקניתי קניב לירושלים לשמרה מכל מכשול
וכוקס

נעו אויגען זאָה. — (ט) פֿרָאָה: לאַקקע, טאַָטער ציוון! ירושלים'ס טאַָטער! יויַצע. דיין קעניג צייַכט איינהער, איין טוגענדהעלד, איין זיעגרייַכער פֿירשט; דאָך דעמויטהם פֿאַלל אויף איינעם עזעל רייַ טענד, אויף איינעם פֿיללען, איינער עזעלין זאָהן. — (ו) דען קריעגסוואַגען שאַפֿע איך אויס אפרים, שטרייטראַססע אויס ירושלים הינוועג, צער־שמעטטערע באַגען אונד גע־שיטץ. נור פֿריעדען געבייט ער נאַציאָנען, רעגירט פֿאַן מעער צו מעער, פֿאַם שטראַמע ביז אַן דער ערדען גרענ־צען

בְּעֵינַי: (ט) גִּילְי מֵאֵד בֵּת־צִיּוֹן
הָרִיעִי בֵּת יְרוּשָׁלַם הַגָּה מִרְכָּב
יָבֹוא לָךְ צְדִיק וְנוֹשֵׁעַ הוּא עָנִי
וְרֹכֵב עַל־חֲמוֹר וְעַר־עִיר בֶּן־
אֲתָנוֹת: (י) וְהִכְרַתִי־רֹכֵב
מֵאֲפְרַיִם וּסּוֹס מִירוּשָׁלַם וְנִכְרַתְתִּיהָ
קֶשֶׁת מִלְחָמָה וְדָבָר שְׁלוֹם לְגוֹיִם
וּמְשָׁלוֹ מִיָּם עַד־יָם וּמִנְהַר עַד־

אפסי

ער נאַציאָנען, רעגירט פֿאַן מעער צו מעער, פֿאַם שטראַמע ביז אַן דער ערדען גרענ־צען

ר ש י

(ט) הנה מלכך יבוא לך. א"א לפותרו אלא על מלך המשיח שנאמר בו ומשלו מים ועד ים לא מזינו מושל לישראל כזה בימי בית שני: לדיק ונושע. בה': עני. ענוותן: ורכב על חמור. מדת ענוה היא: ועל עיר. כמו ועירים עשרה (בראשית ל"ג): (י) והכרתי רכב. שלא יהיו לרכיבן לה: ומשלו. וממשלה שלו: מים ועד ים. מימה ועד מערבה לסוף העולם: ומנהר. פרת: גם

ב א ו ר

ופוקה, ולא יסחדו עוד, לא מלכא האויבים ולא מעובר ושב. כי עתה ראיתי בעיני, ע"ד וירא אלהים את בני ישראל, כלומר שדבנך השגחתי עליהם, וחסר כאן פעל הראיה, כמו עד ישקף וירא ה' משמים (איכה ג' ב'), או הוא דברי הנביא, בדעת הראש"ע שאמר שראה בן במראה הנבואה. ואנכי תרגמתי ע"פ באור חד מן חבריא שגמלתי כי משמעת במקום בן בדברו לפעמים, ומוסב למעלה שאמר כי לא יעבור עליהם עוד ונוש באשר ראיתי עתה בעיני שנחרב על ידי האוינים: (ט) הנה מלכך יבוא לך, לפי דעת הגמרא בסנהדרין נאמר הנבואה זו על מלך המשיח. אמנם כבר העיר המחבר ספר עקרים (מאמר ד' פ' מ"ב ע"ג) שאע"ג שמחויב כל בעל דת להאמין בביאת המשיח, מ"מ לא ידענו כברור הנבואות המורות עליו. עיין בדבריו שהביא שם דעת המפרשים שפירשו הפסוק הזה על זרובבל, וטעם מלך, שר או פחה, כטעם ומלך אחד יהיה לכולם, ג"כ פירשו המפרשים על זרובבל או על נחמיה ע"ש, וגם הראש"ע אמר, שהנבואה זו נאמרה על יהודה בן חשמונאי שהיה גבור. ונושע, בכל מלחמותיו. עני, כח"י ענוותן, וזה טעם ורכב על החמור כלומר דרך ענוה, או להורות כי לא ילטרנו ישראל עוד לסוסים ולרכב כמו שאמר אחריו והכרתי רכב מאפרים וגומר, כי הוא ידבר שלום לגוים. ועל עיר בן אחונוח, נפל ענין במלות שונות, כמו וימרה על ים בים סוף (תהלים ק"ו ז'), והוא על דרך מליצה ליופי המאמר. וטעם בן אתנות בן אחת מהאתונות, וכן ויקבר בערי גלעד באחת מערי גלעד ודומיהם: (י) מים עד ים, מן ים האמנעי עד ים המלח. ומנהר, פרת עד גבולי ארץ, וזה כל א"י: גם

חרגום אשכנזי קעד

צעו. (יא) יא! דינעם בונדעם
 בלוט איינגעדענק, בעפרייע
 איך דינע געפעסעלטען אויס
 וואססערלאזעם קערקער ער=
 לאזע איך זיא. — (יב) צוריק
 צור פֿעסטען בורג איהר, דיא
 איך האָפֿפֿנונג פֿעסעלט!
 פֿערקינדעט זיא עס איטעט
 שאַן: צוויאפֿאָען ערזאטן
 ערשטאטטע איך דיר. —
 (יג) איך שפּאַנגע דאָן דען באַ=
 גען מיר, יהודה, ריסטע אפרים
 מיט קריעגעסוואַפֿען אויס, פֿיהרע דינע מאַנשאַפֿט אַן, אַ ציון! ווירער יוֹן'ס קריעגער,
 כאַ

אפסי-ארץ: (יא) גם-את בדם-
 בריחך שלחתי אסירך מזכור
 אין מים בן: (יב) שובו לבצרון
 אסירי התקוה גם-היום מגיד
 משנה אשוב לך: (יג) כי-דרכתי
 לי יהודה קשת מלאתי אפרים
 ועוררתי בניך ציון על-בניך יון
 ושמחך

ר ש י

(יא) גם את. תוועי עמו כמו שהוא לדיק ונושע כי דם בריחך הרי ננאתי לכם לעתיד וגם
 עתה מגלות בכל שאתם עכשיו בתוכה: דם בריחך. בזכות דם הנבית שזרק עליכם בסני
 הנה דם הנבית אשר ברת: שלחתי אסירך. מן הגלות: (יב) שובו לבצרון. לכחכם ולכבודכם
 אע"פ שאתם עתה ברשות מלכי פרס אתם אסירי התקוה אשר קיחתם לי עד הנה למלאות דברי
 לקן ע' שנה: גם היום מגיד משנה אשוב לך. עוד היום אני מגיד לך בשורה שנייה לבד זו
 של ציון ומה היא הגדה השנייה שאני שב לשנות לכם: (יג) כי דרכתי לי יהודה. סוף שבתי יון
 יטלו המלוכה מיד מלכי פרס ויריעו לכם ואני אדרוך יהודה להיות לי נקשת מלחמה וילחמו
 בעב"ם בימי חשמונאים: קשת מלאתי אפרים. מקרא קצר הוא קשת מלאתי יד אפרים כמו
 (מלכים ב' ע') ויהוא מלא ידו בקשת (מר"ז) אפרים יהיה לי באשפה מלאה חלים: ועוררתי
 בניך

ב א ו ר

(יא) גם את, מוסב על ציון או על ירושלים. בדם בריחך, בעבור דם הנבית שזרק עליכם
 בסני (רוב המפרשים): שלחתי אסירך, האסירים בכנלי צה"ל בין העמים. מבור אין מים
 בו, בור הוא כנוי לכל כרה וזוקה כידוע, ואמר אין מים בו להגדלת הכרה, שאפי' מים אין
 בו להשיב נפש המאיה: (יב) שובו לבצרון וגו', הסיני הדבור נגד הנשאים עוד בגלותם, ואמר כי
 ישבו לבצרון, כלומר לערי מנצ'ר של א"י. או הטעם על השם שהוא מנצ'ר ומגדל עון. אסירי התקוה,
 כלומר אתם אשר בגלותכם לא אבדחם תקותכם. גם היום מגיד משנה אשוב לך, לדעתי שעור הכתוב,
 כי הנניא מבטיח אותם בשם ה' שגם היום אני מגיד לכם בשורה טובה, כי שבר משנה אשוב לך.
 וטעם גם היום, אפילו היום שהוא רחוק מן הבשורה המיועדת, שהיית' בזמן חשמונאים.
 וגם יונתן תרגם מלת משנה ע"ד זה: (יג) כי דרכתי לי יהוד' קשת וגו', מלת קשת עולה ויורד,
 וענינו, יהודה יהי' נקשת דרוכה ללחום מלחמתי נגד העמים, וגם אפרים ימלא את ידו
 בקשת לירות האץ נגד שונאיו. ואמר הרד"ק וז"ל: וזכר אפרים אף שבית שני לא הי' שבת
 אפרים, הנה נשאלו מועטים בארץ אחר גלות השנטיים מהושע בן אלה, כאשר מלאנו בדברי
 יאשיהו, מיד מנשה ואפרים ומכל שארית ישראל, והם גלו עם שבת יהוד' ובנימין לבבל ושבו
 עמהם בשונם, ע"כ. ועוררתי בניך ציון וגו', אעורר אותם עליהם ואתן בהם כח וגבורה
 (רד"ק). ולדעתי כוונת המלה הזאת להמתיק המשל, שהי' השם ית' נשר לבא המעורר את
 אנשי מלחמתו ביום קרב ע"י כמו גבורתו וקילו, וזה כוונת תרגומי (חנפיהרען). על בניך יון,
 ת"י על בני עממא, נראה שהבין במלת יון לא לבד עם יון הנקרא אלכינו (גריבען), כ"א ים
 שאר העמים, וזה האמת כמו שמלאנו בד"ה למלכי העמים, כי אחר מות אלכסנדר קראו לכל
 מלכי

וְשִׁמְתִיךָ כְּחֶרֶב גְּבוּרָה: (יד) וַיְהִי
 עֲלֵיהֶם יִרְאָה וַיֵּצֵא כְּבָרְק חֲצִי
 וְאֲדָנִי יִהְיֶה בְּשׁוֹפֵר יִתְקַע וְהָלַךְ
 בְּסַעֲרוֹת תִּימָן: (טו) יְהִי הַצְּבָאוֹת
 יָגֵן עֲלֵיהֶם וְאָכְלוּ וְכִבְּשׁוּ אֲבְנֵי-
 קָלַע וְשָׂתוּ הָמוֹ כְּמוֹ-יֵיִן וּמְלֵאוּ
 כְּמִזְרֵק כְּזֹוֹת מִזְבֵּחַ: (טז) וְהָוִישִׁיעֵם
 יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם בַּיּוֹם הַהוּא כְּצֶאֱזָן
 עֲמוֹ כִּי אֲבְנֵי-גִזֹר מִתְנוֹסְסוֹת עַל-
 אֲדָמָתוֹ: (יז) כִּי מֵה-טוֹבוֹ וּמֵה-

מֵאֲדַע דִּיךְ אֵינַעַם הַעֲלֻדְעֵנִי
 שׁוֹעֲרֻדְמַע גְּלִיִּיךְ. (יד) יֵאֲדַעֵר
 עוֹיִנֵעַ זַעֲלִבְסַט עֲרֻשִׁינַט אִיבֵר
 אִיהֵנְעוּ, וְיִיא בְּלִיטְצֻשְׁטְרֵאֵהֶל
 פֶּעֶהֲרֵשׁ זִיִּין גַּעֲשָׂאָם דְּאֵהִין. מִיט
 פֶּאָזִינְעַנְשָׂאֵלֵל עֲרֻשִׁינַט עֵר
 דִּיר, דַּעֵר עוֹיִנֵעַ! צִיעֵהֲט דֵאֵ
 הַעֵר אִים שְׁטוֹרֵם אִוִּים מִיט-
 טֵאָג. — (טו) אִיהֵר שׁוֹטְצֻגֶאָטְט
 אִזִּיט דַּעֵר עוֹיִנֵעַ צִבָּאוֹת, זִיא
 דִּוִּיבֵעֵן זִיא אוּיִף, כַּעֲזִיעֵגֶעֶן זִיא,
 דִּיעֲזַע שְׁלִידֵר עֲרֻשְׁטִינֵעַ, שְׁלִיר-
 פֶּעֵן אִיהֵר בְּלוֹט וְיִיא וְיִוִּין (וִוִּין
 וְיִוִּרְטֵן טוֹחֶטְגֶעֲטִישׁוֹטְט), פֶּיל-
 לַעַן זִיךְ אֵן, וְיִיא אָפֶּעֶרֶשָׂאֵ
 לַע, וְיִיא דַעַם אֱלֵטֶאָרֵם עֵק-
 קַעֵן. (טז) זִיעֵג פֶּעֲרֻלִיִּיהֲט

אִיהֵנְעוּ דֵאָן דַּעֵר עוֹיִנֵעַ אִיהֵר גֶּאָטְט, שְׁטַעֲהֵט זִינְעַם פֶּאָלְקַע בִּיִיא, אֵינַעַם שׁוֹאֲכֵעֵן שַׁעֲפֵ.
 כַּעַן גְּלִיִּיךְ, וְיִיא פֶּרוֹנְקֻשְׁטִינֵעַ גֶּלְעֲנַצֵּעֵן זִיא אוּיִף זִינְעַם עֶסְטְרִיךְ! — (יז) וְיִיא שַׁעֲהֵן, וְיִיא
 הַעֲרֵר.

ר ש י

בְּיָד לְיוֹן. עַל בְּנֵי עַבְדֵי: (יד) וְהָ עֲלֵיהֶם יִרְאָה. בְּסִפְרֵי יוֹסִיפֹן מְלִינוּ בַעֲת הַהִיא נִרְאָה
 מוֹסֵף לְאֲנָשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם: בְּשׁוֹפֵר יִתְקַע. יִרְעַם: בְּסַעֲרוֹת תִּימָן. לְסַעֵר אֵת אֲנָשֵׁי תִימָן הֵם בְּנֵי
 עַבְדֵי. וְיִישׁ מִרְבּוֹתֵינוּ שְׁפִתְרוּהוּ עַל אֲדוּם לַעֲלֵל: (טו) וְאָכְלוּ. שֶׁלֵּל הַעַבְדֵי: וְכִבְּשׁוּ. תַּחְתֵּיהֶם
 אֲבְנֵי קָלַע הֵם הַעַבְדֵי שֶׁהֵם מְלומְדֵי קֶשֶׁת וְלִקְלַע בְּאֲבָן: הָמוֹ כְּמוֹ יֵין. הַמִּיּוֹן בְּקוֹל שֶׁאֵן וְשִׁמְחָה
 כְּמוֹ שְׁהוּמִים שְׁתוּי יֵין: וּמְלֵאוּ. בְּשִׂפּוֹתָם כֹּל טוֹב: כְּמִזְרֵק. שְׁמֵלֵךְ דֵם לְפָנֵי הַמִּזְבֵּחַ: כּוֹוִית
 מִזְבֵּחַ. שְׁמֵסְכִין אֵם יֵין וְהֵיִין לֶף עֲלוּ כְּמוֹ שְׁנִינוּ בְּמֵס' סִיכָה לְשׁוֹן שְׁנִיעַה ל' שְׁכָרוֹת: (טז) כִּלְאֵן
 עֲמוֹ. כִּלְאֵן שֶׁהִסִּיעַ מִמְלָכִים לְהִיּוֹת לוֹ לַעַם: כִּי אֲבְנֵי גִזֹר. כִּי הַכְּהֵנִים בְּנֵי חַשְׁמוּנָאֵי הַמִּתְפָּאֲרִי.
 בְּאֲבְנֵי גִזֹר בְּעוֹרֵי חֶשֶׁן וְאֶפֶסֶד יִהְיֶה מִתְנוֹסְסִים בְּנִיסִים עַל אֲדָמָתוֹ: (יז) כִּי מֵה. רַב: טוֹבוֹ.
 הַלְכֹון

ב א ו ר

מִלְכֵי מֵאֲדַעֲדֵאֵנִיעֵן אֲשֶׁר מְלָכוּ עַל אֶרֶץ מְזִרִים בְּשֵׁם מְלָכֵי יוֹן: (יד) וְהָ עֲלֵיהֶם יִרְאָה, ד"מ,
 וְהַכּוֹוִנָה כִּי ה' יִלְחֹם לָהֶם. בְּשׁוֹפֵר יִתְקַע, בְּדֶרֶךְ הַנְּלַחֲמִים (רד"ק). בְּסַעֲרוֹת תִּימָן, ג"ב
 ד"מ, כִּידוּעַ שְׁרוֹחַ דְרוֹם הַנוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ עַרְבֵי הוּא עוֹ מֵאֵד, וְנִקְרָא בְּלִשׁוֹנֵם (יזחזחז): (טו) עֲלֵיהֶם,
 עַל יִשְׂרָאֵל, אֲבְנֵי קָלַע, כְּנוּי לְאֻויִבִים עַל שֶׁהֵם יוֹדְעִים לְקַלַּע בְּאֲבָן. וְשָׂתוּ הָמוֹ כְּמוֹ יֵין,
 ר"ל וְשָׂתוּ דֵם הַאֻויִבִים כְּמוֹ יֵין וְיִהְיֶה עֲלֵיהֶם. וּמְלֵאוּ, א"ע. כְּמִזְרֵק, הַמְקַנֵּל אֵת הַדֵם.
 כּוֹוִית מִזְבֵּחַ, שׁוֹרְקִין בּוֹ אֵת הַדֵם. וְיִוִּית ע"מ פְּעִיעִית (רד"ק): (טז) כְּצֶאֱזָן עֲמוֹ, כְּרוּעַה הַמוֹשִׁיעַ
 אֵת לְאֻנוּ הַנֶּעֱדָר וְהַנֶּשְׁכָר לֵאמֹר לֵאמֹר לְרַגְלֵי הַמְּלָאכָה, כֵּן ה' ית' יוֹשִׁיעַ אֵת עַם מִרְעִיתוֹ. כִּי
 אֲבְנֵי גִזֹר, כִּי לְאִמְתַּת הַדְּבָר. וְיִכְנֹוֹ אֵת יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁם אֲבְנֵי גִזֹר, נִגְדָה אֲבְנֵי קָלַע, שְׁכִנָה נֵם
 הַעַמִּים. מִתְנוֹסְסוֹת, שְׂרָצוֹ נֵסֵם, וְעֵינֵינוּ גִבְהוֹת וְהַתְרוּמֹת. (ומִזֵּה הַעֲנִיָן שֶׁאֵם חו"ל בְּמֵלֶת
 נֵם עַל דְּבַר פֶּלֶא שֶׁהוּא לְמַעַלְהָ מִן הַטְּבַע). וְכוֹוִנַת הַמְקָרָא, כְּמוֹ אֲבְנֵי גִזֹר הַמִּתְרוּמֹת וּמִזֵּהֵיכּוֹת
 עַל אֲדָמַת אֶרְמוֹן וְהִיכָל, כֵּן יִשְׂרָאֵל יִתְנוֹסְסוּ וְיִתְגַּדְּלוּ עַל אֲדָמַת אֵל ית': (יז) כִּי מֵה טוֹבוֹ וּגְוִו',
 הַכְּנוּי מוֹסֵב עַל יִשְׂרָאֵל, וְהוּא קְרִיאָה שֶׁל שְׁמָהָ נְסִי הַנְּבִיא בְּחֻזֶק בְּעֻמּוֹ עַל יְשׁוּעַת ה' ית'
 לְקָרוֹא

יפיו דגן בחורים ותירוש ינובב בתלות :

י (א) שאלו מיהוה מטר בעת מלקוש יהוה עשה חזיונים ומטר-גשם יתן להם לאיש עשב בשדה: (ב) כי התרפים דברו-און והקוסמים חזו שקר והחלמות השוא ידברו הבל ינחמון על-כן נסעו כמו-צאן יענו כי-אין רעה: (ג) על-הרועים חרה אפי

ועל

תרגום אשכנזי קעה

העררליך פראנגט עם דאן דעריינגלינג בליהט וויא קארנ-געוועכס, יונגעס מערצען וויא

רעכען = פֿרוכט . —

י (א) ערפלעהט רעגען פֿאָם עוויגען, שפאָטרעגען אין דער צייט, ער, דער עוויגע שאַפֿט בליטצע, לעסט רעגענ-גוס שטרעהמען אונד פֿעלד-געוועכס געדיייען. — (ב) דער געטצען אַראַקעל איזט וואָהן, דער צויבערער געזיכטע — אייטעלקייט, דער טריימע דיי-טונג, ניכטיג, איהר טראַסט איזט בלאַס טרוג דאַרום איר-טען יענע (איירע אַהנען) וויא איינע פֿערלאַססנע העערדע

אומהער קוואַלפֿאַלל דעם הירטענלאַזען שעפֿצען גלייך. (ג) מיין צאָרן טראַף דיא היר-

טען

ר ש י

הלפון של אותו הדור: דגן בחורים. הנותן כח לנחורים: ותירוש. אשר ינובב בתולות בניו שיר ושמחה. ויש פותרין אשר ינובב וילמח בקרקע בתולה והוא יין משובח: י (א) שאלו מה' מטר. אם תלטרבו: חזיונים. עננים מביאים מטר: לאיש עשב בשדה. בשביל איש א' ובשביל עשב אה' הכריך למטר: (ב) כי התרפים. והקוסמים שקר והחלמות אשר הטעו את אבותיכם לאמר חלמתי והיו מחזיקים ידיהם למרוד בהקב"ה דברו און והבל דברו לאמר שלום ואין שלום: על כן נסעו. אבל אני נביא להם באמת: יענו. יתנעו כמו לענות מפני ל' עוני: (ג) על הרועים חרה אפי. על מלכי עכ"ס: ועל העמודים. על שריהם

ב א ו ר

לקרוא מה מאד יגדל אז טובו ויפיו של ישראל, צעת שינובב השם ית' החורים כדגן ובתולות כתירוש. וענין ינובב מענין עוד ינובבן בשיבה (תהלים ז"ב), והוא מבנין הכבד, כי הוא מוסב על השם המנובב. ונקטר פה כ"ף הדמיון כי הראוי כדגן ובתירוש, כידוע מדרך המליכה, לחסר לפעמים כ"ף הדמיון להפלת השווי וההתדמות:

י (א) שאלו מה' מטר, נמשך עם מה שלפניו, כי אחרי שדבר בהללחת האומה, הסיב הדבור נגד ישראל לאמר, עתה תוכלו לשאול מה' לרכיכם! חזיונים, נרקים משרש חזה (מרד"ק). ומטר גשם, רבוי המטר, והוא ע"ד אדמת עפר, ודומיהם: (ב) התרפים, הם כלמי קוסמים לידעם עתידות. והחלמות השוא ידברו, ר"ל נביאי שקר אשר יעדו ע"פ חלומותיהם, שזו וכזו המה: הבל ינחמון, דברי נחומיהם המה הבל אין צם מועיל. על כן וגו', המסובב מן ההבלים שזכר, ה' שאבותיכם המטים אזנם לדברי תעושים כאלה נסעו ותעו מארצם כמו לאן בלי רעה. יענו, מגזרת עני, והוא פעל עומד כמו מהמונס לא יענה, (ישעי' ל"א ד') ענין הכנעה: (ג) על הרעים וגו', המפרשים פירשו על מלכי יון, ואין המשך המקראות מכיון לפירושם, ולי נרא' יותר לנאר ענין הרועים והעמודים שזכר על מלכי ישראל, אשר נתנו אזנם בזמן בית ראשון לדברי הבלים וכזנים: וטעם הכתוב, אף שקלפתי אז על הרועים ההם, אמנם מעתה יפקוד ה' את עדרו את עם סגולתו, ויוליך אותם קוממיות לארצם. וטעם

תרגום אשכנזי

טען, מינע ראַבע דיא פֿיר-
שטען; דאָך זיינער העערדע
ניממט דער עוויגע זיך וויעדער
אַן, בעדענקט דאָז הייז יהודה
וויעדער, מאַכט זיא איינעם
ראַססע גלייך, דאָז שטאַלץ
אים קריענע פראַנגט; (ד) לעסט
עקשטיין אונד נאָגעל אונד
קריענסגעשאַם אױם איהנען
זעלכט ענטשטעהען, אױם
איהרער מיטטע מעכטיגן רע-
גענט. (ה) דען אַללעזאָמט גליי-
כען זיא טאַפּפערן העלדען,
טרעטען מוטהיג אױף איהרע
גענגער וויא אױף גאַססענ-
קאַטה, זינד קיהן אים פֿעכ-
טען — דען דער עוויגע אױט
מיט איהנען — אינד מאַכען
יענע ראַססעכעשטייגער צו
שאַנדען. (ו) זאָ ווערדע איך
יהודה'ס הױז מיט שטערקע

זכריה י

ועל העתודים אפקוד כיפקד
יהוה צבאות את עדרו את בית
יהודה ושם אותם כסוס הודו
במלחמה: (ו) ממנו פנה ממנו
יתד ממנו קשת מלחמה ממנו
יצא כל נוגש יחדו: (ה) והיו
כגברים בוסים בטיט חוצות
במלחמה ונלחמו כי יהוה עמם
והבישו רכבי סוסים: (ו) וגברתי
את בית יהודה ואת בית יוסף
אושיע והושבותים כי רתמתים
והיו כאשר לא זנתים כי אני

יהוה

אויסריסטען, זיענ פֿערלייהען דעם הויזע יוסף'ס, ווערדע זיא צוריק פֿיהרען, דאָ איך מיך
איהרער ערבאַרמע, אַלס העטטע איך נייע זיא פֿערשטאַסען; דען איך דער עוויגע איהר
גאַטט

רשי

שריהם וכן ת"י ועל מלכיא הוה רוגזי ועל שילטוניא אנא מסער ועכ"ו נמשלו לעתודים והלסיר
והשעיר מלך יון (דניאל ח') והרובה לפרש העגין שלא במלכי עב"ו יאמר העתודים לשון
שרים כמו עורר לך רפאים כל עתודי ארץ (ישעיה י"ד): כסוס הודו במלחמה. כסוס אשר
נכר הודו במלחמה: (ד) ממנו פנה. מהם מלכיהם מהם שריהם מהם לוחמי מלחמות:
(ה) והיו כגברים בוסים בטיט חוצות במלחמה. הרי מקרא זה מסורס והיו במלחמה הולכי'
ודורכים אנשים כנצורים הנבוסים טיט חולות. בוסים דורסים כמו יבוס קמינו (תהלים מ"ד) בוססו
את נחלתי (ירמיה י"ג): והבישו. בית יהודה את רוכבי הסוסי' הנאים להלח' בס: (ו) וגברתי
את בית יהודה. במלחמת העב"ו: ואת בית יוסף אושיע. במקוט שגלו שם בלחמ' ובחבור
בימי סנחריב: והושבותים. כמו והושבותים ל' ישיבה: והיו כאשר לא זנתי. באלו לא זנתי מעולם:

באר

וטעם אפקוד, אפקוד עונס עליהם וכת"י, וטעם כיפקד, כמו כי סקד ה' את בני ישראל
(שמות ד' ל"ח). כסוס הודו במלחמה, כמו הסוס אשר נחו וגבורתו נראים במלחמה:
(ד) ממנו פנה, פנה משל לראשי הארץ, כמו גאו הלום כל פנות העם (שמואל א' י"ד, ח')
וכת"י מיניה מלכיה. ממנו יחד, משל לפקידים כמו ותקעתיו יתד במקוט נאמן (ישעיה כ"ב
כ"ג) וכת"י משיחיה. ממנו קשת מלחמ', משל לגבורי לבא. כל נוגש יחדיו, שיהי' נוגש
בזנאיו (רד"ק): (ה) והיה כגברים, מוסב על בית יהוד', שיהי' כלם יחד גבורי כח, ויהיו
רומכים על אויביהם כאלו בוסים בטיט חולות. ומלת במלחמה, מוסב על מלת כגברים.
רכבי סוסי', האויבים שנאו ברכב ובסוסים למלחמ': (ו) ואת בית יוסף אושיע, טעם
יוסף עשרת השנטים (עיין עמוס ו' ו' ופי' הרד"ק שם). והושבותים, מלה מורכבת מן

יהוה אלהיהם ואענם: (ז) והיו
 כגבור אפרים ושמה לבם כמו
 יין ובניהם יראו ושמהו יגל לבם
 ביהוה: (ח) אשרקה להם ואקבצם
 כי פדיתים ורבו כמו רבו:
 (ט) ואזרעם בעמים ובמרתקים
 יזכרוני והיו את בניהם ושבו:
 (י) והשבותים מארץ מצרים
 ומאשור אקבצם ואל ארץ גלעד
 ורבנון אביאם ולא ימצא להם:
 (יא) ועבר בים צרה והכה בים

גאטט, איד ערהארע זיא וויע=
 דער. (ז) אפרים גלייבט איי=
 נעם טאפפערן קריענער, איזט
 מוטהאלל וויא ביים וויינע;
 איד זיינע נאכקאמען ער=
 בליקקען עס, פרייען זיך דעם=
 סען; פראה איזט איהר הערץ
 דורך דען עוויגען. (ח) איד
 ווינקע איהנען — פערזאמלע
 זיא — לאזע זיא פאן איה=
 רען באנדען, דאס זיא זיך וויע=
 דער פערמעהרען וויא עהע=
 דעם. (ט) אונטער היידען צער=
 שמרייעטע איד זיא, אונד אין
 דער פערנע דאכטען זיא מיין;
 דארום מענען זיא גליקליך לע=
 בען, גליקליך מיט איהרען קינ=
 דערן, אונד צוריק נאך איה=
 גלים

דער היימאטה קעהרען, (י) צוריק אויס דעם לאנדע מצרים, הערבייא געפיהרט אויס אשור,
 הין נאך דעם לאנדע גלעד אונד לבנון, דאן איהרער גראסען מענגע וויללען, איהנען ניכט
 געניגען ווירד. (יא) צערריטטונג טריפפט דאן מעער, ניעדערגעשלאגען ווערדען זיינע

ר ש י

(ח) אשרק' להם. כדרך האורקים לסי' אות לנא אליו הטועה צדק: ואקבצם. לעת הקן לעתיד:
 כי פדיתים. כשאדם: ורבו. כגולה כמו שרבו ממלרי': (ט) ואזרעם. תחלה נעמים נאדם הזרע
 סאה להנניס כמה כורין: וחיו את בניהם. עם בניהם: (י) ולבנון. זה צ"ה: ולא ימצא להם.
 ולא יוספק להון: (יא) ועבר בים צרה. ותעביר לרה כלור היושבת בתוך הים והוא ראש

ב א ו ר

והושבתים ומן השבותים (כדעת הרד"ק ז"ל), ר"ל כי ישנם אל ארצם וישנו שם בהשקט
 ונבטז. והיו כאשר לא זנחתי, כי מרוב טוב שאחלק להן הימים הרעים שעברו לא יזכרו ולא
 יסקדו עוד. ואענם, על תפלתם: (ז) כמו יין, כמו שומי יין, וכת"י: (ח) אשרקה להם,
 ענין הנעת שפתים נקול לסימן אות הקריאה, וכן ישרק ה' לזבוב וגו' (ישעי' ז' י"ח), והטעם
 לדעתי על היהודים הנפזרים בארץ האויב ולא הורשה להם לבוא לירושלים כ"א ע"פ פטאלאמאוס
 פילאדעלפיא, שאז באו כאשר ספר היוסיפון כמו מאה ועשרים אלף איש ממלרים, כמו שאמר להלן
 פ' י'. כי פדיתים, נתתי אל לני לפדות אותם מגלותם, ואכל השם ית' המחשב' כמעשה.
 ורבו, כמו שרבו בימים העזבים: (ט) ואזרעם, אף שהמלה נעתיד, ענינו על העבר, וטעמו
 שיזכור את זכותם ולדקתם בעת שזרע אותם בין העמים והגלס לארץ מרחק, ובכל זאת זכרו
 אותו ולא שנתו את אלהיהם. וחיו, לכן יזכו שיחיו עם בניהם חיים ארוכי' ושלמים. ושבו,
 כלומר לחצר שישובו מארכות האויב: (י) והשבותים מארץ מצרים, כאשר בארתי למעל' (פסוק
 ט'). ומאשור אקבצם, אשר זה חסיריען, והגולים שמה עלו בימי אלכסנדר בן אנטיאכוס
 עסיפאנוס, כנזכר ביוסיפון לרומיים ספר י"ג: ולא ימצא להם, לא יספיק להם מרובם
 למאר: (יא) ועבר בים צרה, הכרה תעבור בים והוא משל לאומות (לדעת הרד"ק). או
 שהכוונה על לור ודומיהן היושבת על מנזח הים (כדעת רש"י). ואמר ועבר בלשון זכר, כדרך
 ל"הק אס הפעל קודם להשם. ולדעת קלת טעם בים לרה כמו (מעערעקע בל"ה), והוא
 חבל הים היולך בתוך היבשה, ומלת ועבר שב על ה' שיעבור בתוך הים ויכה שם גליו. אך

גִּלְיָם וְהַבִּישׁוּ כָּל מְצוּלוֹת יְאֹר
וְהוֹרֵד גִּאֲוֹן אֲשׁוּר וְשַׁבַּט מִצְרַיִם
יִסּוּר: (יג) וְגִבְרָתִים בִּיהוֹהוּ בְּשֵׁמוֹ
יִתְהַלְכוּ נְאֻם יְהוָה:

יא (א) פֶּתַח לְבָנוֹן דְּלַתֶּיךָ וְתֹאכַל
אִישׁ בְּאַרְזֶיךָ: (ב) הִילַל
בְּרוֹשׁ כִּי־נִפְלְ אָרֶז אֲשֶׁר אֲדִירָם
שָׁדְדוּ הִילְלוּ אֱלוֹנַי בִּשְׁן כִּי יֵרֵד
יַעַר הַבְּצִיר: (ג) קוֹל יִלְלַת הָרְעִים
כִּי שָׁדְדָה אֲדָרְתָם קוֹל שְׂאֲגַת
כְּפִירִים כִּי שָׁדְדָה גִּאֲוֹן הַיַּרְדֵּן:

כה

הנציר קרי

איוט דאָהין, האַרְכֵּט — דער יונגען לעווען געבריללע, דעם ירדן'ס שטאַלצע פראַכט איוט צער.

ווילדען וואַגען, אויך דעם שטראַמעס טיעפֿען פֿערוועיגען. זאָ ווירד אשור'ס שטאַלץ געבייגט, זאָ ווייבט עניפטענס מאַכט. (יג) דאָך יענע שטייגען עמפֿאַר אים עוויגען, וואַללען רוהיג אין זיינעם נאַמען! דיעס פֿערהייט דער עוויגע.

יא (א) עפֿאַנע אַ לבנון דיינע פֿפֿאַרטען, לאַם פֿייערס גלוטה אין דיינען צערערן ווי טהען. (ב) קלאַגע ציפרעסע, געשטירצט איוט דיא צערער! דיא מעכטיגען בימע זינד געפֿעללט, יאַממערט איהר איוט כֶּעז בשׁו'ס, דער דיקבעלויג טע האַן ליגט צערטריממערט דאָ. — (ג) האַרְכֵּט — דיא היר טען ווינועלן, איהר שמוק

ר ש י

לעכ"ום: והכה. הקנ"ה אַזר הוא המכה בים גלים להזקיע את יָמֹר: כל מזלות יאור. היא מזכרים:

יא (א) פתח לבנון דלתך. ת"י פתחו עממיא תרעיון: (ב) הילל ברוש כי נפל ארז. שהוא גדול מן הברוש היללו השלטונים כי נפלו המלכים מעב"ם: אלוני בשן. קישנ"ם בלע"ז: כי ירד. כי נשבר ודומה לו וברד בדת היער: יער הנציר. יער המבצר חקוף כרכיא: (ג) הרעים. המלכים: אדרתם. תפארתם: שאגת כפירים. יבנו השרים: כי שדד גאון הירדן. שהוא מקום הכפירים והאריות. ורבותינו פירשו פתח לבנון דלתך שעל חורבן בית שני מתנבא הנביא

ב א ו ר

הנגינה תכחיש זה. והכה בים גלים, המה משכריהם המתרוממים בגאון, אותם יכה ויורידם למטה, למען ירניע הים ויבשו מקורו. והובישו כל מצולות היאור, זה נילוס. והורד, שצ"י סיכה הים יושפל גאון אשור אשר על חוף הים משכנו, וע"י שיבשו מזלות יאור. ושבת, כלומר גדולת מזכרים יסור, כידוע מהנילוס שהי' תפארתם ונוחם: (יב) וגברחים בה', וי' המורה על הסוף, כלומר אבל לישראל אתן גבור' בשם ה'. ובשמו יתהלכו, בארצות הקיים:

יא (א) פתח לבנון דלתך, ד"מ, ומוסב למעלה על אבדון האומות, וכת"י. בארויך, המה הגבורים: (ב) הילל ברוש, הוא השלטון. כי נפל ארז, זה המלך. אשר אדירם שדרו, שרי העמים. אלוני בשן, קישנ"ם בלע"ז (רש"י), כ"ל שענעם, חיינען, והוא משל לאומות. יער הנציר, יער אשר מראהו כעיר בצורה, ע"י רב עליו, והוא משל על ערים בצורות: (ג) קול יללת הרעים, אַזר שהמשיל ב"א לעלי השדה וליער, אַמר שהרעים ילילו על אבדון אדרתם ותפארתם, והכפירים יאגו על כי אין להם מקום להסתר שם. גאון הירדן, הוא עץ היער שהוא קמוך לירדן ועל אפתו, ששם אריות ישנו (עיינן ירמיה כ"ט י"ט, ג' מ"ד):

כה

(ד) כה אמר יהוה אלהי רעה את צאן ההרגה: (ה) אשר קניהן יהרגון ולא יאשמו ומכריהן יאמר ברוך יהוה ואעשיר ורעיהם לא יחמול עליהן: (ו) כי לא אחמול עוד על יושבי הארץ נאם יהוה

צערני בטעם. — (ד) עם שפראך דער עוונע טיין גאטט פאל גענרעם: אויף! וויידע דרא צור שלאצט בעשטימטען לעם מער, (ה) דערען קייפער זיא ערווירגען, זיך שולדלאז דא בייא גלויבען: דערען פערקיי פער אונבעקיימערט שפרע כען: דאנק דעם עוונען! רייך זינד וויר נון! דערען הירטען זעלכסט איהרער ניכט שאנען.

והנה

(ו) וא שאנטע אויך איך דעם לאנדעם בעוואנהער ניכט מעהר, שפריכט דער עוונען:

זיהע

ר ש י

הנביא ומ' שנה קודם חורבן היו דלתות היכל נפתחות מאליהן גער בהן ר"י בן זכאי ח"ל היכל היכל עד מתי אתה מציעית את עלמך יודע אני שסיפך ליחרב וכבר נתנבא עליך זכריה בן עדו פתח לבנין דלתיך וגו': (ד) רעה את לאן ההרגה. הכן להם רועים כלומר שנבא על מרנסיהם העתידים לרעותם מעתה. לאן ההרגה ישראל שהרגים רועיהם ואכלום: (ה) ולא יאשמו. מלכי העב"ם שאגלם לתוכה זה מוכרם והקונה הורג ואין נותן בלבו שיהא לו אשמה בדבר ומוכרם מתהלל ברוך ה' שמסר' בידי והריני עשיר: ואשיר' והרי הוא עשיר:

ב א ו ר

(ד) כה אמר ה', הלכתי בעקבות המפרשים שנארו פרשה זו על מה שעבר. ומטרם אקדים לך ענין המשל הזה בכללו, מה ששם האל ית' בפי הנביא להיות לאות על מעמד ישראל ומכנס מעתה היו לגוי, ומשך היותם בארצם כל ימי הבית הראשון עד שגרמו עוונותיהם להגרש מגולתם וללכת בגולה ע"י נבוכדנאצר בימי לדקיהו: דע כי עין השגת האל יתעלה על עמו ודרכי הנהגתו אותם היו על שני דרכים: הדרך הא' היתה דרך הנעימות והחסד הגמור להטיבם בכל מיני הטבה ולנהלם ברועה את עדרו על מי מנוחות ובנאות דשא ושמן, חמיד נשהיו עושין רלון אביהם שנשמים. והדרך הב' היא הנהגה מוסרית, ליסרם בעת עונם את ה' והלכו עמו קרי, כאשר ייסר איש את בנו להכותו בשבט מוסר עד אשר ישוב מחטאו ואז שב לבוש עליו לטובה. והנה כשנחזור על מקרי אבותינו הראשונים ועל הסבות שהתגלגלו להם בימי בית הראשון, נמצאים שהיו על אופן זה שזכרתי; פעם היו במונחה ושלמה, בטוחים מכל מקרה רע פנימי וחוץ כמו בימי דוד ושלמה ודומיהם; פעם נעזבו לכמה מכשולים ומגעים כמו בימי ירבעם ומנשה וכיולא, הכל לפי רלון האל ית' וחכמתו. ולכן עתה כשעלה על רלון השם ב"ה לחדש את שלותם כנראשונה, צוה לנביא שיעירם ויעוררם על ענין הימים הראשונים שעברו ואופן ירידתם מגדולתם, כדי שיתנו לבם על הדבר הזה, ולא יסורו עוד מן הדרך האמת ולדק. זהו ענין הנבואה בכללה, ועתה נבוא על פרטיה: רעה את צאן ההרגה, המשל שמזלתי האומה להנהגת הרועה, וקראם לאן ההרגה, על שהם מוכנים להרוג מן אויעיהם, ותמיד עמדו קמיהם עליהם להשחיתם, כמו שפירש בספוק הסמוך: (ה) אשר קניהן יהרגון וגו', כלומר אינם חושבים להם על השחיתם. ומכריהן, יהללו ה' על מכירתם, כי יאמרו עשרנו ושלחנו און לנו, ורועיהן לא יחמול עליהן, בדרך הרועה לחמול על זאנו, אך לאן ההרגה לא ישים הרועה לבו ועינו עליהן, על שמוכנים הם להרג. ורמז בזה על מעמד בית ישראל בעת גלותם שהלכו מדתי אל דמי וימסרו ביד אונאיהם, אלה להרג ולמות, ואלה לשני ולגלות: (ו) כי לא אחמול עוד וגו', עתה שב לבאר המשל כמו שהרועה את לאן ההרגה לא יחמול עליהן, קן לא אכני חמלתי ולא חמתי על יושבי הארץ. וטעם לחמול כמו חמלתי, ואמר

עוד

זיהע, איך נאב פרייז דיא מענ-
שען; אינטער איינאנדער מאַס-
טען זיא זך אויפֿרױבען; מאַס-
טען בייא איהרעם אייגען קע-
ניג קיין ע באַרמען פֿינדען, זאָ
דאָס דאָן לאַנד צערניכטעט
וואַרדע, אונד ניכטס איהרער
ווילדען וואיטה ענטקאם. —
(ז) יא, איך ווידעטע דאָן
שלאַכטפֿיה — וואַהרליך גע-
קײעלטע טהירלען וואַרען
עס! — נאָהם מיר צווייא הירי
טען-שטאַכע, נאָנטע אייגען
געם (האָרער טטאָב), דען אַנ-
דערן חוֹקִים (פֿערדערבענער
טטאָב), אינד זאָ ווידעטע איך
דיעזע העערדען. (ח) דאָך אין
איינעם מאַנאָטע שאַפֿטעט איך

והנה אנכי ממציא את האדם
איש ביד רעהו וביד מלכו וכתתו
את הארץ ולא אציל מידם:
(ו) וארעה את צאן החרגה לכן
עניי הצאן ואקה לי שני מקלות
לאחד קראתי נעם ולאחד
קראתי חבלים וארעה את-
הצאן: (ז) ואכחד את שלשת
הרעים בירה אחד ותקצר נפשי
בהם וגם נפשם בחלה בי:

ואמר

יענע דרייא הירטען אב, מיין געמיטה וואַרד איהגען גראַם, אויך זיא פֿאַנדען אַן מיר קיין
בעי

ר ש י

(ו) וארעה את צאן החרגה. כל אלה דברי הקב"ה לנביא ואני רעיתי אותם בימים הקדמונים: לכן
עניי הצאן. אמת עניי הצאן היו כשהתחלתי לרעותם: ואקח לי שני מקלות. לסוף ימים חלקתים
לכ' ממלכות בגוונם: לאחד קראתי נעם. ירבעם אמר לנהלם לאט: ולאחד קראתי חבלים.
רחבעם אמר להם ליסרם בעקרבים ולפי שדרך הצאן לנהלם במקלות קרא למוסליהם מקלות:
(ח) ואכחד את שלשת הרעים בירה אחד. והם השחיתו דרכיהם עד שמאסתים והרגתיים במדש
אחד כל ג' הרעים שהרג יהוא כל בית אהאב ואת בית אחזיה מלך יהודה ואת חזיו ואת כל
זרע מלכות דוד ועתליה איבדה את השאר זולתי יואש. אנטמן (מלכים ב' ט'): ותקצר נפשי
בהם. מאסתיים וכל הצאן קוצר נפש הוא דבר לרה או דבר מאוס שאין הדעת סובלתו וקצר
הלב והאזנים מלהביל כמו שזליהוא אמר הליקתי רוח נעני (איוב ל"ב): וגם נפשם בחלה בי.
זכרונו היה רב במצי ומאלא את רוחי ומניק את נעני. בחלה פי' רכותינו לצון גדול במסכת
גדה

ב א ו ר

עוד, כלומר לא חשתי עליהם עוד כבימים הקדמונים. ממציא, כמו וימליאן אליו, כלומר אמסור
איש ביד חזיו. וביד מלכו, הן מלך האומות הן מלך ישראל השולט עליהם (מרד"ק). ובחתו,
לצון השחתה: (ו) וארעה את צאן החרגה, כל אלה דברי הקב"ה לנביא, שאנכי רעיתי
אותם מצת לקחתי לי לעם (מרד"ק ורד"ק). לכן עניי הצאן, באמת עניי הצאן היו כשלקחתים
לרעות (ה"ל). ואקח לי שני מקלות, כדרך הרועה להיות משענתו בידו לנהג את הצאן.
לאחד קראתי נעם, כי בנעימות ינהגם. חבלים, ענין השחתה מצאן מחבלים כרמים (שיר
השירים), וענין המשל כמו שזכרתי בתחלת הנבואה (פ' ה'). (ח) ואכחד את שלשת הרעים,
יתכן כמו שזירש רש"י ז"ל, שרמו בזה על הריגת אהאב ואחזיה ע"י יהוא ושאר מזרע הממלכה
ע"י עתליה ע"כ, ויקח שלשה במקום מספר קליב. ותקצר נפשי בהם, ע"ד משל, כמו ותקצר
נפשי בעמל ישראל (שופטים י' ט"ז), (ועיין מה שכתב המבאר לש' ויקרא בפ' ולא תגעל
נפשי אתכם, ויקרא כ"ו י"א). וגם נפשם בחלה בי, אין לה חכר במקרא, ובערני תסיל ארז
בצל

תרגום אשכנזי קעה

(ט) נאמר לא ארעה אתכם
 המתה תמות והנכחדת תכחד
 והנשארות תאכלנה אשה את-
 בשר רעותה: (י) ואקה את-מקלי
 את-נעם ואגדע אתו להפיר את-
 בריתי אשר כרתי את-כל-
 העמים: (יא) ותפר ביום ההוא
 וידעו כן עניי הצאן השמרים
 אתי כי דבר יהוה הוא: (יב) ואמר
 אליהם אם טוב בעיניכם הבו

בעהאנען. (ט) איך בעשלאם,
 זיא הינפארט ניכט מעהרוויי-
 דען צו לאססען: עם טאג
 שטערבען, וואס שטערבן ווילל,
 מאג פערשמאכטען וואס פער-
 שמאכטען ווילל, אונרדיא איב-
 ריגען מעגען זיך איינאנדער
 פערצעהרען. (י) איך ערגריף
 דאהער יענען האלדען שטאב,
 אונר צערשלוג איהן, דאמיט
 נון אויפגעהאבען זייא מיין
 בינדנים, דאז איך פירזיאמיט
 אללען נאציאנען געשלאססען
 האטטע. (יא) יא אויפגעלעוט
 וואר עם נון, אונר זא מערק-
 טען זיא עם דיא ארמען שעפ-

שכרי

צען, דיא מיינער נאך הארטען, דאס עם דעם עוויגען פעהרענגנים זייא. (יב) צו דיעוען
 שפראך איך נון, מעכטע עם אייך דאך בעלעבען, מיר מיינען זאלד צו צאהלען! —

דאך

ר ש י

דה מל משלו חכמים באשה פנה בוחל ולמל פנה עודה תינוקות בוחל אלו ימי הנעורי' שכבר
 היא גדולה והביאו מקרא זה ראיה לדבריהם: (ט) ואמר לא ארעה אתכם. אמרתי באותן
 הימים אשליכם מעל פני ויהיו הפקר ולבו: (י) ואקה את מקלי את נעם. שברתי את כח
 מלכי ישראל בימי יהואחז בן יהוא עד כי אבדס מלך ארם ושימש כעפר לדוש (מלכים ב' י"ג)
 ובימי הושע בן אלה שמארתים ביד סנחרב והגלוהו (ש"י): להפיר את בריתי אשר כרתי את
 כל העמים. להראותם שבגדו בי הפרתי את בריתי אשר כרתי עם כל העכו"ם עליהם
 שלא יזיקום ע"מ כן נתתי להם את הצורה שאם ישארוה שיהיו חירות מן המלכויות שלא תהא
 אומה ולשון שולטת בהם ואל תתמה אם דבר המקרא תשועת' מיד שונא בלאן בריתות ברית את
 השונא שהרי מלינו מקרא דוגמתו וכרתי להם ברית ביום ההוא עם סית השדה וגו': (יא) וידעו
 כן. הבינו הלדיקים שבהם הזמרים את חוקי: כי דבר ה' הוא. גזירה זו כבר דבר לנו הקב"ה
 ע"י משה יולך ה' אותך ואת מלכך: (יב) ואמר. אל מלכי יהודה הנותרים: אם טוב בעיניכ'
 הבו שכרי. קיימו מצותי והוא יהיה שכרי על כל הטובה אשר נתתי לכם כמו שנותנין שכר לרוע'
 כאן

ב א ו ר

בוחל על דבר שהוא נלצה וקלר כח (אונגעטיקט לו עטוואס זיין), וא"כ הוא כפל ענין עם
 פעל קנר הסמוך לו. וענין הכתוב כי אני מחסתי גם והם מאסו בי: (ט) ואמר לא ארעה
 אתכם, לא אוסיף עוד לרעותכם, ואשליך אתכם מעל פני ויהיו הפקר לכל וזה שאמר המתה
 תמות, כלומר השעומדת למות תמות. והנכחדת, הכחוק והנהלטה. חבחד, ורמז בזה על
 גלות עשרת השנטיים בימי הושע בן אלה, כנזכר במלכים, (ובן דעת רש"י ז"ל): (י) להפיר
 את בריתי אשר כרתי את כל העמים, שלא יזיקום, והוא ע"ד וכרתי להם ברית עם סית
 השדה (הושע ב' כ'): (יא) עניי הצאן, הלדיקים שבהם (רש"י), או מוסב על ב' שנטיים
 הנשארים עוד בארץ. הזמרים אחי, את מקי ואת דברי. כי דבר ה' הוא, עתה ידעו על
 נכון, כי מאת ה' ילכה הגזרה: (יב) ואמר אליהם וגו', אל מלכי יהודה הנותרים (רש"י).
 אם טוב בעיניכם הבו שכרי, ע"ד משל, על קיוס התורה והמצוות (רש"י ורד"ק). ואם לא

חדלו

שְׁכָרִי וְאִם-לֹא יַחְדְּלוּ וַיִּשְׁקְלוּ
 אֶת-שְׁכָרִי שְׁלֹשִׁים כֶּסֶף:
 (יג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הַשְׁלִיכֵהוּ
 אֶל-הַיּוֹצֵר אֲדָר הַיֶּקֶר אֲשֶׁר
 יִקְרָתִי מֵעַלֵיהֶם וְאִקְחָהּ שְׁלֹשִׁים
 הַכֶּסֶף וְאֶשְׁלֶךְ אֹתוֹ בֵּית יְהוָה
 אֶל-הַיּוֹצֵר: (יד) וְאֶגְדַּע אֶת-מִקְלִי
 הַשְּׁנִי אֶת הַחֲבָלִים לְהַפֵּר אֶת-

דאך מיספעללט עם אייד, זא קענטט איהר'ס אונטערלאם-סען. — דא וואגען זיא מיר איינען זאלד פאן דרייסיג זיל-בערלינגען. — (יג) אונד דער עוויגע שפראך נון צו מיר: לע-גע איהן צו דעם שאטץ אין דעם פראכטגעבידע, דאס איך יענען (זינדערן) ענטצאגען הא-בע. איך נאהם דיא דרייסיג זילבערלינגע, אונד לענטע זיא אין דעם עוויגען הויז ביים שאט-צע. — (יד) הירוף צערשלוג איך מייגען צווייטען הירטענשטאב,

האחזה דען פערדערבענדען, דער איינסט יענע. ברודערליעכע, דיא

ר ש י

לאן ואזוב וארעה אהנס: ואס לא חדלו. וגם אני לא אטיב לכם וכן מזינו שאמר הקב"ה (ליחזקאל ו') השומע ישמע והחלל יחלל: וישקלו את שכרי שלשים כסף. ת"י ועבדו ית רעותי גברין מקלת אנשים טובים מעט היו בהם שצזי רזוני בנין הזרש והמסגר דניאל חמ"זע ויחזקאל. ול' שלשים כסף לא ידעתי לכוון כאן אלף כסף ל' חזקה ואף רבותינו פירשו כן בחולין והביאו ראיה ברור הכסף לקח בידו (משלי ז') ואת השלשים פירשו מ"ה לדיקים יש בכל דור ודור והביאו ראיה מחומר שעורים ולתך שעורים ע"ו בכל ול' בא"י שנאמר וחקקה את שלשים כסף ואשליכהו בית ה' בא"י ומנין הל' מדרש אגדה שהונטה אברהם אבינו בנך שלא יהא דור פחות משלשים לדיקים מנין כה יהיה זרעך יהיה בגימטריא שלשים: (יג) ויאמר ה' אלי השליכהו אל היוצר. כמו אל היוצר שומר האולר אמר הקב"ה לנביא בתוב והנה את אלו הם ודקתם להיות שמור לסוף ע' שנה של גלות בכל ויבנה ב"ה על ידיהם ומהו האולר אדר היקר בית מקדשי אדר תפארתו: אשר יקרתו מעליהם. אשר הפשעתי מעליהם מהיות להם ליקר ול' יקרת הוא הסרת כבוד והמ"ס של מעליהם יוכיח והוא כמו ושרך מארץ החיים כמו מסעף פארה ודוגמת הפירוש שפירשתי מעין תרגום של יונתן הוא וראיתי לשונות הרבה לפירוש נבואה זו ואיני יכול לכוון: (יד) ואגדע את מקלי השני. הגליתי את לדיקיהו: את החבלים. את רשעי דורו כי הוא לדיק ודורו רשעים: להפר את האחזה. שנתאחו בני יהודה ובנימן ונדבקו בתועבות מלכי ישראל:

ב א ו ר

חדלו, ע"ד שאמר יחזקאל (ג' כ"ז) השומע ישמע והחלל יחלל. ויתכן ענינו להורות על תכונת הבחירה שנתן השם ית' לאדם ללכת בדרך הטוב ולעזוב את הרשע, וכמו שאמר משה (דברים ל' י"ט) ראה נתתי לפניך וגו' ובחרת בחיים. וישקלו אח שכרי שלשים כסף, ענין המשל בת"י ועבדו ית רעותי גברין מקלת. ואין לבקש טעם על מספר שלשים, כמו שהערנו פעמים הרבה: (יג) השליכהו אל היוצר, כמו האולר בחלוק אהו"י, וטעם אדר היקר, כמו באדר היקר, כלומר אל היוצר אשר בבית המקדש, וענין אדר לשון הוד ותפארת (פרח"ט). וענין המשל, שהלדיקים אשר רמו עליהם בפסוק הקודם יתיחדו בבית ה' והיו נבדלים מן העם העושים רע בעיניה', כייקו את הטוב אשר אשוב לתת להם צעת הגאולה בימי כורש ודריוש. אשר יקרתו מעליהם, לאין נופל על לשון, והטעם כטעם הוקר רגלך מבית רעך (משלי כ"ה כ"ו) כלומר אשר הפשעתי מעל האנשים הרשעים הזכורים בפ' יו"ד: (יד) ואגדע את מקלי השני אח החבלים, רמו על זמן הגלות בימי לדיקיהו, שצעת ההיא גדעתי גם את אופן השני של תוכתי ומוסרי אשר הוכחתיים בארלם ע"י מכות ויסורין, וגליתי אותם מארלם לארץ אויביהם. להפר את האחזה וגו', אס כפי' רש"י ז"ל שנדבקו בתועבות מלכי ישראל,

זכריה יא

תרגום אשכנזי קעט

דיא צווישען יהודה אונד ישראל
אָבנעוואַלטעט, צערניכטעט
האַטטע. — (טו) נון שפראַך
דער עוויגע צו מיר: שאַפֿע
דיר אַבערמאַלס גערעטהע,
אַבער גערעטהע איינעם טהע:
היכטען הירטען אָן. (טז) לוז
לייטען) דאַס איך איינען היר-
טען אים לאַנדע ענטשטע-
הען לאַססע, דער זיך דעס
פֿערמיססטען שעפֿען ניכט
אַננימט, דאַז פֿעראיררטע
לעמכען ניכט אויפֿוויכט, דאַז
פֿערשטימטעלטע ניכט היילט;
דאַז ער מאַטט עטע ניכט

הָאֲחֻזָּה בֵּין יְהוּדָה וּבֵין יִשְׂרָאֵל:
(טו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי עוֹד קַח לְךָ
כְּלֵי רֵעָה אֹלֵי: (טז) כִּי הִנֵּה אֲנֹכִי
מִקִּים רֵעָה בְּאַרְץ הַנְּכַחְדוֹת לֹא-
יִפְקֹד הַנֶּעֱר לֹא יִבְקֹשׁ וְהַנְּשַׁבֵּרֶת
לֹא יִרְפָּא הַנְּצַבֵּרָה לֹא יִכְלָל
וּבִשְׂר הַכְּרִיאָה יֵאכֹל וּפְרִסְיָהּ
יִפְרֹק: (יז) הוּי רְעֵי הָאֱלִיל עֲזָבִי

הצאן

פֿעלענט; דער פֿעלמעהר דאַז פֿלייש דער פֿייסטען לעממער פֿערצעהרט, אונד אַל-
לעם ביז אויף דיא קלויען צערשמעטטערט. — (יז) וועהע דעם לאַזען הירטען, דער זיי

נע

ר ש י

(טו) עוד קח לך וגו'. וזהו ש"ל למעלה רעה לאן ההרגה סימן הוא שאני עתיד למסור דור
חורבן בית שני זה ביד עשו: (טז) הנכחדות. האובדות לא יפקוד הרועה לבקשם: הנער לא
יבקש. ת"י דאיטלטלו לא יחנע. והנער השוטות שאיין יודעות לבוא אל הדיר: הנלכה. שיש
לה במ קלת לעמוד על רגליה וזריכה סיוע לנהלה לאט. ומנחם פירש ונפוחה ל' ללכות בטן:
לא יכלכל. ת"י לא יסובר ודרך הרועה בחיקו ישא: ובשר הכריאה יאכל. את העשירים יגמור
ממוקן: ופרסיהן יפרק. עד כלה ודוגמת זו אמר דניאל אכלה ומדקה ושארה ברגלה רפסה:
(יז) הוי. יש ללעוק על זה: רעי האליל. רועי של אין. אליל ל' אל אינו רועה וכן רופאי
אליל רועי האליל יו"ד יתירה במקום ה"א כמו עוזבי הלשן (איוב י"ג) שבני סנה (דברים ל"ג)
שבני

ב א ו ר

אם כמו שמלאנו במלכי יהודה שהתחברו עם רשעי מלכי ישראל, והשם ית' הענישם חמיד על
ידי האויבים אשר הביא עליהם, כמעשה יהושפט ואחאב (עיין מלכים כ"ב), והולכתי חמיד למקל
חובלים; אך עתה גדעתי ושברתי אותם שלא הולכתי עוד לו, אחרי שהלכתי אותם מעל פני
מכל וכל: (טו) עוד קח לך וגו', נוסף על אלו שזכר לעיל. כלי רעה אולי, כלי הרועה
זוטה שלא ידע לשמור הלשן: (טז) כי הנה אנכי מקים רעה בארץ, לפי באורנו בנבואה זו
שמוסבה על שבבר, יתכן ג"כ לומר שכוונת הנבואה פה על זמן האחרון של בית ראשון, שהיה
להן מלך אשר לא ידע לשמור את עמו ולנהגם כראוי, וזהו לדקיהו (עיין מלכים כ"ב). ולדעת
הרד"ק מוסבה הנבואה זו על העתיד שיהי' סימן למלך שיקום בישראל בזמן בית שני שיעשה
מעשיו כשנעונו כמו הורדוס ואגריפס, ע"כ. הנכחדות, האובדות והנמנעות. הנער, פי'
הטלה העולל והיונק עוד בשדי אמו, ושוטט הנה והנה ולא ידע לבוא אל המכלוא. הנצבה,
העומדת במקומה שלא תוכל ללכת אל העדר. ופרסיהן יפרק, ענין שבר כמו מפרק הרים,
דוגמת מאמר יחזקאל (ל"ד ב' ג' ד'): (יז) הוי רעי האליל, הטעם, הוי יש ללעוק על
רועה כזה הרועה אותו ואת לאנו לא רעה. ולשון אליל נופל כל דבר אשר אין בו מועיל,
והעד הן רופאי אליל כולנס. ורועי כמו רועה, וכן באהל רועי כמו רעה. ויו"ד של עוזבי
נוספת, וכן אסרי לגפן עירה ודומיהם. וטעם רעה הוא לדקיהו כמו שכתב (מלכים כ"ה ז')
ואת

תרגום אשכנזי

נע העערדע פֿערנאָלעססיגטו
דאָז שוועררט טרעפֿע זיינען
אַרם, טרעפֿע זיין רעכטעס
אויגע; זיינעס אַרמס מאַרק
פֿערזיעגע, זיין רעכטעס אויג
ערלעשע! —

זכריה יא יב

הֲצִיֵאן חֶרֶב עַל־זְרוּעוֹ וְעַל־עֵינָי
יְמִינוֹ זְרוּעוֹ יִבּוֹשׁ תִּיבּוֹשׁ וְעֵינָי יְמִינוֹ
כָּהָה תִּכְהָה:

יב (א) מִשָּׂא דְבַר־יְהוָה עַל־יִשְׂרָאֵל
נָאִם־יְהוָה נִטָּה שָׁמַיִם וַיִּסַּד
אָרֶץ וַיִּצַר רוּחַ־אָדָם בְּקִרְבוֹ:
(ב) הִנֵּה אֲנֹכִי שָׂם אֶת־יְרוּשָׁלַם
סֶף־רַעַל לְכָל־הָעַמִּים סָבִיב וְגַם

יב (א) אַראַקעל=שפּרוך דעם
עוויגען איבער ישראל.
זאָ לויטעט דעם עוויגען אויס=
שפּרוך, ער, דער דען הימ=
מעל אויסגעשפּאַנגט, דען ערד=
באַלל פֿעסט געגרינדעט, אונד
דען מענשען מיט איינעם
פֿערניפֿטיגען גייסטע בילדע=
טע. (ב) זייע, ירושלים לאַסע איד אייגען טוימעלקעלך זיין פֿיר אַללע פֿעלקער אום
אונד

ר ש י

שני לבד (מיכה ו') עוזבי הלחן נותנן הסקר ליד כל הנא להכות להרוג ולבז: חרב על זרועו
ועל עין ימינו. והוא הרועה סנין של שחיטה נושא בידו לשחוט את השמינה ואת הנריאה
שנחן עין ימינו זהם לדעה מי העשירים לבז ולגמור נכסיהם: זרועו יבוש תיבש לע"ל ונתתי נקמתי
וגו' (יחזקאל כ"ח). והפותרים פיתרי' אותו בלדקיהו ע"ש (ירמיה כ"ב) ואת עיני לדקיהו עור
וא"ל לכוון הנני מקים רעה בארץ בלדקיהו שכבר עבר לו ע' שנה:
ב (א) משא דבר ה'. הוא גמר זה הדבר שהחיל לדבר נפוצענותן של אוכלי ישראל על
בבל וכיוצא בו: (ב) סף רעל, כלי תרעלה כמו בדם אשר בסף (שמות י"ג). רעל
לשון

ב א ו ר

ואת עיני לדקיהו עור וגו', ויף שנכתב פה הנני מקים צעתי, הלא כבר בארנו בתחלת
הנבואה שכל זה הוא משל על מעמד ישראל מיום הוסדם עד גלותם לבבל ע"י נבוכדנאצר.
ולדעת הרד"ק מוסב על הורדוס או על אגריפוס. חרב על זרועו, דרך מליצה על כליון הכח,
כמו שאמר אחרי כן זרועו יבוש תיבש, והנכפל צעבור עולם ההתפעלות. ועין ימינו כהה חכהה,
האור היותר בהיר, כי כל עולם הכח מנונה בשם ימין, או הנוונה על עין השכל כמו שכתב
הרד"ק ז"ל:

יב (א) משא דבר ה' וגו', נבואה אחרונה לפי המשך ענינה עד סוף הספר. ותוכן הנבואה
ע"פ מפרשי הפשט, הצטחה על ימי העתיד מיצועת ירושלים ועם יהודה וישראל
באופן נפלא, שיעורר ה' את עמי הארץ לעלות לירושלים למלחמה, והמה יכריחו גם את
יהודה ללכת עמהם לצור על ירושלים. אשנס יהיה לבני יהודה מגן ומסתור, וגם יושבי ירושלים
ימלטו מחרב האויבים אחרי שילחמו גם האויבים ויגריחו הרבה מהם, והנשאריו יותרו בה ויכירו
את האל האמת וידבקו בו ונעבודתו, ושמות העלבים יכרחו מן הארץ, וגם את הנביאי שקר
יגועו ויהיו לאין, ומתוך כך תתרחב הכרת האמת על פני הארץ כולה, ויהיה ה' אחד ושמו
אחד! ויצר רוח אדם בקרבו, האב"ע אמר, לשון יצירה לא מלאנו אלא על דבר שיש בו
ממש ומוחש בחושים, ולא כן הרוח, ע"כ. לכן ענין ויצר על יצירת כלי הגוף המקבלים כח
הרוח והם המוח והלב, ועפ"ז יונן כוונת תרגומי: (ב) סף רעל, כוס יין תרעלה שכל השותה
ממנו ירעד וימות, כן ימותו העמים הנובאים על ירושלים. ורש"י ז"ל פירש, רעל לשון שממון,
אועם הלב ואיברים מאין כח באדם המעוטף בצמלה, בלשון משנה מלאנו מדיות רעולות,
אונבלו

על-יהודה יהיה במצור על-
 ירושלים: (ג) והיה ביום ההוא
 אשים את-ירושלם אבן מעמסה
 לכל-העמים כל-עמסה שרוט
 ישרטו ונאספו עליה כל גויי
 הארץ: (ד) ביום ההוא נאם-יהוה
 אכה כל-סוס בתמהון ורוכבו
 בשגעון ועל-בית יהודה אפקח
 את-עיני וכל סוס העמים אכה
 בעורו: (ה) ואמרו אלפי יהודה

אונד אים. אויך פיר יהודה
 ווירד ער'ס זיין, דער עבענ-
 פאלס אן דער בעלאגערונג
 ירושלים'ס טהייל נעהמען מיס.
 (ג) צור זעלביגען צייט, מאַכע
 אויך ירושלים פיר אללע פעל-
 קער וויא איינען אונגעחייערן
 לאַסטשטיין, דער זיינען טרע-
 גערן וואונרען איינשניידעט;
 פיר אללע פעלקער דער ער-
 דעדיא זיך אים ירושלים פער-
 זאממעלן ווערדען. (ד) אויך
 פלאגע דאן, שפריכט דער
 עוונגע מיט ווילדער וואוטע
 דאן ראָס, מיט פֿעררווירונג
 דען רייטער; איבער יהודה'ס
 שטאם אָבער ווערדע אויך אין
 וואַזאַמעס אויגע האַבען,

בלבם

אינדעם אויך דער פֿעלקער ראָסע מיט בלינדהייט שלאַגע. (ה) דאן ווערדען יהודה'ס פֿיר

ר ש י

לשן שממון אועס הלכו והאזרים שאין להם כח כחדם המעוטף בשמלה כמו (נחום ז') הנושאים הערלו (ישעיה ו') השרות והרעלות בלשון משנה מליו מדיות רגולות אונבלומנט"א בלע"ז: וגם על יהודה. יעילו העב"ם אשר יהיו במצור על ירושלים שיהיו בית דוד מנפנים והעב"ם ילורו עליהם ויבאו גם בני יהודה על כרחם ללור על ירושלים כן ת"י: (ג) אבן מעמסה. אבן משאוי המוטלת על בני אדם מפי המושל לשאתה ולעמס' על נתפי' והיא כבידה מאד עד אשר כל עומסיה שרוט ישרטו: (ד) אכה כל סוס, הלוכאים' שם בתמהון ועורו ואת רכביהם בשגעון (מהר"ז). אכל בית יהודה שהם ע"כ מן הלוכאים אפקח עיני להגין עליהם מן המכה הזאת: (ה) ואמרו אלפי יהודה בלבם. כשיראו שאר הלוכאים נגפים במגפה זו והם ניזולים:

ב א ו ר

אונבלומנט"א בלע"ז, (והוא אנוועלאאפאנט, איינהיללענד). וגם על יהודה יהי', סף הרעל מחלה כשיבואו בע"כ במצור על ירושלים (כאשר בארתי לעיל), כי עליה הזאת תהיה להם זרה גדולה, שיעלו על אחיהם למלחמה: (ג) אבן מעמסה, אבן גדולה וכבדה וגדולה שכל עומסיה לשאת אותה ישרטו שרעט בתנלים וסלעים בדיהם. כל זה הוא לדעת המפרשים; אמנם לדעתי יותר נכון לפרש המקראות האלו באופן זה, שישים ה' את ירושלים בעיני העמים לסף רעל, כלומר לכוס מלא כס המות, כל כך יהיה ירושלים שנוי וצווי בעיניהם, וגם על יהודה יהיה כן בע"כ כשיבחימום האויבים ללכת עמהם למלחמה, ואת"כ אמר שישים את ירושלים ג"כ כאבן מעמסה, כלומר לאבן, שכולם יכסו בה את כוחם, ולזה אמר, ונאספו עליה כל גויי הארץ, להעביר את ירושלים ולהכריחה מכל וכל. אמנם כל גיעם יהי' לריק ולהבל, כי ה' יכה כל סוס בתמהון וגו'. ועם המשל אבן מעמסה ידוע מספרי היראנימוס הסופר הקדמון, שהמנהג היה בערי המזרח ובכמריה, להניח אבנים גדולות וכבדות, מן לשער העיר לנסות בהן את כחם ולשאת אותן על כתפיהם ורכביהם, על לבם ועל ראשם ע"כ: (ד) כל סוס, האויבים וכן רוכבו. בתמהון, שלא ידעו ללכת ע"פ דרכם. ורוכבו בשגעון, שלא יבינו איש את אחיו ויכלו בחרב עלמם. ועל בית יהודה אפקח את עיני, לשמדם מכל מכשול ופוקה:

פִּירְסַטְען זיך זעלבסט איינצע.
 שטעהען: ירושלים'ס איינוואָ-
 גער זינד מיר פֿעסטע שטיצע
 דורך איהרען גאָטט, דען עוויג-
 גען אַללבעהעררשער. (ו) אום
 דיעזע צייט לאָסט אַיך
 יהודה'ס פֿירסטען איינעם פֿיי-
 ער. הערד אונטערם געהעל-
 צע, איינער ברענגענדיגע פֿאַק-
 קעל גלייך, אונטער גאַרבעני-
 הייפֿען זיין, זאָ ווערדען זיא
 צור רעכטען אונד לינקען אַל-
 לע פֿעלקער רינגסאום פֿער-
 צעהרען! ירושלים אַבער ווירד
 איטמער נאָך אויף זיינער פֿאַ-
 ריגן שטעללע בלייבען. (ז) דאָך
 ווירד דער עוויגע יהודה'ס היט-
 טען צו ערשט דען זיעג פֿערלוי-
 הען, דאַמיט דוד'ס הויז אונד
 ירושלים'ס איינוואָהנער זיך
 ניצט מיט שטאַלץ איבער
 יהודה בריסטען מעגען.
 (ח) אַלסדאָן ווירד דער עוויגע
 צוגלייך ירושלים'ס איינוואָה-
 גער שיטצען, דער שוועכלינג אונטער איהנען, זייא דעם העלדען דוד גלייך, דוד'ס
 הויז

בְּלִבְכֶם אֲמַצְיָה לִי יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם
 בְּיְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵיהֶם: (ו) בַּיּוֹם
 הַהוּא אֲשִׁים אֶת־אֶלְפֵי יְהוּדָה
 כְּכִיּוֹר אֵשׁ בְּעֵצִים וּכְלִפִּיד אֵשׁ
 בְּעֵמִיר וְאָכְלוּ עַל־יְמִין וְעַל־
 שְׂמֹאל אֶת־כָּל־הָעַמִּים סָבִיב
 וַיֵּשְׁבֶה יְרוּשָׁלַם עוֹד תַּחֲתִיהָ
 בְּיְרוּשָׁלַם: (ז) וְהוֹשַׁע יְהוָה אֶת־
 אֶחָד־יְהוּדָה בְּרֵאשִׁיטָה לְמַעַן לֹא־
 תִּגְדַּל הַפְּאָרֶת בֵּית־דָּוִד
 וְתִפְאָרֶת יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַם עַל־
 יְהוּדָה: (ח) בַּיּוֹם הַהוּא יִגַּן יְהוָה
 בְּעַד יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַם וְהָיָה הַנִּכְשָׁל
 בָּהֶם בַּיּוֹם הַהוּא כְּדָוִד וּבֵית

דויד

דוד'ס הויז

ר ש י

אמלך לי יושבי ירושלים וגו'. יושבי ירושלים שודעים שע"כ אני באים עליהם אמרו לעזרתי
 בתפלתם בה' אלהיהם: (ו) אשים את אלפי יהודה. ישיבו וילחמו עם אותם שהביאו שם:
 ככיוור אש. כמדורת אש גדולה. וכיוור לשון בירה וכך חברו מנחם: תחתיה. במקומה: (ז) והושיע
 ה' את אחלי יהודה בראשונה. בערם יבאו בני ירושלים ללאת מן העיר תהיה להם תשועה
 לשב אל אלהיהם ואל ביתם ואח"כ תבא תשועה לבני העיר היא התשועה שאמר בה ויבא ה'
 ונלחם (לקמן י"ד): למען לא תגדל. להתפאר עליהם ואומר לא נלחם אלא בשבילינו:
 (ח) הנכשל בהם. החלש שבהם: כאלהים. כרנרנרין כמלאכים: כמלאך ה' לפניהם. ילחמן

ב א ו ר

(ה) אמציה, שם נשקל יְעֹלָה, וענינו חזק ואומץ, כלומר בני אנשי יהודה שהמה בתוך יאמרו
 בלכס שהישועה תבוא עליהם ע"י יושבי ירושלים וזכותם. בה' צבאות אלהיהם, העומד לימינם. וטעם
 כנוי היחיד על כ"א מהאלופים: (ו) ככיוור אש, מלשון חנוך וכרים, וענין הכתוב, שאלופי
 יהודה יהיו בתוך שאר העמים ככיוור אש בתוך העצים, וכלפיד אש בתוך העמיר, אשר המה
 נכונים לבער ועומדים לשרפה. תחתיה בירושלם, במקומה הראשון: (ז) בראשונה, ערם
 יושעו יושבי ירושלים, יושיע ה' את אחלי בני יהודה הגרים על העיר בע"כ. למען לא
 תגדל וגו', כדי שלא יתגאו יושבי ירושלים ובית דוד על אחיהם לומר לא נלחם כ"א על
 ידינו: (ח) כדויד, גבור מלחמה כדוד שהי' גבור חיל. כאלהים, ת"י כרנרנרין. כמלאך ה'

זכריה יב

דויד כאלהים כמלאך יהוה
לפניהם: (ט) והיה ביום ההוא
אבקש להשמיד את כל הגוים
הבאים על ירושלים: (י) ושפכתי
על בית דויד ועל יושבי ירושלים
רוח חן ותחנונים והביטו אלי
את אשר דקרו וספדו עליו
כמספד על היחיד והמר עליו
כהמר על הבכור: (יא) ביום ההוא
יגדל המספד בירושלים כמספד
הדדרמון בבקעת מגדון:

וספדה

תרגום אשכנזי קכא

הויה — וויא געטטליכעס ווען
זען, איהר אנפיהרער — וויא
איין ענגעל דעס עוויגן! (ט) צור
זעלביגען צייט, דא איך אל
לע היידען דיא פאר ירושלים
ציעהען אויס צוראטמען זוכע,
(י) ווערדע איך איבער דוד'ס
הויה אונד ירושלים'ס איינוואה.
נער איינען האלדזעליגען אנ
מוטהיגען גייסט ערגיעסען.
פלעהענד ווערדען דיא צומיר
הינויף בליקקען דעס איינען
דורכבאהרטען וועגען, ווער
דען איהן בעטרויערן, וויא מאן
איינען איינציגען זאהן בעטרויע
ערט, ביטערע טהרענען אום
איהן וויינען, וויא אום איינען
ערשטגעבאהרנן. (יא) צור זעל.

ביגען צייט ווירד גראסע טרויער אין ירושלים זיין, גלייך דער טרויער דעס הדדרמון אים

טהא

ר ש י

כמלאכא דה' קדמיהו: (ט) אבקש להשמיד. אבקש בהשמדת' ואדקדק בעוונס. ורבותינו פירשו
לזכות אבקש בנוגני שלהם אם יש להם זכות אניחם ואם לאו אשמידם: (י) רוח חן ותחנונים.
שיעלו על רוחם להתחנן לפני והם יהיו לחן בעיני. רוח טלג'ט בלע"ז: והביטו אלי את אשר
דקרו. ת"י ויבעון מן קדמי על דאיטלעלו והביטו להתאונן על אשר דקרו כהם העב"ם
והרגו כהם בגלות: וספדו עליו. על אותו הרג: כמספד על היחיד. כאשר יספוד איש על
בן ימיו. ורבותינו דרשוהו במסכת סוכה על משיח בן יוסף שנהרג (מהר"ז): (יא) כמספד
הדדרמון בנקעת מגדון. אין ענין הדדרמון בנקעת מגידו אלא שני מספדות הן כמספדא
לאחא

ב א ו ר

לפניהם, שעורו אשר לפניכם, והוא שר הכבא היולא ונא לפניהם יהי כמלאך ה': (ט) ביום
ההוא אבקש, מוסב למקרא שלאחריו, בעת שיעלה הרעון לפני להשמיד את כל העמים הנריס
על ירושלים, אשפוך על בית דוד ועל יושבי ירושלים: (י) רוח חן, שישימו את לבם למצוא
חן בעיני. ותחנונים, גם הוא מלשון חן, ע"מ חמרורים, וכמו שכתב רש"י ו"ל: שיעלה
על רוחם להתחנן לפני והם יהיו לחן בעיני, רוח טלג'ט בלע"ז (והוא טחזענט, גייסטעס
קראפט בל"א). והביטו אלי את אשר דקרו, שאם יזדמן שידקרו האויבים אפי' אחד מהם
במלחמה, יתמהו על זה ויביטו אל ה' להתפלל לפניו, וספדו עליו מספד רב כמספד על בן
יחידי ועל הנכור (מדברי הרד"ק). ויחנן עוד באור הכתוב, שהנביא יבשר, כי יהפוך להכ
לב טהור, לדעת את ה' ואת דברו, וינחמו על מעשיהם הרעים אשר עשו נימים הראשונים
להקשות את ערסם נגד דברי ה' אשר שלח אליהם ביד עבדיו הנביאים, ולא אבו שמוע למצותיו,
כ"א מאסו בו והרגו את הנביא או את הנהן אשר הוכיחם, ולכן אמר והביטו אלי, כלומר אל
נביא כמוני היום, את אשר דקרו ברוע לבנם וספדו עליו, יעשו עליו מספד ואכל נבד,
כראוי על הלדיק אשר נספך דמו ונהרג על קדושת השם. ופעל דקרו מורכב מעבר ועמיד
(דען זיח ערשטקען האבען ווערדען). וחכר עליו, יבכו עליו בני תמרוים: (יא) הדדרמון
בנקעת מגדון, ידוע הי' אללס, ולא ראינו זכר מזה במקרא (רד"ק וראב"ע):

טהאלע מגירון . (יז) דאזאנא-
 צע לאנד ווירד טרויער אנלע-
 גען , יעדע פֿאַמיליע בעזאנ-
 דערס ; דוד'ס פֿאַמיליע בע-
 זאנדערס , איהרע ווייבליכען
 בעזאנדערס ; נח'ס פֿאַמיליע
 בעזאנדערס , דערען ווייבליכען
 בעזאנדערס ; (יג) לוי'ס פֿאַמיליע
 ליע מיט איהרען ווייבליכען
 בעזאנדערס ; שמעי'ס פֿאַמיליע
 ליע מיט איהרען ווייבליכען
 בעזאנדערס ; (יד) זא איד אל-
 לע נאך איבריגען פֿאַמיליען ;
 אימער יעדע פֿאַמיליע בע-
 זאנדערס , איהרע ווייבליכען
 בעזאנדערס . —

יג (א) צור זעלביגען צייט ווירד
 פֿיר דאז הויז דויד'ס
 אונד פֿיר ירושלים'ס . אייני-
 וואהנער איין קוועלל ענט-
 שפרינגען צור ענטזינדיגונג
 אונד צור רייניגונג . (ג) דער
 געטצען נאמען , שפריכט דער הערר צכאוח , טילגע איך דאן פֿאן דער ערדע הינוועג , ניע-

(יז) וּסְפַדְהָ הָאָרֶץ מִשְׁפָּחוֹת
 מִשְׁפָּחוֹת לְבָד מִשְׁפַּחַת בֵּית-
 דָּוִד לְבָד וּנְשֵׂיהֶם לְבָד מִשְׁפַּחַת
 בֵּית-נָחַן לְבָד וּנְשֵׂיהֶם לְבָד :
 (יג) מִשְׁפַּחַת בֵּית-לוֹי לְבָד וּנְשֵׂיהֶם
 לְבָד מִשְׁפַּחַת הַשְּׁמַעִי לְבָד
 וּנְשֵׂיהֶם לְבָד : (יד) כָּל הַמִּשְׁפָּחוֹת
 הַנְּשָׂאוֹת מִשְׁפַּחַת מִשְׁפַּחַת
 לְבָד וּנְשֵׂיהֶם לְבָד :

יג (א) בְּיוֹם הַהוּא יִהְיֶה מְקוֹר
 נִפְתָּח לְבֵית דָּוִד וּקְיֹשְׁבֵי
 יְרוּשָׁלַם לְחַטָּאת וּלְנִדְהָ : (ג) וְהָיָה
 בְּיוֹם הַהוּא נָאֵם וַיְהוֹה צְבָאוֹת
 אֶכְרִית אֶת-שְׁמוֹת הָעֲצָבִים מִן-

הארץ
 טילגע איך דאן פֿאן דער ערדע הינוועג , ניע-
 מאנד

ר ש י

לאחאז בר עמרי דקטל יתיה הדדרימון בן טברימון ברמות גלעד שני (מלכני' א' כ"ג) ויעבור
 הרינה במחנה והוא הכסד , וכמספדא דיאשיהו בר אמון דקטל יתיה פועה חגירא בנקעת
 מגידו שנאמר (ד"ה נ' ל"ה) ויקונן שם ירמיהו וגו' ויאמרו כל השרים והשרות בקינותיה' וגו' :
 (יב) בית נתן . הנוביא . וי"א נתן בן דוד כמו שנאמר (שמואל א' ה') שמוע ושונב ונתן ושלמ' :
 (יג) בית לוי . הכהנים והלוים : משפחת השמעיי . שמוע בן דוד בתחלה כלל הכתוב משפחות
 בית דוד ואח"כ פרט כ"א ואחת : (יד) כל המשפחות הנשארות . לבית דוד : ונביהם לבד .
 מאם לניעות למה משפחות הכהונ' והמלכות כדי להחזיר להם כתריהם כמ"ש בראש הספר
 אלה שני בני הילחר העומדים על אדון כל הארץ :

יג (א) לחטאת ולנדה . לאדיותה וכן ת"י ואשנוק לחוביהון כמא דמדכן במי אדיותה ובקטס
 חורתא

ב א ו ר

(יב) בית נתן , נתן בן דוד , וכן שמעי כוזר כד"ה (ג' ה') : (יג) משפחת ביה לוי , משפחה
 גדולה וחשובה בישראל :

יג (א) יהי מקור נפתח , ע"ד משל , כמו וירקתי עליכם מים טהורים (יחזקאל ל"ו כ"ה)
 וכמו שאר להלן ילאו מים חיים מיירושלים . לחטאה ולנדה , ת"י אשנוק לחוביהון כמה דמרכין
 במי

הָאָרֶץ וְלֹא יִזְכְּרוּ עוֹד וְגַם אֶת־
הַנְּבִיאִים וְאֶת־רוּחַ הַטְּמֵאָה
אֲעֲבִיר מִן־הָאָרֶץ: (ג) וְהָיָה כִּי־
יִנְבֵּא אִישׁ עוֹד וְאָמְרוּ אֵלָיו אָבִיו
וְאִמּוֹ יִלְדוּ לֹא תִהְיֶה כִּי שִׁקֵּר
דְּבַר־תְּשֵׁם יְהוָה וְדִקְרָהוּ אָבִיהוּ
וְאִמּוֹ יִלְדוּ בְּהַנְּבִאָו: (ד) וְהָיָה
בַּיּוֹם הַהוּא יִבְשׁוּ הַנְּבִיאִים אִישׁ
מִחֻזְיוֹ בְּהַנְּבִאֲתוֹ וְלֹא יִלְבְּשׁוּ
אֲדָרֶת שֶׁעַר לְמַעַן כְּהֵשׁ: (ה) וְאָמַר
לֹא נָבִיא אָנֹכִי אִישׁ עֹבֵד אֲדָמָה
אָנֹכִי כִּי־אָדָם הִקְנִי מִנְּעוּרָי:

מאנד זאלל איהרער מעהר
ערוועהנען; אייך דיא פאלשען
פראפעטען אונד איהרען אונג
הייליגען גייסט, שאפע איך
אויס דעם לאנדע. (ג) וואגטס
ל דאן יעמאנד נאך צו פראפעטען
צויהען, זא ווערדען זיינע אייג
נען עלטערן, זיא, דיא איהן
ערצייגט, צו איהם שפרעכען:
דוא האסט דאז לעבען פער
ווירקט, ווייל דוא אינוואהר
הייט אין דעם עוויגען נאמען
פערהייסען; יא דורכבארהען
ווערדען זיא איהן, זיא זעלבסט
דיא איהן געצויגט; ווען ערס
דעננאך וואגט צו פראפעטען
הען, (ד) זאלסדאן ווערדען זיך
דיא פאלשען זעהער שעהמען
מיססען איהרער אייגען פראפ
פעטישען געוויסטע וועגען,
ואמר

ווערדען ניכט מעהר אין איינען פראפעטען מאנטעל זיך היללען, אים טריגליכערעדען צו
פערברייטען; (ה) פיעלמעהר ווירד יעדער פאן איהנען אייגעשטעהן: איך וואר ניעמאלס
איין פראפעט! איין אקקערסמאן בין איך, וואצו מאן מיך פאן יוגענד אויף בעשטימט
האט

ר ש י

תורתא דחטאת: (ב) וגם את הנביאים. נביאי שקרא: רוח הטמאה. יכ"ה: (ד) אדרת
שער. כן דרך מסיתים ומדיחים מתעטבים בטלותם נאילו הם אנשים לדיקים למען יקובלו
מעשיהם: (ה) ני אדם הקנוי. פתר בו מנחם לשון מקנה לאן וזקר כי אני כשאר כל אדם
שאינו

ב א ו ר

בני אלויות וזקטם תורתא דחטאת, והוא כמו למי חטאת ולמי נדה: (ב) ולא יזכרו עוד,
כי תמלא הארץ דעה וכולם יכירו כי העלבים הוא והבל המה. את הנביאים, ת"י נביא שקרא.
ואת רוח הטמאה, ינקה זו את הרוח אשר נפי נביאי שקר, היפוך רוח הקדש השורה על
נביאי האמת: (ג) כי ינבא איש עוד, אם יערב עוד איש אל לבולהתנבאות כזנים. ואמרו
גוי, כל כך יאבהו את השם ואת האמת עד כי עיניהם לא תמוס על בניהם יוצאי מלכיהם
הנוטים מדרך האמת. ילדיו, לתוספות באור (יד"ק): (ד) יבשו הנביאים איש מחוזונו,
כאדם המתבייש אם נתגלה תרמיתו לעיני כל, כן יבשו מחזיונות שוא ומדומים, אשר נכרו
לכל איש. ולא ילבושו אדרת שער, כדרך נביאי שקר להתעטף באדרת שער ולהתראות לאנשים
לדיקים וחסידים. למען כהש, שיקבלו הנביות דברי כחשיהם. ויתכן עוד ענינו, כי ידוע
שאדרת שער הוא לבוש מיוחד לנביאים, ואדרת אליהו יוכיח (עיין מלכים), ולכן יאמר שלא
ילבשו עוד נביאי שקר אדרת שער להתראות נכחי הנביות לנביאי אל לרמותם בדברי נבואתם
הכזוים: (ה) ואמר, כל א' יודה לאמר, כי אין עסקו בדברי נבואות, כ"א הוא מיועד
לעבוד את האדמה. כי אדם הקנוי כגעורי, מלאכה קנוי, כלומר לעסק זה הקנוי ויעדני
מגעורי

האטטע. (ו) פראגט מאן איהן: וואָהער דיא וואונדען און דען הענדען? זאָ שפריכט ער: איך וואָרד זאָ אים הויזע מיינער געליעכטען ערציעהער געצייכע טיגעט! — (ז) אויף, ראַכע שווערדט! ערהעכע דיך איבער בער מיינען הירטען, איבער דען מאָן, דען איך מיר צוגע זעללט, שפריכט דער הערר צבאות; אויף! הויעדען היר טען ניעדער, דאס דיא העער דע צערשטרייעט ווערדע — דאך דיא שוואַכען לעממער ווערדע איך אונטער מיינען מעכטיגען שוטץ אויפֿנעהמען.

(ו) וְאָמַר אֱלֹהֵי מַה־הַמְּכֹות הָאֵלֶּה בֵּין יָדַיְךָ וְאָמַר אֲשֶׁר הִכִּיתִי בַּיַּת מֵאֲהָבִי: (ז) הָרַב עֹרִי עַל־רַעִי וְעַל־גִּבּוֹר עִמִּיתִי נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת הִךְ אֶת־הָרַעָה וְתַפּוּצִין הַצָּאן וְהַשְׁבִּיתִי יָדֵי עַל־הַצְּעָרִים: (ח) וְהָיָה בְּכָל־הָאָרֶץ נְאֻם יְהוָה כִּי־שָׁנִים בָּהּ יִכָּרְתוּ יְגֻעוּ וְהַשְׁלִישִׁית יִוָּתֵר בָּהּ: (ט) וְהִבֵּאתִי

אח

(ה) זאָ ווירדס אים גאַנצען לאַנדע ויין, שפריכט דער עוויגע; צווייא טהיילע (דער איימוסקה נע) ווערדען אויסגעראַטטעט, הינגעראַפֿט, דער דריטטע נור בלייבט איבריג. (ט) אַבער אויך

ר ש י

שאַינו עוסק בנביאות הפקידני מנעורי לשמור את מקוהו: (ו) בין ידיך. בין כתפיד אס מלקין עונרי עבירה: בית מאהבי. אשר אהבני והוכיחוני לדרך הישרה: (ז) חרב עורי על רעי. על שר שהפקדתי על לאן גלותי: ועל גבר עמיתי. שחברתי אליו לשמור לאני כמוני: הך את הרעה. את מלך גבול רשעה: ותפוזין הלאן. הנבזים תחת ידו: והשיבתי ידי. ואשנ' מכותי שנית: על הצערים. על השלטונים הצעירים מן המלכים. וי"ת ותפוזנה הלאן ויתבדרון שלטוניה ותרגס על הצערים ממונים מעכ"ס והם השניים להם וכת"י המקרא הזה נעכ"ס חרבא אהגלגל על מלכא ועל שלטונא חבירה דכותיה דדמי ליה אמר ה' נבאות קטול ית מלכא ויתבדרון שלטוניה ואין ל' התרגום הזה נופל על ישראל שלא מלינו במקרא ובתרגום שלטונין בישראל אלא מלך זשרים ותרגס שלה' רברבין (מהר"ו): (ח) והשלישית יותר נה. ותגיינו ויחיו: (ט) והנאתי את השלישית באש. ואעיל ית תילתא צעקא בכור דאשא שיסנלו וישאו מקלח

ב א ו ר

מנעורי, וטעם אדם ע"ש אדמה. ולדעת המפרשים הקנני מלשון מקנה לאן: (ו) ואמר, השאל. מה המכות וגו', כלומר אס כן שלא עלה לבך להתנבאות, על מה הוכיח בין ידיך, ובוודאי יסרוך אניך ואמך שלא תתנבא עוד? אשר הכיחי ביח מאהבי, אין המכות האלו בעבור נבואתי, כ"א יסורים של אהבה הם, אשר אני ומורי הכוני ללכת בדרך הטוב והישר. ואין היעוד הזה סותר לדברי יואל שאמר (ג' א') ונבאו בניכם ונבותיכם, כי שם דבר על הנבואה האמתית שתשוב לעם ישראל בעתיד, ע"ש: (ז) חרב עורי, השתפנות נפש הנביא לקרוח חרב נוקמת על הרועה אליל שיהי' אז להטות און לקיל נביאי שקר. ועל גבר עמיתי, המנהיג והשופט יכוננו בשם אלהים כידוע, ולכן יכנהו פה גבר עמיתי, שהוא קרוב בענינו לאל ית' המנהיג את כל נבואיו. הך את הרעה, הזה המתעה את לאן מרעיתי ע"י הנהגתו הנפסדה. ותפוצין הצאן, הטעם, למען יפוטו מפניו, ויהיו כלאן בלי רועה. על הצערים, ענינו אך על צעירי הלאן החלושות והאומללות אשים עיין פקודתי לשמרם מכל מכשול וזרה: (ח) והי' בכל הארץ, על דרך זה שאמר בפסוק שלפניו, כלומר פי שנים יכרתו ויגעו, והשלישית יותר נה: (ט) והבאתי את השלישית באש, הוא משל על הכרות והיסורין המלרפים את לב האדם כאש

את השלישית באש וצרפתיים
כצרף את הכסף וכתנתים ככתן
את הזהב הוא ויקרא בשמי ואני
אענה אתו אמרתי עמי הוא והוא
יאמר יהוה אלהי:

יד (א) הנה יום בא ליהוה ותלק
שלך בקרבך: (ב) ואספתי
את כל הגוים אל ירושלים
למלחמה ונלכדה העיר ונשפו
הבתים והנשים השגלנה ויצא
חצי העיר בגולה ויתר העם לא
יכרת מן העיר: (ג) ויצא יהוה

השכבנה קרי ונלחם

תרגום אשכנזי קפג
אויך דיעוען דריטטען ברינגע
איך אינס פֿייער, ליטערע
איהן, וויא מאן וילכער לייג
טערט, פריפע איהן, וויא מאן
גאלד פריפט; דיעוער בע=
טהעט אין מיינעם נאמען, אונד
איך ערהארע איהן; פֿאן איהם
שפרעכע איך: ער איזט מיין
פֿאלק, אונד ער נעננעט מיך:
מיין הערר! מיין גאטט! —

יד (א) ויעהע דער טאג דעם
עוויגען ערשיינט, אונד
דיינע בייטע (ירושלים) ווירד אין
דיינען רינגמויערן פֿערטהייג
לעט. (ב) אללע נאציאנען פֿער-
זאממעלע איך נאך ירושלים צור
בעלאגערונג, דיא שטאדט
ווירד עראכערט, דיא הייזער
ווערדען געפלינדערט, דיא
ווייבער ענטעהרט, דער איינ-
וואהנער העלפטע ווירד געפֿאנגען וועגעפֿיהרט; נור איין שוואַכער איבעררעסט זאל
דער שטאדט ניכט ענטריסען ווערדען; (ג) דען דער עוויגע טריטט הערפֿאר, קעמפֿט
ועלכט

ר ש י

הגרים בלרת חזלי של משיח ומלחמת גוג מגוג עם ישראל ומשם יבחנו כי גירי אמת הם כי הרבה
מן המתיהידים תחלה יאזבו לסורם יתחברו עם גוג כמו שמלינו נאגדה: והוא יאמר ה'. כשיתפלל
יתפלל לה' ולא לחליו הראשון:

יד (א) הנה יום בא לה'. מניב להקב"ה: וחלק שלך בקרבך. שלל שתשללו מעב"ד וס יחלקו
יושניך בקרבך וכן ת"י ויפלונו בית ישראל נכסי עממיא בגויך ירושלים: (ב) ויתר העם
לא יכרת. לא יגלו כולם ולמה יניחם להגלות חלים ולשקות הבתים כדי שלא יהא להם פתחון
סה

ב א ו ר

כאז מלרף הזהב והנסף להוליא הסגים, והנשאר יהי עהור מזוכך, כן אבער את הרעים
מתוכם, והנשאר קדוש יאמר לו, כמו שמסיים, והוא יאמר ה' אלהי, שיכיר האמת ללכת בדרכי
האל הטובים והישרים:

יד (א) הנה יום בא לה', נמשך עם הקודם, שאמר כי שני שלישי העיר יכרתו וחלק
א' ימלט ועתה באר איך יהי זה. וחלק שללך בקרבך, ת"י ויפלונו בית ישראל
נכסי עממיא בגויך ירושלים. ולדעתו טעם שללך, השלל אשר יהי לך לבזה מאת העמים;
ולדעת הרד"ק מוסב על ירושלים, כי שלל העיר תחלק בין העמים. ובאמת שנונת וחלק
משתמעת לתרו אפי, כי הוא מניין שלא נזכר שם סועלו מי ומי המחלק, וטעם הכתוב כי
בתחלה יחלקו הגוים שלל ישראל, ולנסוף כשימותו האויבים במגפה, יהי השלל ליתר עם
ישראל הנמלט בתוך העיר: (ב) ויצא חצי העיר בגולה, כמו שאמר פי שנים יכרתו ויגעו.
ויחר העם לא יכרת, כי השלישית יותר בעיר: (ג) ויצא ה', לפני השארית הזה שזכר, ונלחם
להם

וְנִלְחָמָם בַּגּוֹיִם הַהֵם כִּיּוֹם הַלְחָמוֹ
 בַּיּוֹם קָרָב: (ד) וְעַמְדוֹ רָגְלוֹ בַּיּוֹם
 הַהוּא עַל-הַר הַזֵּיתִים אֲשֶׁר עַל-
 פְּנֵי יְרוּשָׁלַם מִקְדָם וְנִבְקַע הַר
 הַזֵּיתִים מִחֲצִיּוֹ מִזְרָחָה וַיִּמָּה גִיא
 גְדוֹלָה מְאֹד וּמֵשׁ חֲצִי הַדָּר
 צְפוֹנָה וְחֲצִיּוֹ נִגְבָּה: (ה) וְנִסְתָּם
 גִּיא-הָרִי כִי-יִגִיעַ גִּי-הָרִים אֶל-
 אֶצֶל וְנִסְתָּם כְּאֲשֶׁר נִסְתָּם מִפְּנֵי

ועלכסם מיט דיעוען פֿעלקערן,
 וויא ער איינסט קעמפֿטע אָם
 טאַגע אין יענער שלאָט.
 (ד) זיכטבאַר ווירד דאָן זיינע
 אַללמאַט אויף דעם אָהל-
 בערגע פֿאַר ירושלים צור מאַר-
 גענווייטע; דיעוע-בירג ווירד
 נאָך זיינער גאַנצען לענגע פֿאַן
 סאַרגען ביו אַבענד איינען רים
 בעקאַמען, אונד איין זעהר
 גראָסעס טהאַל בילדען; דעם
 בע-געס איינע העלשטע נאָך
 מיטטערנאַט, דיא אַנדע-ע
 נאָך מיטטאַג ענטווייכען;
 (ה) דאָן שליעסט זיך דיעם

טהאל וויעדער צווישען דען בערגען, שטייגט וויעדער עמפֿאַר ביז צו דעם בערגעס ריק-
 קען — — איהר אַבער פֿליעהעט דאָן, וויא איהר איינסט פֿאַר דעם ערדבענען פֿלאַ-
 העט

ר ש י

פה לאמר לא למלחמה באנו כי אם להשתחוות באנו: (ג) כיום הלחמו ביום קרב. כיום אגחותיה
 קרב על ימא דסוף: (ד) מחציו. מחלעיתו: מורחה וימה. מן המורח לערב כמו שמסיים
 והילך: ומש חצי ההר לכונה וגו'. חליו הלפוני ימוש ממקומו וימשך לכד לפון וכן מליו
 (חליו) נגבה לכד דרו' ויהיה הגיא ביניהם ראשו למורח וסופו למערב: (ה) ונסתם גיא הרי.
 י"ת ויסתחים: גיא הרי. לפי שירושלים הרים סביב לה ויש גיא בין הר שנלפון ובין הר
 הזיתים שנדרום וכשימשך חצי ההר הזיתים אלל הרי שנלפוני יסתתם הגיא שניהם וכן בדרום: כי
 יגיע. גובה גיא שהיה בין ההרים: אל חלל. אל גובה ראשי ההרים שמכאן ומכאן וכן חצרו
 מנחם (ישעי' מ"ח) ומחלילים קראתיך ופירושו ל' גובה: ונסתם. בראותכם המופ' הגדול הזה:
 כאשר נסתם מפני הרעש. (ס) וינועו אמות הסיפים ביום שנתנגע עוויה: כל קדשים.
 מלזכים

ב א ו ר

להם בגוים הנובאים האלה. ביום קרב, הידוע, על ים סוף שיהי' ה' נלחם להם: (ד) ועמדו
 רגליו וגו', המשיל את ה' ית' כזר נבא העומד על ראש ההר סמוך למערכה, שעל פיו
 יבאו ועל פיו יבואו לגבורה ולמלחמה, וזה ש"י ויתגלי-בגבורתו' בעדנת ההיא על טור זיתא,
 כוונתו לסק הנשמות מכבודו ית', ועפ"ז תרגמתי. ובאמת מליאת ועמדו רגליו, מכוונת מאד
 עם הענין הנמשל, כמו שכתב הרב המורה (חלק א' פ' י"ג וי"ח) שטעם ועמדו רגליו הוא
 קיום סביתיו, כי יחס האמ-עיים אל הסנה התכליתית הוא כיוס הגוף אל הרגל, והבן.
 ונבקע הר הזתים, ע"י ירדת השם עליו. גיא גדולה מאד, שיהי' חו בין שני הכקיים.
 ומש, ת"י ויתלם, כלומר שיעתק ההר חליו לפון וחליו לדרום: (ז) ונסתם, ת"י ויסתחים
 חילח דטורא, כמו ונסתם בשקל נפל, ועבמו, שההר חצרו נקיעתו יסתם כנראשונה ולא
 כדרך נקיעת הארץ בטבע, שלא יסתם ח"כ. כי יגיע גי הרים אל אצל, כלומר העמק
 הנעשה בתחלה בין שני חליו ההר, יגיע מיד אל המקום הנבוכה שבה, ולא יוכר עוד מקום
 הכקיע. אצל, ענינו גובה, כמו ואל חלילי בני ישראל (מדברי הרד"ק). והרי והרים אחד
 הוא בענין, כמו וקרע לו חליו וכדומה, ומוסב על הר הזתים שזכר, וכנוי הרבים על שני
 חליו. כאשר נסתם, כלומר כאשר נסו אבותיכם, בימי עוויה מלך יהודה (עיינן באור עמוס

תרגום אשכנזי קפר

העט אין דען צייטען עזיה'ס,
 קעניגס פֿאַן יהודה — אין דיע
 זער וועטטער — ערשיינונג ציע
 העסט דוא פֿאַראיבער, עווי
 גער! מיין גאַטט! בעגלייטעט
 פֿאַן אללען דינען הייליגען.
 (ו) אַן דיעזעס טאַגע — ניכט
 העללעס ליכט, ניכט מיעפעע
 פֿינסטערנים העררשט דאָן —
 (ז) עס איזט איין זאַנדערבאַרער
 טאַג, דעם עוויגען אלליין בעי
 וואוסט, ניכט טאַג, ניכט
 נאַכט — דאָך גענען אַבענד
 בריכט העללעס ליכט הער—
 פֿאַר — (ח) אַן דיעזעס טאַגע
 שטרעמט לעבענדיגעס וואַס
 סעראוים ירושלים, איין טהייל נאָך דעם מערע צו אַסטען, איין טהייל נאָך דעם צו וועי
 סטען, שטרעמט אונאויפֿגעהאַלטען בייא פֿראַסט אונד היטצע. (ט) דאָן ווירד דער
 עווי

הָרַעַשׁ בַּיּוֹם עֲזִיָּה מֶלֶךְ־יְהוּדָה
 וּבֵאֵי הַיּוֹם אֱלֹהֵי כָּל־קְדָשִׁים עִמָּךְ:
 (ו) וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא לֹא־יְהִי אֹר
 יִקְרוּת יִקְפָּאוֹן: (ז) וְהָיָה יוֹם־אֶחָד
 הוּא יוֹדַע לַיהוָה לֹא־יוֹם וְלֹא־
 לַיְלָה וְהָיָה לַעֲת־עֶרְבִי הַיְהִי־אֹר:
 (ח) וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יֵצְאוּ מִיַּם־
 חַיִּים מִירוּשָׁלַם חֲצִיִּים אֶל־הַיַּם
 הַקְּדִמוֹנִי וְחֲצִיִּים אֶל־הַיַּם הָאֲחֵרוֹן
 בְּקִיץ וּבְחֶרֶף יִהְיֶה: (ט) וְהָיָה יְהוָה
 לְמֶלֶךְ

וקפאון קרי
 סעראוים ירושלים, איין טהייל נאָך דעם מערע צו אַסטען, איין טהייל נאָך דעם צו וועי
 סטען, שטרעמט אונאויפֿגעהאַלטען בייא פֿראַסט אונד היטצע. (ט) דאָן ווירד דער

ר ש י

מלאכים: (ו) לא ייהי אור ויקרות וקפאון. י"ח לא יהי נהורא אלהין עדי וגליד. לא יהי נהורא.
 לא יהי אור נוגה כי יקרות וקפאון יהיה. יקרות ל' ביקר כרים (תהלים ל"ז) הוא כמין אור
 הנראה שזרית על ההרים וכלה והולך. וקפאון קפוי וחזק ועב בקרח שנקפה ומגליד כמו
 וכנבנה תקפיאני (איוב י'): (ז) והיה יום אחד. והיה הדבר הזה יום א' מיזמו של הקנ"ה
 הוא היום יודע שהוא להכנת ישעו של הקנ"ה: לא יום ולא לילה. לא אור נוגה כאור של
 ע"ב שנאמר (ישעיה ל') ואור החמה יהיה שבעתי' כאור וגו' ולא לילה ולא עת לרה ככרת
 שיעבוד המלכויות שמקד' שימות משיחנו יהיה ואין בהם שיעבוד: והיה לעת ערב. קודם
 שיגמרו אלף שנה יהיה אור הנוגה וכל העוב האמור על ישראל וכן ת"י לא נהורא יומם ולא
 כקביל לילי: (ח) והיה ביום ההוא. כשיבקע הר הזתים מן המזרח למערב ילאו מים קיים
 מירושלים וילכו למזרח דרך ארת' בקיעה עד היס הקדמוני שהוא למזרחו של עולם קדמה

ב א ו ר

א' א'). ובא ה' אלהי, ר"ל בתוך הרעש הזה יבוא ויגלה ה' עם רבנות קדש מלאכיו עושי
 רבונו. עמך, מוסב על ה' כת"י: (ו) והי' ביום ההוא, הפסוק הוא נמשך למטה על פסוק
 ח' שדבר עוד מן המאורע ביום ההוא, ומתוך שהזכיר היום, נחר מיד סגולותיו שהתקד
 מבין שאר הימים באיכות מהותו, שלא יהי' כלו אור וכלו חושך, וזה טעם אור יקרות,
 כלומר בהיר. וקפאון, לשון קפוא ועבה, ולזה יהי' המאמר מן ולא יהי' שפסוק זה עד והי'
 ביום ההוא שפסוק ח' כמו מאמר מוסגר: (ז) יום אחד, מיוחד, ואין שני לו בימי הנביאה.
 הוא יודע לה', כלומר איכותו יהי' נודע ה' לבדו. לא יום ולא לילה, לא כלו יום ולא כלו
 לילה, כלומר לא יהי' כלו כיה ולא כלי רוחה. והי' לעת ערב יהי' אור, התשועה ליתר
 העם: (ח) והי' ביום ההוא, לאריכות הדברים הקודמים קור ואמר והי' ביום ההוא. יצאו מים
 חיים מירושלם, משל לתורה האמתית שתתפשט על כל הארץ, וכמו שנארת למעלה (י"ג).
 חים הקדמוני, ים השלח למזרח ח"י. הים האחרון, הוא ים הגדול למערב ח"י. בקיץ
 ובחרף יהי', שלא יבשו מפני הקום ולא יקפאו מפני הכנה, כ"א יזלו תמיד מבלי הפסק:
 (ט) והי' ה' למלך, באור הקודם כי הכרת האמת תחגלה בכל הארץ עד שידעו כלם את ה'

לְמֶלֶךְ עַל-כָּל-הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא
 יְהִיָּה יְהוָה אֶחָד וְשְׁמוֹ אֶחָד:
 (י) יֵסוּב כָּל-הָאָרֶץ כְּעֶרְבָה מְגֻבֵעַ
 לְרֵמוֹן נֶגֶב יְרוּשָׁלַם וּרְאֵמָה
 וַיֵּשְׁבָה תַחְתִּיהָ לְמִשְׁעַר בְּנֵימֹן
 עַד-מְקוֹם שַׁעַר הַרְאֵשׁוֹן עַד-
 שַׁעַר הַפְּנִים וּמִגִּדְל חֲנֻנָּאל עַד
 יִקְבִי הַמֶּלֶךְ: (יא) וַיֵּשְׁבוּ בָהּ וְחָרַם
 לֹא יִהְיֶה-עוֹד וַיֵּשְׁבָה יְרוּשָׁלַם
 לְבֵטָח: (יב) וְזֹאת הִתְהַיְתָה הַמְּגִפָּה

עוויגע אלס קעניג דער גאנצען
 ערדע אנערקאנט. אייניגעס
 וועזען! אייניגער! ווירד
 אללגעמיין זיין נאמע זיין:
 (י) דיא גאנצע געגענד איז
 הער איזט עכענע דאן, פאן
 גבע ביזרמון, וויא ירושלים
 מיטטערנעכטליכע זייטע; דיא
 שטאדט אלליין ראגט הער-
 פאר, בלייבט אונערשיטטערט
 איין איהרעם פאריגען זיטן
 פאם טהארע בנימין ביז צום
 אלטען טהארע, דאן טהאר
 פנים, פאם טהורם חננאל ביז
 צו דען קעניגליכען גרובען.
 (יא) רוהיג וואהנט מאן נון אין
 איהר, צערשטערונג דראהט

פערנער ניכט, דען ירושלים שטעהט פעסט אונד זיער. (יב) דאך פאלגענדעם איזט דיא
 פלאגע

ר ש י

ומלוי יפנה למערב אל ים המערבי הוא המעיין שניבא (יואל ד') ומעיין מבית ה' ילא הוא הנחל
 שניבא (יחזקאל מ"ז) וימד אלף ויענירני במים וגו': (ט) יהיה ה' אחד. שכל העב"ס יהיו
 מודים לו שהוא אחד ואין עמו אל נכר: ושמו אחד. שיהא שמו נזכר נפי כולם: (י) יסוב
 כל הארץ יהא להיות כל הארץ: כערבה. ישכלו ההרים ויהי כל העולם כולו מיזור וירושלים
 הר כדי שתראה גבוה על הכל: מגבע לרמון נגב ירושלים. שנינו בתוספתא דסוטה לנגב ירושלים
 מיזור הוא וגבע רימון ערשין וקרקשין וכן פתרונו מגבע לרימון שהוא מקום הרי' משם יתחילו
 להיות נהפכין לערבה ולמיזור ויהיו דומין לנגב ירושלים שהו' מיזור: וראמה. מתוך שכל
 סביבה מיזור תראה הוא גבוה: וישנה תחתיה. במקומה: עד שער הפינים ומגדל חננאל.
 גם הוא במקומו ומשם ימשך אורך העיר עד יקבי המלך ת"י שימי מלכא פושי"ן בלע"ז כמו
 שיחין ומצרות וכן כל יקבים שבמקרא ל' שיחין הם בור שלפני הגת שהיין זב לתובו. ומדרש
 אנדה יקבי המלך ים אוקיינוס שמגיע ירושלים עד סוף כל העולם יקבים שמלכא מלך מלכי
 המלכים: (יא) וחרם לא יהיה. העיר עוד:

ב א ו ר

ויכירו מלכותו וגדולתו. ביום החוא יהי' ה' אחד, שיכירו כולם אחדותו. ושמו אחד,
 ידוב כי השם יורה על מהות הדבר, ובידיעת השם יודע עלמותו, (עיין ס' נח"ש על הפסוק
 וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו, ועל הפסוק מה שמו מה אומר אליהם). ולהיות
 כי ההשגות מה' ית' ישתנו בבני אדם, לכן ישתנו ג"כ שמותיו, כ"א לפי השגתו, וזה שאמר,
 כי לעת ההיא שיכירו כולם את אמתתו יהי' שמו אחד, ודע זאת: (י) יסוב כל הארץ,
 כל הארץ סביב לירושלים שהיא עתה הרים סביב לה, תהי' אז מיזור כערבה, והעיר תרום
 ותגבוה על כל הארץ ותראה גבוהה לעין כל (מדברי הרד"ק). מגבע לרמון נגב ירושלים,
 מגבע לרמון (כלומר עד רמון) שהוא מקום הרים משם יתחילו להיות נהפכין לערבה ולמיזור,
 ויהיו דומין לנגב ירושלים שהוא מיזור (מרש"י). וראמה, בהראות האל"ף המשך, כמו וקאס
 שאון, אלא שהאל"ף גם נחה (מרד"ק). תחתיה, במקומה הראשון, וזה שבאר למשער בנימין
 עד מקום שער הראשון שהוא שער הפנים, והוא הנקרא בירמ' שער הפנה. יקבי המלך, מן
 גורן

אֲשֶׁר יִגַּף יְהוָה אֶת-כָּל-הָעַמִּים
 אֲשֶׁר צָבְאוּ עַל-יְרוּשָׁלַם הַמִּקְוֹ
 בְּשָׂרוֹ וְהוּא עֹמֵד עַל-רִגְלָיו וְעֵינָיו
 תִּמְקְנָה בְּחַרְיָהֶן וּלְשׁוֹנֵהוּ תִּמְקֶן
 בְּפִיהֶם: (יג) וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא
 תְּהִיָּה מְהוֹמַת-יְהוָה רַבָּה
 בָּהֶם וְהַחֲזִיקוּ אִישׁ יָד רֵעֵהוּ
 וְעַל-תְּהִידוֹ עַל-יָד רֵעֵהוּ: (יד) וְגַם-
 יְהוּדָה תִּלְחֶם בִּירוּשָׁלַם וְאֶסְף
 חֵיל כָּל-הַגּוֹיִם סָבִיב זָהָב וְכֶסֶף
 וּבָגְדִים לָרֶב מְאֹד: (טו) וְכֵן תְּהִיָּה
 מִגִּפְתַּת הַסּוּם הַפֶּרֶד הַגָּמֹל
 וְהַחֲמוֹר וְכָל-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה
 בְּמַחֲנוֹת הַחֶמָה כַּמִּגֶּפֶת הַזֹּאת:
 (טז) וְהָיָה כָּל-הַנּוֹתָר מִכָּל-הַגּוֹיִם
 הַבָּאִים עַל-יְרוּשָׁלַם וְעָלוּ מִדֵּי

שנה

תרגום אשכנזי קפה
 פלאגע, וואָמיט דער עוויגע
 דיא פֿעלקער היימוזען ווירד,
 דיא איבער ירושלים הערגעט
 צאָגען. שטעהענד ווירד דער
 קערפער איהנען שווינדען, דיא
 אויגען אין דען האַהלען, דיא
 צונגע אים מונדע איהנען
 שווינדען. (יג) ענטזעטצליך
 גראָס ווירד דיא פֿערוויררונג
 פֿאַם עוויגען איבער זיא זיין;
 ווירד פֿריינדעס האַנד דעם
 פֿריינדעס שטיצע זיין, זאָ
 ווירד עכען דיעועס פֿריינדעס
 האַנד איהן ניעדערשטירצען.
 (יד) ווירד דאָך זעלכסט יהודה
 שטרייטען ווידער ירושלים,
 ביז דאָז גוט אַללער נאַציאָנען
 רינגס אומהער אין איהר פֿער-
 זאַמעלט איזט, גאַלד אונד
 זילבער אונד קליידונגסשטיקע
 אין גראָסער מעננע. (טו) עכען
 זאָ ווירד אויך איין פֿיעהשטער-
 בען זיין, מוילטהיער אונד ראָס
 אונד קאַמעל אונד עזעל, אַל-
 לעס טהיער אין דיעזען לאַגערן
 וואָס נון פֿאַן אַללען דען פֿעלקערן אַם לע-
 דיא געגען ירושלים אויסגעצאָגען זינד, דיא ציעהען דאָן הינוף פֿאַן
 יאהר

ר ש י

(יב) הצק נשרו והוא עמד. זה ניסול אברים: (יג) תהיה מסומת ה' רנה בהם. לערנב חממתם
 להפנס לשגעון: והחזיקו איש יד רעהו. יאחו בו להרגו: ועלתה ידו. כל דאלים גבר: (יד) וגם
 יהודה. על כרחם תלחם על ירושלים: (טו) כמגפת הזאת. המפורשת למעלה המק נשרו:
 את

ב א ו ר

גורן ויקב. יקביו פוש"יין בלע"ז (נ"ל פאסעס, גרובען בל"א) (רש"י): (יב) והוא עומד על רגליו,
 כשהוא באיכות העמידה והבטחיות: (יג) והחזיקו איש יד רעהו, כל עוד שיהי האחד מחזיק
 יד רעהו לתמונו, זה ירים ידו להפילו ארץ, כ"כ תהי המסומה בהם, שלא יכירו איש את
 אחיו ואת רעהו: (יד) וגם יהודה תלחם בירושלים, כאשר זכר לעיל (פרשה י"ב), ועיניו אף
 בני יהודה הלבואים בע"כ על ירושלים, כאשר יראו מגפת העמים יאספו כל חיל הגוים זהב
 כסף ובגדים, ואת"כ יבואו יושבי ירושלים לבוז גם הם (מרד"ק): (טו) וכן תהי מגפת הסוס
 וגו', באופן זה שימותו הגוים, ימותו ויגועו גם כל הבהמה אשר יהי במחנה, ולא יבזו להם,
 את

יאהר צו יאהר, דעם עוויגען
 צבאות, איהרעם קעניגע, צו
 הולדיגען, אונד דאז לויבהיט:
 טענפעסט צו פייערן; (יז) אונד
 וועלכעס פאן דען געשלעכט
 טערודער ערדע ניכט הינויף
 וואללט נאך ירושלים דעם קע:
 ניגע צו הולדיגען, דעם עווי:
 גען צבאות— אויף איהן טרייפ:
 לע קיין רעגען העראב. (יח) אונד
 וואללט דאז געשלעכט מצרים
 ניכט הינויף, דעם אויך זאנסט
 קיין רעגען פעללט, זא איבער:
 פעללט אבערמאלס דיא פלא:
 גע דיא, וואמיט דער עוויגע יע:
 גע פעלקער היימגעזוכט, דיא:
 זוויל זיא צור פייער דעם לויב:
 היטטענפעסטעם ניכט הינויף
 ציעהען. (יט) דיעזעס איזט דיא
 שטראפע מצרים'ס, יענעם
 דיא שטראפע אללער איברי:
 גען פעלקער, דיא צוריק בליע:
 בען, אום דאז לויבהיטטענפעסט ניכט צו פייערן. — (כ) צו דיעוער צייט ווירד אללעס ביז
 אויף

שנה בשנה להשתחות למלך
 יהודה צבאות ורחג את דג
 הסכות: (יז) והיה אשר לא יעלה
 מית משפחות הארץ אל
 ירושלם להשתחות למלך יהודה
 צבאות ולא עליהם יהיה הגשם:
 (יח) ואם משפחת מצרים לא
 תעלה ולא באה ולא עליהם
 תהיה המגפה אשר יגף יהודה
 את הגוים אשר לא יעלו להג
 את דג הסכות: (יט) זאת תהיה
 חטאת מצרים וחטאת כל
 הגוים אשר לא יעלו להג את
 דג הסכות: (כ) ביום ההוא יהיה
 על

ר ש י

(טו) את חג הסכות. כמו שמירשו רז"ל במס' עכ"ז מלוח קלה יש לי וסוכה שמה כדאיתא בשמעתא
 ראשונה: (יז) הגשם. גשמים ממש להלמית פירות ארלס ומה ראה לגזור עליהם עלירת גשמים
 לפי שמכות החג על הגשמים הם ד' מינים שנלוכז וניסוך המים לרלות על המים על שהחג זמן גשמי
 שנה הוא ואלו המפקקין בחג הסכות לא עליהם יהי' הגשם כך למדתי בתוספתא דסוכה: (יח) ואם
 משפחת מצרים לא תעלה. והן אין לריבים לגשמים שנילוס עולה ומשקה אותה: ולא עליהם. תהיה
 הגשם שלהם כלומר לא יסקה אותם נילוס וכת"י לא להון יסק נילוס: תהיה המגפה. של
 רעב: אשר יגף ה'. זאת תהיה עונש מצרים ועונש כל העכו"ם במ"ש לא עליהם יהיה הגשם:
 על

ב א ו ר

כמגפה הזאת שזכר למעלה: (טו) להשתחות למלך ה' צבאות, שיכירו כל העמים מלכותו
 ויבואו מדי שנה בשנה להשתחות לפניו ולחוג את חג הסכות, לזכרון אותו היום שהיתה המלחמה
 בו וראו נפלאות הבורא ית': (יז) ולא עליהם וגו', וי' לתשובת התנאי, חס לא יעלו, אז
 לא יהי' עליהם הגשם לרוות את ארלס: (יח) ולא עליהם יהי' הגשם, לעולם, כי הנילוס
 עולה ומשקה אדמתם, ומלת עליהם תשרת בעבור אחרת, עליהם תהיה המגפה וגו', (מדברי
 הראב"ג). וטעם אשר בעבור, ורבים נן (מרד"ק): (יט) זאח, שזכר תהי' חטאת מצרים, רז"ל
 ענשם שימותו במגפה. וחטאת כל הגוים, עונש עלירת הגשם:
 על

זכריה יד

עַל-מְצִלֹת הַסּוּם קָדַשׁ לַיהוָה
וְהָיָה הַסִּירֹת בְּבֵית יְהוָה
כַּמְזַרְקִים לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ: (כא) וְהָיָה
כָּל-סִיר בִּירוּשָׁלַם וּבִיהוּדָה קָדַשׁ
כִּי הָיָה צְבָאוֹת וּבָאוּ כָּל-הַנְּבָחִים
וּלְקָחוּ מֵהֶם וּבִשְׁלוּ בָהֶם וְלֹא-
יְהִי כִנְעָנִי עוֹד בְּבֵית-יְהוָה
צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא:

תרגום אשכנזי קפו
אויף דיא שעללען דער פפער-
דע דעם עוויגען געהייליגט זיין;
עם ווערדען דער טעפפער אים
הויזע גאטטעם זא פיעל זיין
אלס דער בלוטבעקקען פאר
דעם אלטארע. (כא) יעדער
טאפף אין ירושלים אונד יהודה
וירד דעם עוויגען צבאות גע-
הייליגט זיין, אללע אפפערער
זעלבסט ווערדען קאממען, זיא
האלען אונד דארינגען קאכען;
אונד קיין כנעני מעהר אים חוי-
זע דעם עוויגען צבאות זיין. —

ר ש י

(כ) על מצילות הסום. על הנקישות שתולין לסום לנוי בין עיניו אף אותן יקדישו לעשות כלי שרת למזרקים לדם ולסירות לנשל בשר זבחים לרוב. מצילות הסום טינטינר כל"עו: (כא) והיה. הסירות שהם היו לדשן (את הדשן) אף הם יהיו של זהב ושל כסף כמזרקים אשר לפני המזבח: ולא יהיה כנעני. לא יטרכו לסחורה כמו (ישעיה כ"ג) כנעניה נכנדי ארץ. ד"א אין באן עני:

ב א ו ר

(כ) על מצילות הסום, מצילות הם הזוגים התלויים בסום שהם מקשקשים, טינטינר כל"עו (והוא טיטער, קוינגען, כל"א) (רש"י). וטעם על כאלו יהי' כחוב ומפותח על המצילות, מלות האלה קדש לה', כן יהיו נודעים כי הם קדש (מרד"ק). או טעמו הפוך, מצילות על הסום, כמו ותשם בסוף עיניה, ואלה הסוסים, אם אלה שזכר שמתו במגפה, או סוסי העולים שנה בשנה לחוג את חג הסוכות. והי' הסירות, כלי הנשול יהיו רבים כמזרקים שקבלו בהם הדם, או פירושו שיהי' הסירות גם המה מזהב וכסף כמזרקים, ויורה על רבוי העושר: (כא) והי' כל סיר, שירבו הסירות לרוב הזבחים, כי לא יספיקו להם אותן שיהיו בבית המקדש, כ"א כל סיר בירושלים וביהודה יהי' קדש לה', לנשל בהם הזבחים (רד"ק). ולא יהי' כנעני עוד, לא ינערן בית ה' עוד לקוחר שימכור שם סירות, כי רבים יהיו המתנדבים והמקדשים (רש"י) רד"ק ראב"ע ות"י. —

